

Ženska četa Dobrnič

Kolumna:

Martin Premk:
Kosti na
razprodaji

STRAN 7

Naš pogovor:

Dejan Babosek
Za širjenje
nestrpnosti je
odgovorna politika

STRAN 12

Spomini:

Marjeta Šentjunc,
medvojna ilegalčica:
Skrbeli so zame, kot
da sem njihov otrok

STRAN 15-16

V spomin na prvi kongres slovenskih žensk v Dobrniču

Nasilja ni mogoče odpraviti z nasiljem ali sovraštvom

Društvo Dobrnič, Občina Trebnje in Združenje borcev za vrednote NOB Trebnje so 9. oktobra v Dobrniču pripravili spominsko prireditev ob 73. obletnici prvega kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze. Prireditve, na kateri se je zbralo približno 3.000 ljudi, je potekala pri gasilskem domu v Dobrniču. Častni pokrovitelj prireditve, predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, se je tudi letos udeležil proslave in s tem prispeval k odmevnosti dogodka v slovenskem prostoru.

// PIŠE: Vera Klopčič

Prireditve je odlično vodila Petra Krnc, proslava pa se je začela z nastopom Občinskega pihalnega orkestra Trebnje pod taktirko Primoža Kravcarja. V imenu lokalne skupnosti je zbrane pozdravil Silvester Prpar, dolgoletni predsednik KS Dobrnič in častni občan občine Trebnje, ki je orisal glavne razvojne dosežke občine Trebnje v novjšem času. Za njim je spregovorila **Vera Klopčič**, predsednica Društva Dobrnič, in se zahvalila vsem,

je bila ženska četa Dobrnič, ustanovljena v letu 2016 kot simbolno nadaljevanje aktivne vloge žensk v času NOB.

Slavnostna govornica, mednarodno uveljavljena znanstvenica **dr. Aleksandra Kornhauser Frazer**, je obudila spomin na srečanja z Maro Rupena in poudarila njeno iskreno zavezanost k ohranjanju izročila ženskega gibanja. V svojem govoru se je dotaknila več aktualnih vprašanj slovenske družbe in posameznika, ki mora biti pripravljen in spo-

Slavnostna govornica Aleksandra Kornhauser Frazer je bila presenečena nad množičnim obiskom prireditve. (Foto: Stanka Ritonja)

tika. Seveda pa mora biti celotna družba sposobna objektivno oceniti in spoštovati njihov prispevek ter jih za njihovo delo ustrezno nagraditi.

Največ glasnega odobravanja med udeleženci proslave pa je požela njena misel, da se nasilje ne more odpraviti z nasiljem ali s sovraštvom. Edini pravi način za sožitje različnosti sta medsebojno spoštovanje in ljubezen.

Učenci in učenke Podružnične osnovne šole Dobrnič pod mentorstvom Klavdije Livk in Bojane Kastigar so pripravili odličen nastop, v katerem so predstavili tematiko beguncev skozi otroške oči. Poželi so aplavz udeležencev, ki je bil namenjen tako njihovi izvedbi kot tudi delu obeh mentoric. Proslavo je z izborom ljudskih in partizanskih pesmi sklenil nastop Ženskega pevskega zbora Generacija 57 pod vodstvom Tanje Benedik.

Kulturno-turistično društvo Dobrnič je istega dne organiziralo 14. pohod po kraku Evropske pešpoti E7, imenovanem Pot Mare Rupene. Pohod je potekal iz Dolenjskih Toplic (22 km) in iz Žužemberka (12 km). Pohodniki so veselo razpoloženi okoli poldneva prispeli v Dobrnič in se pridružili udeležencem proslave. ●

Prireditve se je udeležil tudi predsednik Borut Pahor z ženo, levo Vera Klopčič, desno Silvester Prpar, častni občan Trebnjega. (Foto: Stanka Ritonja)

ki so v petnajstih letih delovanja društva pripomogli k uveljavitvi vizije delegatk prvega kongresa. Opozorila je na izjemen prispevek lokalne skupnosti, ki vzdržuje spominsko sobo v Kulturnem domu, kjer je 1943 potekal prvi kongres Slovenske protifašistične ženske zveze, in skrbi za krak evropske pešpoti, ki se imenuje po njeni mami, prvi sekretarki kongresa Mari Rupena. Novost na letošnji proslavi

soben osmisлити dogodke v družbi in sprejeti odgovornost za osebnostni razvoj kakor tudi za nadaljnji razvoj družbe kot celote. To je posebej pomembno na celotnem področju javnega delovanja. Orisala je glavne probleme sodobne družbe in izzive, ki zahtevajo aktivno delovanje vsakega posameznika, še posebej tistih, ki delujejo v službah posebnega pomena, kot so izobraževanje, zdravstvo, poli-

Bogdan Osolnik in Vera Klopčič, mož in hči Mare Rupena, ter poslanka Alenka Bratušek (Foto: Joži Senjur/Dolenjski list)

O čem se pogovarjamo?

// PIŠE: **Tit Turnšek**, predsednik ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Blatenje borcev za svobodo, partizanov in aktivistov OF ni pri nas nič novega. Morda je bila naša napaka, da se nismo odzivali dovolj odločno, ker se nismo hoteli spuščati na raven raznih pajacev vstajajočega klerofašizma in ponarejevalcev zgodovine. Tudi zato ne, ker smo dejansko hoteli pomiritev. Hoteli smo pustiti za seboj tisto, kar nas razdvaja, in usmeriti naš pogled naprej, v prihodnost. Vso našo pozornost smo hoteli posvetiti perečim vprašanjem sedanjosti: brezposelnosti in s tem brezperspektivnosti mladih, naraščanju revščine, upadanju socialne varnosti kljub obetavni gospodarski rasti. Žal je rezultat naše premajhne odločnosti obraten temu, kar smo pričakovali.

Klerofašizem postaja vse bolj agresiven. RKC na Slovenskem se ne polasča le vedno večjega bogastva, temveč želi postati edina moralna avtoriteta, ki bi odločala o našem življenju. Polastiti se hoče ne samo naših duš, ampak tudi naših teles.

Zato se ji zdi pomembno, da prikrije svoje zločine, ki jih je zagrešila z izdajo lastnega naroda; da prikrije organiziranje belogardistov in vaških straž pod poveljstvom Italijanov in pozneje domobrancev kot pomožne SS-policije. Da prikrije grozodejstva, ki so jih ti izdajalci počenjali med vojno.

Resnici na ljubo je treba povedati, da na Štajerskem ni bilo kolaboracije. Škof Tomažič je zavrnil kakršno koli misel na sodelovanje z nacizmom. Vojno je preživel v hišnem zaporu. Ustaši so v taborišču Jasenovac zaklali sedem duhovnikov. Povedati je treba tudi, da se je Cerkev za svoja dejanja med vojno večkrat opravičila. Potem je prišlo leto 1991 in vse je bilo pozabljeno in slovenska RKC je stopila na stara pota, ki so že davno pred drugo svetovno vojno razdvajala Slovence in med nami netila nestrpnost in sovraštvo.

Danes so propagandni hit slovenskih škofov, ponarejevalcev zgodovine, raznih klerofašističnih skupin in njihovih medijev –

Nove24, Demokracije, Reporterja, Ognjišča – tako imenovani povojni poboji, ki so jih seveda zagrešili kdo drug – kot komunisti.

Iz zgodovine je znano, da je ta priljubljena fraza klerofašistov neresnična, saj zaradi dejstev ne moremo govoriti o »povojnih pobojih«. Nacistična Nemčija je podpisala predajo 8. maja 1945 in mir naj bi se začel naslednji dan. Naj bi, morda drugje je, a ne pri nas. Zadnja bitka z nemško vojsko je potekala na Poljani pri Prevaljah 15. maja 1945. 12. maja 1945 so domobranci zahrbtno zvalili partizane na most pri Borovljah in mrtve in ranjene pometali v Dravo. Ko so domobranci bežali skupaj s svojimi dotedanjimi gospodarji, že pod imenom Slovenska narodna vojska (ustanovili so jo 3. maja 1945 na Taboru v Ljubljani), so pustili v domovini svoje enote za zvezo ter obveščevalne in propagandne dejavnosti. Tukaj so ostale tudi manjše skupine. Tako je na primer Levstek s svojo skupino napadel partizansko patroljo 31. julija 1945. V izgnanstvu so organizirali tako imenovano Matjažovo vojsko. Manjše skupine so prehajale v Slovenijo še do leta 1952 in poskušale zanetiti državljansko vojno. V tem času je v spopadih z njimi padlo nekaj nad 900 članov VDV. Kdaj se je torej končala vojna z njimi?

Kar naprej govorijo o »pobojih«. Pa so bili res poboji? Večino domobrancev so Angleži v živinskih vagonih vrnili čez mejo. Ti ljudje so bili postavljeni pred hitra vojaška sodišča, tako imenovane trojke, ki sta jih organizirali 3. in 4. armada. Mladolentnike so poslali domov, tisti, ki niso služili v bojnih enotah, so bili obsojeni na prisilno delo in jih je pozneje doletela amnestija. Tisti, ki so bili v vojnih enotah, so bili obsojeni na smrt in ustreljeni. Pri tem je bilo vmes verjetno tudi kakšno osebno maščevanje. O zaslišanih in sodbah so se vodili ustrezni zapisniki. Ti se danes hranijo v arhivih 3. in 4. armade v Srbiji. Ali jo torej res šlo za poboje? Pozivamo slovensko oblast, da to dokumentacijo pridobi, tudi na osnovi nasledstva, in dokumente v celoti objavi. Potem bo sprenevedanja konec. ●

SVOBODNA BESEDA

6 – 7: Kolumni

Jože Poglajen: Dobovškov avtogol

Martin Premk: Kosti na razprodaji

8 – 10: Aktualno

Dr. France Križanič:

O slovenskih družbenoekonomskih razmerah

Dr. Maca Jogan: Nekaj malega o feminizmu

12 – 13: Naš pogovor

Dejan Babosek

14 – 16: V metežu zgodovine

Skrito otroštvo ljubljanskih ilegalčkov

Marjeta Šentjunc, medvojna ilegalčiča

Stran 17: Spomeniki

Skrb za pomnike NOB, čast in obveza

Stran 20: Spomini

Marija Metljak: Dan, ko je gorela Rašica

21 – 24: Reportaže:

Ob obletnici požiga Rašice

Nov spomenik v Poljanski dolini ob Kolpi

Sklepna prireditev projekta Vranov let

ZZB na Festivalu za 3. življenjsko obdobje

Fotografija na naslovnici: Ženska četa Dobrnič na spominski slovesnosti v Dobrniču
(Foto: Ladislav Zupančič)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar
telefon: (01) 434-46-17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,

Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17

romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Obsodba napadov na avtonomne kulturne centre

Konec septembra so neznanci na vrata Sokolskega doma v Novem mestu nabili rdečo zvezdo, ki so jo prebodli z nožem z vgraviranim kljukastim križem. Ta dom, v katerem se zbirajo mladi umetniki, je bil že nekajkrat tarča napadov. To je Narodni dom, ki je bil prvi narodni dom na Slovenskem in je zaščiten kot kulturni spomenik, v njem pa že desetletje delujejo posamezniki in društva, ki so pred časom zbirali pomoč za migrante. Takoj so postali tarča neofašistov in ti so na Sokolski dom večkrat narisali svastiko, število 88 (okrajšava za Heil Hitler), dvakrat pa so v vhodna vrata odvrgli molotovko. Zadnji napad je bil precej simbolen: na vrata nabita rdeča zvezda, prebodena z nožem, ki je imel vgraviran kljukasti križ.

V Sloveniji smo že nekaj let priče prikritim in odkritim poskusom rehabilitacije dejanj, ki so jih povzročili nacisti in fašisti oziroma njihovi podporniki, domobranci ali belogardisti. To so zločinska in protičloveška dejanja, ki jih je ves svet že večkrat obsodil, ker so človeštvu povzročila največje gorje v vsej zgodovini. Tovrstni napadi na pridobitve narodnoosvobodilnega in protifašističnega boja se ne dogajajo samo v Sloveniji, temveč skokovito naraščajo v vsej Evropi. Razmere, v katerih mladi nimajo prihodnosti in ko se v Evropo zatekajo pomoči potrebni, so v določenem pogledu žal podobne razmeram pred drugo svetovno vojno, ko sta v Evropi vzknila nacizem in fašizem. Sredi belega dne nestrpnosti in nasilneži napadajo prosilce za azil, tujce in mlade, ki se zbirajo v avtonomnih kulturnih conah, kot sta Metelkova in Rog. V Novem mestu so že vse od lani jeseni mladi umetniki in kulturniki priče napadom na Sokolski dom, v katerem ustvarjajo, zadnji napad predstavlja prebodena rdeča zvezda.

Očitno je, da politika posredno ali celo neposredno povzroča porast neofašizma, čemur se moramo odločno upreti. Menimo, da je treba vsa dejanja, ki poveljujejo ideologijo nacizma in fašizma, ostro obsoditi in sankcionirati. Mednje sodijo tudi napadi na avtonomne-kulturne centre, ki nas bogatijo s svojo različnostjo. Boj naših prednic in prednikov v NOB ne sme postati del zgodovine, temveč mora ostati del naše sedanjosti in navdih za življenje prihodnjih rodov, za katere moramo ohraniti svobodo za vse.

Luka Horvat //foto: Maksim Špelko

Spomini na nacizem

V okviru prireditev ob prazniku občine Miren - Kostanjevica (3. oktober) so v občinski stavbi odprli razstavo Spomini na nacizem. Ta slovensko-nemška razstava je nastala v okviru mednarodnega programa Europeans for Peace in je rezultat dela dijakov in mentorjev Škofjske gimnazije Vipava in Geschwister Scholl Schule Leutkirch. Na razstavnih panojih sta

Pavel Petejan (levo) in Tomaž Vuk (desno) sta v raziskavi in na odprtju razstave predstavila del svoje zgodbe iz druge svetovne vojne.

predstavljeni tudi dve zgodbi mirenskih rojakov, leta 1930 rojenega Pavla Petejana in dve leti starejšega Tomaža Vuka, ki je pristal v koncentracijskem taborišču Buchenwald.

Slovenski in nemški dijaki so raziskovali, kako sta se slovenski in nemški narod soočala z nacizmom. Nekaj besed so namenili trpljenju Primorcev pod fašizmom in ustanovitvi protifašističnega gibanja TIGR. »Partizansko gibanje je med drugo svetovno vojno združilo večino Primorcev proti italijanski okupaciji. Biti partizan je običajnim Primorcem pomenilo predvsem biti proti fašizmu, po septembru leta 1943, ko je zasedla Primorsko nemška vojska, pa proti nacizmu,« so med drugim zapisali na panojih.

Na raziskavi so predstavili tudi partizanski tisk, diskriminacijo in preganjanje ljudi v Leutkirchnu v času nacionalsocializma, uporniško skupino Bela vrtnica v Münchnu, upor v južni Nemčiji in spomine že pokojne Vide Mravlja. Zbrane je ob odprtju nagovoril župan občine Miren - Kostanjevica Mauricij Humar, dijaki in mentorica škofijske gimnazije pa so predstavili svojo raziskavo.

Besedilo in foto: Jani Alič

Obnova spominskih znamenj

KO ZB za vrednote NOB Kobarid je v svojem programu dela kot eno pomembnih točk delovanja opredelila skrb in postopno obnavljanje spominskih znamenj v občini. Tako smo v prejšnjih letih obnovili že več spominskih plošč, ki so postavljene globoko v gozdu na Matajurju. Letos so se tem pridružila tudi obnovljena spominska znamenja v vasi Sužid, Ladra - Smast in obeležje, ki so ga postavili pred 40 leti učenci OŠ Simona Gregorčiča Kobarid v bližini pokopališča, kjer so Nemci ustrelili tri domačine.

Prostovoljno so čiščenje, obnovo črk in potrebna druga dela opravili člani krajevne organizacije, ki skrbijo, da so spominska znamenja urejena in je ob njih vse leto tudi cvetje. Treba je

Spomenik v Sužidu

Sanirana grobnica v vasi Štoblank v Slovenski Benečiji

poudariti, da je spominsko znamenje na pobudo predsednika ZB v vasi Sužid s peskanjem brezplačno očistil domačin Emil Lah, ki se sicer profesionalno ukvarja s to dejavnostjo.

Krajevna organizacija je uredila tudi grobnico padlim v vasi Štoblank v Slovenski Benečiji, kjer se je porušil dotrajan podporni zid z robnikom. Postavlja se vprašanje, kdo naj skrbi za grobnice in spomenike med našimi rojaki v zamejstvu. Za to mora poskrbeti država, pa je bila gluha. Ko smo njene predstavnike opozorili na to, da je do polaganja vencev v Benečiji 31. oktobra grobnico treba sanirati, so odgovorili, da ni denarja. Kaj smo hoteli, sanacije smo se lotili sami in delo opravili brez pomoči države. Tako bomo tudi nadaljevali, saj ne smemo pozabiti tudi na borce, ki so dali svoje življenje in so padli v zamejstvu.

Besedilo in foto: Vojko Hobič

Kolesarji obiskali Mauthausen

Skupina kolesarskih navdušencev Mravljice, ki imajo svoj dom in po evropskih cestah kolesarijo že 19 let, je letos po spoznavanju južne Češke obiskala tudi nekdanje koncentracijsko taborišče Mauthausen. Natančno so si ogledali muzejske prostore in sam kompleks nekdanjega taborišča, pri slovenskem spomeniku pa so prižgali svečko.

»Prvič sem v Mauthausnu, čeprav sem o taborišču že veliko slišal. Še posebej sta me zanimali nova postavitve razstave in

elektronska knjiga, kjer sem našel tudi ime svojega dedka, ki je umrl v taborišču. Zagotovo bom še kdaj prišel na ta kraj, kjer je trpelo toliko ljudi, in pripeljal sem svojo družino,« je povedal Miloš Batistuta iz Tolmina.

Sicer pa Mravljice sestavljajo kolesarji iz Nove Gorice, Tolmina, Idrije, Ljubljane in Dolenjskih Toplic. V preteklosti so bili v tej skupini tudi partizan in nesojeni udeleženec prve partizanske olimpijade v Cerknem, Oton Medveš iz Kobarida, sedanjí predsednik borčevske organizacije iz Kobarida Vojko Hobič in član Tigra Borut Klanjšček iz Tolmina. Pred leti je kolesarska družina obiskala tudi nekdanje taborišče Ljubelj.

Besedilo in foto: J. A.

Pravljični svet Jelke Reichman v Paviljonu NOB

V galeriji prenovljenega Paviljona NOB v Tržiškem muzeju v Trzinu so odprli razstavo ilustracij ene najbolj priljubljenih slovenskih ilustratork, Jelke Reichman. Naslov razstave je Pravljični svet Jelke Reichman, na ogled pa bo do 28. oktobra.

»Njeno ime simbolizira slovensko ilustracijo. Je velika mojstrica svojega dela in ima obenem ogromno empatije do otrok, kar se vidi v njenih ilustracijah, ki jih ustvarja že več kot štiri desetletja,« je predstavil njeno delo **Pavle Učakar**, likovni urednik založbe Mladinska knjiga, ki je sodeloval pri

izboru. Z založbo Mladinska knjiga sodeluje Jelka Reichman že od leta 1964, ko je ilustrirala pravljico Šivilja in škarjice Dragotina Ketteja. »To je svet, ki je pogosto pravljica in izžareva toplino, lepoto, nežnost in iskristnost otroškega sveta. Zato razstava nosi naslov Pravljični svet Jelke Reichman. Predstavljenih je 33 ilustracij,« je povedala Janina Košir, kustosinja razstave.

Med njenimi najbolj znanimi ilustracijami je slikanica Maček Muri Kajetana Koviča, ki je prvič izšla leta 1974 in je bila natisnjena v več kot 100.000 izvodih. Podoba mačka Murija, pravega meščana z vsemi človeškimi lastnostmi, je postala likovna predloga za številne igrače, ki bodo prav tako predstavljene na razstavi. Na ogled so tudi druge znane ilustracije. Jelka Reichman je ilustrirala knjige številnih znanih pesnikov in pisateljev, na primer dela Moj prijatelj Piki Jakob in Pajacek in punčka avtorja Kajetana Koviča, Miškolin Josipa Ribičiča, Škrat Kuzma dobi nagrado pisateljice in pesnice Svetlane Makarovič, Abeceda na polju in v gozdu Otona Župančiča in drugih priznanih slovenskih avtorjev. Pri srcu so ji predvsem, kot sama pravi, ljubezne otroške knjige, kakršne ustvarja Anja Štefan in jih je ustvarjal Janez Bitenc. Ob podobah Jelke Reichman je raslo več generacij. Vzljubili so jih najmlajši, starši ter dedki in babice.

Tea Černe

Jože Pogljajen

Dobovškov avtogol

Predsedniku države Borutu Pahorju se petletni mandat izteče na začetku decembra prihodnje leto. Poslancem in s tem vladi rok trajanja poteče junija 2018. Če seveda ne bo zdajšnja Cerarjeva koalicija razpadla prej in bo treba še tretjič zapored na predčasne parlamentarne volitve. Kot zdaj kaže, koalicija interesno sicer ni kdove kako trdna, a je enotna pri tem, da ji predčasne volitve ne dišijo, ker je veliko vprašanje, kako bi se te za posamezno koalicijsko stranko iztekle. Stranke imajo torej še veliko časa za pripravo na soočenje z volivci.

Čas pa se jim izteka za ustrezno rešitev z volitvami pomembno povezanega problema. Če bi bilo pri nas nekaj samoumevnega, da kaznjenci, se pravi ljudje, obsojeni na zaporne kazni, ker so, kot pravi naš kazenski zakonik, zagrešili družbeno nevarno in zavrženo kaznivo dejanje, ne morejo opravljati državnih funkcij, tega problema sploh ne bi bilo. Da ni samoumevno, je pokazala Janševa stranka, ko je na prejšnjih volitvah ob silovitih napadih na slovensko pravosodje na seznam kandidatov za poslance postavila svojega vodjo, čeprav je bil obsojen na dve leti zavora zaradi korupcije in se je prav takrat odpravljal na odsluženje kazni na Dob. Ker v SDS-u niti najmanjši dvom o vodji ni dovoljen, je bil seveda gladko izvoljen. Opirajoč se na zakon o poslancih, ki pravi, da se poslanski mandat lahko odvzame, če je poslanec obsojen na več kot polletno zaporno kazen, mu je večina v državnem zboru po mnogo zapletih in nasprotujočih si mnenjih pravniških avtoritet mandat odvzela. No, razplet je znan. Ustavno sodišče je Janši poslanski mandat vrnilo z obrazložitvijo, da bi odvzem lahko imel težko popravljive, škodljive posledice za dobro in učinkovito delovanje demokratičnega parlamenta in oblasti kot celote, če bi se izkazalo, da je Janša v zadevi korupcija pri nakupu oklepnikov Patria nedolžen. No, vodja SDS ni ne nedolžen ne kriv. Ustavni sodniki se namreč o njegovi krivdi niso izrekli in so zadevo prepustili zastaranju. Kakor koli že, vso to kolobocijo je težko razumeti drugače, kot da je za del sodnikov, ki jim na srečo letos poteče mandat, vodja SDS nad zakoni.

Ob tem se je razkrilo, da v Republiki Sloveniji v nasprotju s tako rekoč vsemi evropskimi državami ni nobene ovire za to,

da kaznenec lahko zasede ne samo poslansko mesto, ampak lahko postane tudi predsednik države, vlade, minister, državni svetnik, župan ... Ustava tega ne ureja in omejitev pravice kandidirati prepušča zakonu. Tega pa naša politika do zdaj ni bila sposobna urediti tako, da bi bil vstop v državne funkcije obsojenim na zaporne kazni prepovedan. Pred poldrugim letom se je tega vendarle lotila skupina poslancev in kazalo je že, da bo to rutinski posel. A to je bila, kot je pri nas že nekaj običajnega, iluzija. Skoraj vse stranke – da o pravniki niti ne govorimo – so v preprosti rešitvi, da ljudje, obsojeni na več kot pol leta zavora, ne morejo kandidirati za poslance, predsednika republike in tako naprej vse do občinskega svetnika, iskale dlako v jajcu. In trajalo je več kot leto dni, da je sveženj zakonov, s katerimi bi prepoved uveljavili, prišel do potrebnega dvotretjinskega soglasja.

Ni pa ljudstvo po njunem mnenju sposobno »ločiti zrna od plev«, ko gre za sodelavce nekdanje službe državne varnosti, zato predlagata, da bi morebitno kandidiranje teh ljudi prepovedali z zakonom. Vrtovec pa je Grimsovo lustracijo še poglobil, da bi enako veljalo kandidiranje prepovedati tudi vsem članom Zveze komunistov.

Na seji parlamentarnega odbora, ki naj bi to soglasje potrdil, so tej rešitvi pričakovano nasprotovali poslanci Janševe SDS in NSi. Poslanec SDS Grims je trdil, da je protiustavna in da gre za še en umazan politični obračun z Janšo, poslanec NSi Jernej Vrtovec pa modroval, da je predlog sicer razumen, toda ne gre spregledati »pravice, da ljudje sami ločijo zrno od plev«.

Ni pa ljudstvo po njunem mnenju sposobno »ločiti zrna od plev«, ko gre za sodelavce nekdanje službe državne varnosti, zato predlagata, da bi morebitno kandidiranje teh ljudi prepovedali z zakonom. Vrtovec pa je Grimsovo lustracijo še poglobil, da bi enako veljalo kandidiranje prepovedati tudi vsem članom Zveze komunistov. Ali je s tem meril tudi na Janšo, Gorenaka in še številne iz SDS, ki so bili člani Zveze komunistov, očitno ve le vsemogočni.

Ne o tem ne o številnih drugih dopolnilih poslanci v odboru niso glasovali, kajti sejo je brez pojasnila zapustil nekdanji poslanec SMC in nesojeni policijski minister, ki je prej obljubljal podporo predlaganim spremembam, Bojan Dobovšek. Z njegovim begom iz parlamenta je v vodo padla tudi dvotretjinska večina in odločanje so morali do nadaljnjega preložiti. No, upanje, da se bodo vendarle sporazumeli o tem, da zaporniki ne morejo hkrati sedeti v parlamentu ali v palači predsednika republike, še ni povsem izgubljeno. Vsekakor pa gre za še eno Dobovškovo klofuto njegovim volivcem.

Martin Premk

Kosti na razprodaji

Običajno izvemo, da se bližajo noveletna praznovanja in veseljačenja, ko se na zaslonih pojavijo reklame za pršut in druge dobrrote. Letos pa nam je prihod dneva spomina na mrtve začela naznanjati množica reklamnih sporočil, posvečenih pokopavanju »žrtev vojnih in povojnih pobojev«. Že kmalu po koncu poletja se je ob cesti do notranjskega mesta pojavil velik oglasni pano. Vabil je k slovesnemu pokopu žrtev iz druge svetovne vojne, stal pa je poleg dveh drugih panojev, ki sta oglaševala popuste na suhomesnate izdelke in modno obutev po ugodni ceni.

Kmalu zatem je bila naša javna televizija skupaj z vsemi drugimi sredstvi množičnega obveščanja polna posnetkov prekopov posmrtnih ostankov, kot da poteka kakšen športni spektakel ali velik koncert kakšne narodno-zabavne skupine. Kot da so posmrtni ostanki ljudi postali tržno blago, ki se ga lahko reklamira, a ne iz poslovnih, ampak iz političnih namenov. Po desetletjih »prekopavanj« so zdaj karte dokončno razkrite in vsakomur je res jasno, da pri urejanju grobišč ne gre za »pieteto«, »pravico do groba« ali »za dostojanstveni pokop«, temveč predvsem za zlorabo žrtev vojne oziroma posmrtnih ostankov ljudi za politična obračunavanja. Posmrtni ostanki iz druge svetovne vojne so postali sredstvo za spreobračanje zgodovine in za razvrednotenje narodnoosvobodilnega boja. Vsakršno dostojanstvo umrlih je tu postranskega pomena, drugače predstavniki raznih komisij za urejanje grobišč ne bi pustili prikazovanja človeških ostankov iz Hude jame in drugod. Namesto tega se ob odkritju grozljivih ostankov nasmejani slikajo poleg grobišča, kot da so pravkar odkopali nahajališče zlata ali našli vrtino nafte. Pri brezsrčnem kazanju človeških ostankov tudi ni bilo zaznati nikakršne prizadetosti »svojcev žrtev«, čeprav večkrat slišimo, da so prekopavanja tudi zato, »da bi svojci vedeli, kje prižgati svečko«. Nikoli še ni bilo videti »dostojnega pokopa« v miru, tišini in spoštovanju umrlih.

Kdo so umrli, ki se jih prekopava in preklada, pa tako nikoli ni pojasnjeno, vse se uvršča samo med »žrtve pobojev«, ki so bile seveda »popolnoma nedolžne«. Tako so lahko vsi ustaši, četniki in domobranci in drugi esesovci predstavljeni kot »žrtve«. Kakšna je bila njihova vloga in kaj so počeli, preden so bili ubiti, ni nikoli pojasnjeno. Med zadnjimi prekopavanji so ustaši postali celo »junaki«, in to pred uradnimi predstavniki države.

Grobišča ubitih po drugi svetovni vojni niso edina vojna grobišča

pri nas. Med prvo svetovno vojno je bilo ob Soči ubitih na stotine vojakov, za njimi je ostalo na desetine pokopališč, po koncu vojne so jih iz začasnih gobov in jarkov še desetletja prekopavali v kostnice. Človeške ostanke na območju bojev lahko najdete še danes. Po drugi svetovni vojni je ostalo na stotine grobišč in pokopališč padlih partizanov, talcev in drugih ubitih. Ker nacisti, za katere so se bojevali tudi domobranci, ustaši in četniki, niso priznavali niti pravice do življenja, kaj šele do groba, je na tisoče ljudi izginilo v krematorijah ali so bili odvrženi neznano kje. Njihovi najbližji nikoli ne bodo vedeli, kje so njihovi grobovi. Tudi oni bi si zaslužili pokop, tako kot vsi pokojniki.

A kadar se najdejo kakšni ostanki vojaka iz prve svetovne vojne, partizana ali pa tudi nemškega vojaka iz druge svetovne vojne, tega ne spremljajo kamere in bliskavice, kot so to zgodi, kadar se najdejo ali prekopavajo kosti narodnih izdajalcev. Dogajanje

takrat obvezno spremlja razpredanje o »spravi«, ki nam jo posvečeni in posvečene vsiljujejo že več kot trideset let. »Sprava« bi seveda izenačila tiste, ki so se bojevali za svobodo, s tistimi, ki so prisegli Hitlerju. Ker to pač ne gre z dejstvi, bo treba ljudi v to prisiliti s kazanjem kosti, z raznimi prekopi in pog-

rebi in se pri tem izgovarjati na »pieteto« ter »dostojanstveni pokop« in podobno. Kot kaže, bomo vsaj še naslednjih sto let gledali razne kosti in prekopavanja, saj je to postalo najmočnejše orožje spreobračanja resnice o drugi svetovni vojni. Ker se ne da govoriti o ustaški plemenitosti, četniških zmagah in domobranskem boju za svobodo, o domoljubju raztrgancev in gestapovcev, je čustva ljudi najlažje zlorabljati s kazanjem človeških ostankov. Tako se najlažje izbrišejo lastni zločini ter se vsa krivda naprti drugemu. Zato da se njihovi grobovi ne bi mogli zlorabljati za razna čaščenja in spreobračanja njihovega početja, so tudi vsi drugi najhujši morilci in zločinci pokopani v neoznačene grobove. Zato svojega groba nima nihče od nacističnih zločincev. Nimata ga niti Adolf Hitler niti Heinrich Himmler, ki sta bila najvišja poveljnika domobrancev, ustašev in četnikov, ki se jim zdaj hodijo priklanjati najvišji predstavniki naše države. In če so zdaj »v smrti vsi enaki«, kot to radi ponavljajo, to lahko velja le za njihove posmrtno ostanke, do katerih mora biti odnos enak. Ne more pa to veljati za njihova dejanja. Še vedno so se eni bojevali za svobodo in boljše življenje, drugi pa na strani napadalcev in v imenu največjega zločincev vseh časov. To bi morali jasno ločiti tudi predstavniki države, namesto da dopuščajo trgovanje s človeškimi kostmi za politični prestiž.

Gospodarstvo

O slovenskih družbenoekonomskih razmerah

Na zadnji seji glavnega odbora ZZB za vrednote NOB Slovenije je imel uvodni referat dr. France Križanič, podpredsednik ZZB. Glavni odbor je v zvezi s tem sprejel naslednji sklep: »Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije izraža skrb nad vlogo države pri nepremišljeni razprodaji slovenskih podjetij in predlaga, da se izvede revizija projekta sanacije bank iz decembra 2013, ki je takšno ravnanje omogočil. Obljuba o prodaji točno določenih podjetij je bila nesprejemljivo popuščanje vplivnim lobijem iz tujine. Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije podpira prenos strateških državnih naložb v demografski sklad.« Objavljamo celotno besedilo v dogovoru z avtorjem.

// PIŠE: France Križanič

Z narodnogospodarskega vidika je Slovenija v dobri kondiciji. V prvi polovici leta 2016 je bil naš bruto domači produkt (BDP) za 3,7 odstotka večji kakor v enakem obdobju lani ter za 11,6 odstotka nad svojo ravno v prvem polletju 2013, to je v letu, ko je bilo doseženo drugo dno recesije, ki je Slovenijo zajela po začetku svetovne finančne krize. V prvi polovici leta 2016 je bil slovenski BDP (merjen v evrih) že pet odstotkov nad primerljivo ravno med konjunkturo leta 2008. Če upoštevamo inflacijo (v žargonu »realno«), je naš BDP letos vendarle še za štiri odstotke manjši kot pred finančno krizo. Ob nadaljevanju takšne rasti, kakršno imamo zadnja tri leta, bo tudi realno predkrizna raven BDP v Sloveniji kmalu presežena. Na to kažeta zlasti stabilnost na domačem trgu (avgusta letos je bila raven cen na drobno enaka kot avgusta lani) in presežek v zunanji menjavi. Lani smo imeli na tekočem računu plačilne bilance (poleg menjave z

blagom in storitvami upošteva tudi plačila in prejeme iz naslova različnih dohodkov in transferjev) presežek v vrednosti 2,8 milijarde evrov, kar je predstavljalo sedem odstotkov našega BDP. Letos se je ta presežek celo povečal.

Izboljšanje

Ob stabilni gospodarski rasti se izboljšuje zaposlenost. Julija je bilo v Sloveniji 23 tisoč več delovno aktivnih kot v enakem mesecu 2013, a vendarle 62 tisoč manj zasedenih delovnih mest glede na julij 2008 (pred nastopom krize dvojnega dna). Pričakovati je in anketne o gospodarski klimi kažejo, da se bo zaposlenost (ob sezonskem nihanju) še naprej izboljševala, z njo pa počasi tudi socialni položaj najbolj ranljivih skupin našega prebivalstva.

Z gospodarsko rastjo se stabilizira javnofinančno ravnotežje. V prvi polovici

nekoliko višje ravni v drugem polletju (visok primanjkljaj je značilen zlasti za december) predstavljal od 1 do 2 odstotka našega BDP – odločno znotraj maastrichtskega kriterija 3 odstotkov.

In vendar slovenski javni dolg obsega 32,6 milijarde evrov. Od tega je kar 14,4 milijarde evrov sredstev plasiranih v banke in gospodarstvo ali pa prevzetih obveznosti. Slovenija ima za 4,9 milijarde evrov depozitov v bankah (podatek za konec leta 2015), 4,8 milijarde evrov je stala dokapitalizacija bank, 4,7 milijarde evrov pa predstavljajo dokapitalizacije, plasma državnega kapitala v tujino (Grčija) in prevzemanje različnih obveznosti (hrvaški in bosanski varčevalci).

Slovenija za servisiranje javnega dolga (predpostavljena je 3-odstotna obrestna mera), ki ni povezan s financiranjem proračunskega primanjkljaja, na leto porabi približno 440 milijonov evrov ali več kot 1 odstotek BDP. To so sredstva, ki bi jih lahko namenili financiranju normalne ravni družbene reprodukcije v gospodarstvu na postindustrijski fazi svojega razvoja: kulturi, šolstvu, znanosti, zdravstvu, socialni in družinski politiki, varnosti ... Pa jih ne. Zdaj so ta sredstva (vsaj del, plasiran v dokapitalizacijo bank) očiten cilj različnih »lastninjenj«.

Bančni sistem

Posebno poglavje predstavlja delovanje našega bančnega sistema. Od leta 2010 do sredine leta 2016 so krediti bank gospodarstvu (tako imenovane nefinančne

Razprodaja slovenskih podjetij bo imela velike gospodarske in politične posledice. Postali bomo polkolonija brez možnosti vodenja razvoja in odpiranja kakovostnih delovnih mest. Nove generacije ne bodo imele perspektive za delo, kaj šele za kariero v Sloveniji. Sledila bosta izseljevanje in nadaljnji padec rodnosti.

leta 2016 je dosegel deficit slovenske konsolidirane bilance javnega financiranja (vsota proračuna centralne države, občin, zdravstvene in pokojninske blagajne) le še 157 milijonov evrov, kar kaže, da bo v celem letu tudi v primeru

ne družbe) upadli za 12 milijard evrov ali kar za 57 odstotkov. Po tem bizarnem rezultatu je Slovenija unikum v evrskem območju, v EU in v svetu. Ob pomanjkanju ponudbe kreditov poteka razprodaja podjetij in bank. Na primer:

- NKBM je bila vredna 400 milijonov evrov, dokapitalizirali smo jo za 870 milijonov evrov in prodali za 250 milijonov evrov. Izguba je ena milijarda evrov ali protivrednost avtoceste Ljubljana–Brežice;
- Cimos je bil prodan po ceni, ki je ostala tajnost;
- Paloma je bila prodana konkurentu iz Slovaške;
- Mercator je bil prodan konkurentu iz Hrvaške;
- Pivovarna Laško je bila prodana konkurentu iz Nizozemske;
- Helios je bil prodan konkurentu iz Avstrije.

Podjetja se prodajajo po likvidacijski vrednosti, to je po cenah, nižjih od njihove knjižne vrednosti (ali v njeni bližini). Očitno gre za poseben projekt (organizirano, premišljeno in vodeno delovanje), ki ga mora država Slovenija zaustaviti, odgovorne zanj pa postaviti pred sodišče.

Posledice

Razprodaja slovenskih podjetij bo imela velike gospodarske in politične posledice. Postali bomo polkolonija brez možnosti vodenja razvoja in odpiranja kakovostnih delovnih mest. Nove generacije ne bodo imele perspektive za delo, kaj šele za kariero v Sloveniji. Sledila bosta izseljevanje in nadaljnji padec rodnosti.

Poglejmo si demografske učinke, ki jih je imel podoben razvojni model (počni razprodaja ključnih gospodarskih subjektov), kot ga od leta 2012 dalje izvaja Slovenija, v državah, ki so ga začele že v prvi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja. Od leta 1989 do 2015 se je število prebivalcev v Sloveniji povečalo za 67 tisoč ali tri odstotke, medtem ko se je v Latviji zmanjšalo za 680 tisoč ali 25 odstotkov, v Litvi za 754 tisoč ali 21 odstotkov, v Estoniji za 252 tisoč ali 16 odstotkov in na Madžarskem za 733 tisoč ali sedem odstotkov.

Razprodaja Slovenije bo nedvomno imela tudi politične posledice. Če bo šlo tako naprej in če se projekt prodaje podjetij (imenovane »obljubljena privatizacija«) ne ustavi, se bo v volilnem letu 2018 v Sloveniji odprl prostor za ustavno večino desnemu populistu z vsemi atributi, ki spadajo zraven, na čelu z zavračanjem svobode, bratstva in enakosti, na katerih sta pred petinsedemdeseti leti temeljili povezava protifašistične koalicije v svetu in ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda. ●

Enakost spolov

Nekaj malega o feminizmu

Pojem feminizem je v javnem govoru na Slovenskem navzoč že več kot stoletje. Kljub temu je z njegovim razumevanjem veliko težav, nejasnosti in svojevoljnih tolmačenj. Zato verjetno ni naključje, da mi je na začetku leta 2016 neka dijakinja, ko je obravnavala to temo, kar po e-pošti postavila vprašanje: »Ali mislite, da ljudje v Sloveniji vedo dovolj o feminizmu?« Kratko in jedrnatost sem ji hitro odgovorila: »Absolutno premalo, ker ta problematika ni ustrezno in zadostno vključena v izobraževanje (na vseh stopnjah), ker se počasi prebija (v ustrezni vsebinski zamejitvi) v občila, ker je prešibka ozaveščenost o pomenu vzpostavljanja družbene enakosti spolov pri nosilcih najvišjih položajev v politiki, itd.«

// PIŠE: **dr. Maca Jogan**

Gotovo ni odveč, če s skupim orisom najprej opredelimo sam pojem feminizem, ki je izvorno povezan z odpravljanjem diskriminacije žensk – primarno v zahodni civilizaciji. Zaradi zgodovinskega dolgotrajnega moškega gospodovanja, ki je sicer »prvemu spolu« dajalo razredno neenake prednosti, so bile ženske v podrejenem položaju, zoper katerega so se (spet razrednemu položaju primerno) začele organizirano bojevati zlasti proti koncu 19. in potem neprekinjeno v 20. stoletju. V sedemdesetih letih 20. stoletja je neenakopraven položaj žensk postal svetovni problem, ki mu je OZN v letih od 1976 do 1995 posvetila štiri svetovne konference. Na podlagi praktičnih izkušenj v različnih kulturnih okoljih sta se krepila in bogatila tudi teoretično pojasnjevanje vzrokov za diskriminacijo in upravičevanje ukrepov za postopno izboljšanje položaja žensk.

Razmere se izboljšujejo

Zato na začetku 21. stoletja pojem »feminizem« ni nekaj samo po sebi nevarnega in zarotniškega in tudi ne more biti orodje za sramotenje tistih, ki se označujejo kot feministke, feministi. Sam pojem feminizem namreč označuje celo vrsto dejavnosti, ki so povezane s prizadevanji za to, da bi človekove pravice postale tudi ženske pravice, kar je bilo izrecno poudarjeno na četrti svetovni konferenci v Peking (1995). To pomeni, da feminizem kot teorija in praksa zjema tako raziskovalno, izobraževalno kot

medijsko in politično dejavnost; skratka, na vseh teh področjih delovanja gre za to, da se ne oblikujejo stališča in praksa, ki bi vnaprej izključevali ženski spol kot manjvreden, nepomemben, sekundaren in predvsem kot spol, ki nima kaj iskati v javnem življenju in javnem odločanju.

Feminizem ni izvajal vojn. Ni ubijal nasprotnikov. Ni postavljaj koncentracijskih taborišč, ni pobijal sovražnikov, ni deloval zverinsko.

Zaradi trdovratnosti tradicionalnega spolnega reda so izboljšave počasnejše, kot bi marsikdo rad videl oziroma zlasti videla. Kljub temu pa so številni znaki družbene neenakosti spolov v sedanjosti odpravljeni, kar pa ne ustreza tistim načrtovalcem družbenih razmer, ki hočejo ohranjati »naravni« red (ženske podrejenosti). Beseda feminizem se zato še dokaj pogosto znajde na sramotilnem stebru javnega govora, vezana na prepričanja, da imajo ženske že tako in tako preveč pravic, da uničujejo družino, kaj pa bi še rade, saj so krive za vse družbene težave. Poleg sramotjenja, ki vendarle postaja vse manj dojeta kot »olikano«, so še druge poti ▲

za nasprotovanje feministični usmerjenosti: oblikovanje in širjenje takšnega »feminizma«, ki je v bistvu nasproten prevladujočemu toku spreminjanja spolnega reda, kot je na primer katoliški feminizem. V bistvu je nasproten celovitim feminističnim prizadevanjem tudi prevladujoč neoliberalni tip gospodarstva, kar se kaže vedno bolj jasno tudi v pritiskih na krčenje državno zagotovljenih socialnih pravic. Prav vzpostavitev socialne države (v Evropi različnih tipov) je bila namreč ključna za praktično odpravljanje diskriminacije žensk.

Kako je v Sloveniji?

Nasprotovanje težnjam, da bi z vse bolj »vitko« državo in povečevanjem socialne neenakosti krepili tudi neenakost med spoloma, se lahko v Sloveniji opira na različne novejšje dokumente. Za vzpostavljanje enakosti žensk in moških je dolgoročno strateško pomemben *Feministični manifest Ženskega lobija*

Slovenije (ki je bil sprejet 14. novembra 2014 na konferenci na Brdu) s ključno zahtevo, da je treba opustiti politiko brezglavega varčevanja ter dosledno in usklajeno uresničevati protidiskriminacijske politike na vseh področjih. Neposredno pravno podlago za praktično delovanje pa predstavljata *Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja* (2007) in *Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020* (sprejeta v Državnem zboru 27. oktobra 2015). V tej resoluciji so podrobno navedena vsa področja, na katerih je treba odpravljati ovire za izenačevanje položaja žensk in moških, od ekonomske neodvisnosti, usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, skrbi za reproduktivno zdravje, uravnotežene spolne zastopanosti na položajih odločanja v politiki do nasilja nad ženskami.

Uporabna vrednost resolucije je zagotovljena z natančno določenimi odgovornimi nadzornimi telesi ter kazalniki za spremljanje položaja moških in žensk na vseh področjih. Samo tako se lahko vrednoti, kje smo in kaj je treba storiti, da emancipacija žensk in moških ne bo le privlačen cilj.

Za prihodnje feministično usmerjeno delovanje žensk in moških je torej dovolj idejnih spodbud, ki pa imajo vedno večjo podporo tudi v prevladujoči enakostni splošni usmeritvi ter v delovanju različnih nevladnih organizacij, ki so že tudi v prejšnjih desetletjih samostojne države branile priborjene pravice. Zato lahko zaupamo v prihodnost feminizma. Mimogrede naj omenim, da je po podatkih raziskav Slovenskega javnega mnenja v Sloveniji najvišje zaupanje v žensko gibanje v primerjavi z drugimi postsocialističnimi državami. Nepoznavanje delovanja številnih nevladnih organizacij v Sloveniji ne more biti temelj za trditve o tem, da nikogar ne zanima-

jo ženske osebne in družinske zgodbe. Vedno več je posameznic in posameznikov, feministk in feministov, ki jih to zanima in se s tem tudi praktično ukvarjajo. Torej nas to dejstvo lahko opogumlja tudi v prihodnje.

Naj končam z dokaj svežimi trditvami znane avstralske raziskovalke Dale Spender (2012) o »grehih« feminizma: »Feminizem ni izvajal vojn. Ni ubijal nasprotnikov. Ni postavljaj koncentracijskih taborišč, ni pobijal sovražnikov, ni deloval zverinsko. Bojeval se je za vzgojo, za volilno pravico, za boljše delovne razmere, za varnost na cestah, za otroške vrtce, za družbeno blaginjo, za zatočišča za ženske, za ženske begunke, za reforme zakonov.«

Bo še kdo uporabljal besedo »feminizem« za zmerljivko? ●

Si še naša domovina?

*Koliko časa še Slovenec bom,
potomec prednikov, junakov?
Koliko se predajal snom,
da pametnih smo rod in ne bedakov?*

*Peščica si privzela je vso moč
in krađe brez milosti narodu kri in znoj.
Smeje se narod stiskajo v obroč:
njih droga jim denar je in opoj!*

*Na drugi strani solze izigranih,
brez dela so, brez kruha, brez ponosa,
iz domov in stanovanj na ulice pregnanih,
kosi jih bede kosa, kruta, neugnana!*

*Na svoji zemlji mi gojimo parazite,
ki so zajedli se v prav vse,
se ne ozirajo na lačne, redko site,
da le denar v njih žepe vre!*

*Prodali bodo vse, kar smo zgradili.
z odrekanjem smo obnovili dom!
Nam VI s pohlepom sanje ste ubili:
kako lahko živite s svojim zlom?*

*Prišel bo dan, ko boste vse zgubili
in z vrha padli do peklá,
čeprav ostali boste zdravi, živi,
čutili boste, kako je biti brez vsega!*

*Nakradeno dobili bodo spet lastniki,
ker narod rekel bo nekoč: »Dovolj!«
Vrnili boste plen in narodu ga dali,
da končno bo ogrožen vaš obstoj!*

*Da vnuki dolgo bi poslušali besede,
ki me jih mama kot otroka je učila.
Po vojni, sredi ruševin in strašne bede,
slovensko pesem s srcem je zapela!*

*Sedaj borimo se za košček kruha,
v nekoč bogati zemlji, polni izobilja!
Za reveže vodilni nimate posluha,
saj zakoni ne nosijo obilja.*

*Zakaj ob omembi pokojnin kar pobesnite?
Generacije so s trdim delom jih služile!
Starih, ki garali so, sploh ne trpite,
ko umrli bodo, le njih kosti bodo zgorele!*

*Mladih se bojte, ki pri starših živijo!
Za njih ni dela, bodočnosti, družine!
Premnogi vzeli bi, če ga le dobijo,
čas njih dragocen, le v prazno zdaj gine!!*

*Vi, ki brez srca ste, bodite prekleti!
Vi ste krivi, da raj nam postal je pekél!
Prodali boste tujcem, kar borci so branili.
Slovensko, našo pesem, bo še kdo zapel...*

*Oh, domovina, komu boš še mati?
Oh, domovina, komu boš še mati?*

Franc Živič

Obletnica nürnberških procesov

Odgovori na pet glavnih vprašanj

Prvega oktobra je minilo 70 let od dneva, ko so na nürnberških procesih izrekli obsodbo vodilnim posameznikom Hitlerjevega tretjega rajha. S spletnega portala RBTH povzemamo članek, v katerem skuša avtor Aleksej Timofejev poiskati odgovore na pet pomembnih vprašanj o tem velikem sodnem procesu, ki mu včasih pravijo tudi »sodišče narodov«.

1. Bi bilo sploh izvedeno sojenje v Nürnbergu, če ne bi bilo Sovjetske zveze?

Ideja o sojenju voditeljem in državnim institucijam tretjega rajha, ki so bili odgovorni za represije, se v času druge svetovne vojne ni zdela tako trivialna, kot je to videti danes. Na začetku je pri organizaciji takšnega procesa vztrajala samo Moskva. Partnerja Sovjetske zveze v protihitlerjevski koaliciji – London in Washington – sta imela drugačen pristop.

Oktobra leta 1942 je sovjetski organ za zunanjo politiko v noti izjavil, da se Moskva zavzema, da se vodstvo nacistične Nemčije »preda sodišču posebnega mednarodnega tribunala in kaznuje po vsej strogosti kazenskega zakonika«. Britanski zunanji minister Anthony Eden je novembra istega leta v inštrukcijah britanskemu veleposlaniku v Moskvi idejo o formalnem sojenju glavnim zločincem, kot sta Hitler in Mussolini, označil za neprimerno, »ker so njihovi zločini in odgovornost tako veliki, da ne ustrezajo sodni proceduri«. Eden je pisal, da je nujno treba surovo kaznovati nacistične voditelje na podlagi politične odločitve Združenih narodov. Vse do začetka leta 1945 so ZDA podpirale britansko stališče. London in Washington sta predlagala, da se uskladi seznam 50–100 nacističnih voditeljev, ki bi jih morali ustreliti brez sodišča.

2. Je bilo to sodišče zmagovalcev?

Obtoženci (obtožbe so podali proti 24 visokim predstavnikom rajha) so podvomili o pravni ustreznosti procesa. Poskušali so dokazati, da je namesto organiziranega sodnega procesa nastalo sodišče zmagovalcev. Kot je v Nürnbergu izjavil šef Luftwaffe Hermann Göring, je »zmagovalec vedno sodnik, poraženec pa obsojenec«.

Kot pravijo številni raziskovalci, je sam proces v resnici potekal drugače. Vsi obtoženi so imeli svojo obrambo – skupaj je delovalo 27 odvetnikov. O

pravičnosti sojenja kaže tudi dejstvo, da niso vsi obtoženci dobili smrtnih kazni. Na smrt so obsodili dvanajst nacistov, sedem jih je dobilo zaporno kazen, tri so oprostili krivde.

3. So bile vse države zadovoljne z odločitvijo sodišča?

Sovjetska zveza je protestirala proti oprostilni sodbi Hjalmaru Schachtu (predsedniku Reichsbanke in minister u za gospodarstvo), Hansu Fritzscheju

Proces je trajal skoraj leto dni. Izvedli so 403 odprta zasedanja. Na strani obrambe je nastopila 101 priča. Pregledali so več kot 300 tisoč pisnih dokazov in približno tri tisoč dokumentov. Sodni proces je široko spremljal svetovni tisk: od 350 mest v dvorani so jih 250 oddali novinarjem.

(propagandistu, ki so ga imeli za desnoročnega Göbbelsa) in Franzu von Papnu (podkanclerju v Hitlerjevi vladi). Moskvi prav tako ni ustrezalo, da za zločinske organizacije niso priznali cesarskega kabineta nacistične Nemčije, generalštaba in vrhovnega poveljstva vermahta.

Z današnje perspektive je poslanec in zgodovinar Vjačeslav Nikonov, vnuk državnega komisarja za zunanje zadeve Vjačeslava Molotova, v okviru okroglega mize v organizaciji Ruskega zgodovinskega društva med pomanjkljivosti procesov prištel tudi to, da za zločinske

niso priznali tudi drugih organizacij, kot sta bili ukrajinska vstajniška vojska in galicijska esesovska divizija. To se je zgodilo, čeprav so te skupine imele očitne povezave z nacističnim režimom in jih je SS v Nürnbergu priznal za zločinske organizacije. Poleg SS so na procesih za zločinske organizacije priznali še SD, SA, gestapo in vodstvo nacistične stranke.

4. Koga ni bilo na zatožni klopi?

Na procesih zaradi samomorov niso bili Adolf Hitler, Heinrich Himmler in Joseph Göbbels. Prav tako ni bilo strankarskega šefa Martina Bormanna, za katerega se domneva, da je prav tako storil samomor. Sodišču se je izognil »angel smrti iz Auschwitza«, doktor Joseph Mengele, ki je izvajal poskuse na interirancih v koncentracijskih taboriščih. Mengele se je izognil kazni in je umrl naravne smrti v Braziliji konec sedemdesetih let. Nürnbergu se je izognil tudi Adolf Eichmann, ki je odgovoren za množične smrti Judov, a so ga nato v Južni Ameriki ugrabili izraelski preiskovalci in je bil kaznovan v Izraelu. Diverzanta SS Otta Skorzenyja, ki je ugrabil Benita Mussolinija in je pripravljaval atentat na jugoslovanskega voditelja Josipa Broza - Tita, so aretirali leta 1945, a so ga nato odpustili in je živel v Francovi Španiji.

5. Kakšen je zgodovinski pomen procesov?

Procesi so pravno podkrepili razpad fašizma. Po Nürnbergu so v Nemčiji in vrsti drugih držav izvedli še več procesov, na katerih so obsodili približno 70 tisoč nacistov in njihovih podpornikov. Po zaslugi procesa so ljudje, ki so ustvarili vojno in izvajali zločine proti človečnosti, dobili kazen v skladu z mednarodnimi normami, ker jim takrat po državnih zakonodajah tako rekoč ni bilo mogoče soditi. Statut MVT je prvič opredelil pojem »zločina proti človečnosti«, ki ga je odobril OZN. Nürnberški tribunal je položil temeljni kamen za mednarodno kazensko pravo. ●

**RUSSIA
BEYOND
THE
HEADLINES**

si.rbth.com

Dejan Babosek, režiser filma Strah

»Za širjenje nestrpnosti je najbolj odgovorna politika!«

V torek, 8. novembra, bodo v Kinu Šiška v Ljubljani premierno predvajali kratek igrani film z naslovom Strah, režiserja Dejana Baboska. Film, za katerega je denar prispevala tudi ZZB za vrednote NOB Slovenije, govori o nevarnostih širjenju neonacizma med mlado generacijo in o naraščajočem strahu, ki se vse bolj zajeda v ljudi zaradi gospodarskih, socialnih in političnih razmer doma in v širšem globalnem okolju, katerega del je tudi Slovenija.

// POGOVARJAL SE JE: **Vid Šteh** // FOTO: **promocijsko gradivo**

Film bo nato začel svojo pot po Sloveniji, predvajali ga bodo ciljni publiki, spremljali pa ga bodo tematski pogovori, v katerih bodo sodelovali tudi člani borčevske organizacije. Kaj vse zmore strah, smo lahko v Sloveniji videli ob prihodu množičnega vala beguncev, ki so dobesedno čez noč postali državni sovražniki številka ena. Sovražstvo do tujcev se je nenadoma okrepilo do neslutnih razsežnosti, obenem pa so se na nasprotni strani znašli posamezniki, ki skušajo ljudi spodbuditi k treznejšemu premisleku o aktualnem stanju. Eden od njih je filmski režiser **Dejan Babosek**, ki na porast številnih oblik sovražstva ostro odgovarja s provokativnim kratkim filmom, preprosto naslovljenim Strah.

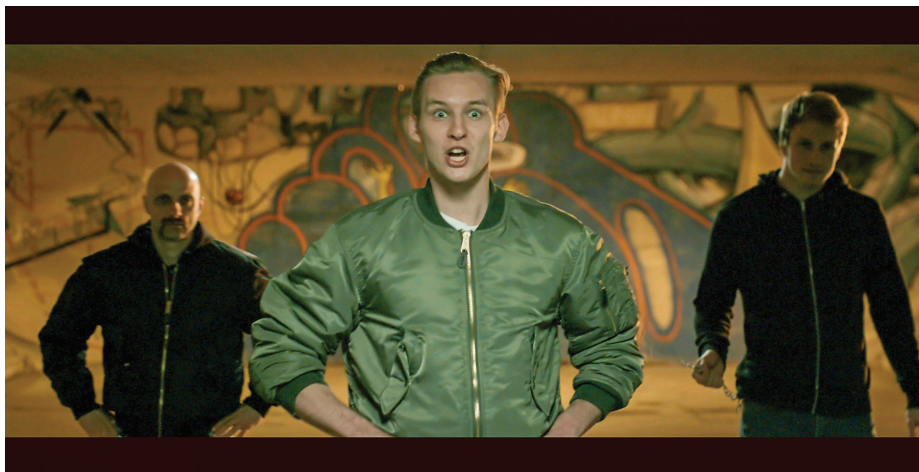
Film se dotika aktualnega vprašanja vzpona različnih vrst nestrpnosti v današnji družbi s poudarkom na sovražstvu do tujcev. Je na idejo za film vplivala begunska kriza, ki je tudi v Sloveniji podžgala val nestrpnosti?

Ideja filma Strah se je rodila pod vplivom begunskega vprašanja, ki je podžgalo propagandni ustroj skrajne desnice. Ta je vnesla v družbo veliko mero nestrpnosti, sovražnega govora, sovražstva in strahu. Šokiran sem bil nad tem, kako lahko propaganda hitro zapele tako veliko ljudi, v trenutku so bile vidne vzporednice z vzponom nacizma v Nemčiji v tridesetih letih dvajsetega stoletja. Skrajna desnica je zlorabila humanitarno krizo za promocijo svojih skrajnih idej in politične prevlade. V mislih sem kar nekaj časa premleval, kaj lahko naredim, dokler se mi ni nekega dne utrnila zgodba za film Strah.

Kako si se lotil te občutljive in provokativne teme?

Režiser Dejan Babosek

Prizor iz filma Strah

Filmi, ki se me dotaknejo, morajo vsebovati vizualno impresijo kakor tudi emocionalno globino. To je tudi vodilo mojega ustvarjanja. Predvsem emocionalno stanje, ki ga zgodba riše, je izrednega pomena, saj odslikava realnost družbe, v kateri smo se znašli. Človeška drama pokaže, da so propagandno zavedeni posamezniki na koncu lahko samo poraženci. Izredno pomembno se mi zdi, da film ne postane ideološki, ampak da ostane predvsem človeški in da z vidika nepristranskega opazovalca upodablja dogajanje.

Zgodba filma se osredotoča na 17-letnika, ki svoja najstniška leta preživlja v krogu neonacističnih skupin. Ali pripadniki mlajše generacije dandanes lažje in hitreje podležejo sovražni propagandi?

Mladi so bili zmeraj hitro podvrženi sovražni propagandi. Ko si v letih samoiskanja identitete in svojega prostora pod soncem, brez izdelanega filtra selekcije, kaj je prav in narobe, lahko hitro postaneš plen različnih ideologij, ki pritisnejo na tvoja čustva. To se dogaja številnim mladim, ki jih zapeljejo neonacisti ali pa Islamska država. Orodja so enako manipulativna. Zagotovo pa spadajo mladi v najbolj ranljivo skupino.

Kolikšno odgovornost za širjenje nestrpnosti po vašem nosi politika?

Največjo, tako kot tudi za vse, kar se v družbi dogaja. Čeprav se politika velikokrat obnaša, kakor da je dogajanje v družbi nekaj, kar se je ne tiče, nekaj tam zunaj, je to le sprenevedanje politikov in umikanje pred lastno odgovornostjo, ko bi morali poskrbeti za rešitve. Ta odnos se potem čuti v celotni družbi, saj je sprejemanje odgovornosti postalo največja pomanjkljivost, kar pa ne spremeni dejstva, da smo odgovorni za vsako izrečeno besedo in vsako

Film ima bolj kot katera koli umetniška oblika moč tako na vizualni kot na emocionalni ravni, zato se izredno močno dotakne gledalcev.

storjeno dejanje. To je nekaj, česar se po tragediji zave tudi glavni junak filma in tako odraste.

Imate ustvarjalci tudi osebne izkušnje z neonacisti?

Na osebni ravni ne, od znancev in prijateljev pa sem jih slišal kar nekaj. Veliko časa pa sem posvetil ogledu filmov z nacistično tematiko in to temo študiral na spletu.

Na Facebooku ste začeli kampanjo, s katero pozivate ljudi k izražanju podpore filmu ter k širjenju miru in strpnosti. Si zadovoljen s trenutnim odzivom? Kako je mogoče pomagati, da bo sporočilo vašega filma doseglo čim večje število gledalcev?

Prizor iz filma

Povezali smo se s številnimi institucijami in posamezniki s področja humanistike in človekovih pravic ter naleteli na izjemen odziv, podporo in sodelovanje pri širjenju ideje strpnosti. S pomočjo naše indie gogo kampanje in naše platforme zbiramo donacije za uresničitev projekta. Z odzivom sem zelo zadovoljen. Nekoliko skromnejši je dotok sredstev, vendar akcija še vedno poteka. S širjenjem našega sporočila skušamo ozaveščati ljudi pred pojavi fašizma, rasizma in nestrpnosti tako v medijih kakor prek družbenih omrežij, pa tudi med znanci, prijatelji – tako da lahko sporočilo doseže izjemno veliko gledalcev.

Film je ena od umetniških zvrsti, ki imajo z izrazito vizualnostjo večjo možnost, da se dotaknejo gledalcev. Kaj pričakujete od filma Strah?

Film ima bolj kot katera koli umetniška oblika moč tako na vizualni kot na emocionalni ravni, zato se izredno močno dotakne gledalcev. Odslikava jim možno realnost in jih tako zadene na čustveni ravni. S filmom nočem pridigati ali kazati s prstom na nekoga, temveč pokazati osebno zgodbo, ki jo gledalci lahko dojemajo na kolektivni ravni. Odpreti hočem razpravo o razmerah v družbi, ki so izredno pomembne, ki vplivajo na življenje vseh nas, na našo sedanjost in prihodnost.

Kakšno sporočilo lahko predate bralcem Svobodne besede?

Mislim, da bi lahko bilo človeštvo v tem tisočletju že dovolj zrelo, da ne bi več iskali razlik, temveč stvari, ki nas povezujejo kot človeška bitja na tem planetu. Vsi smo samo državljani sveta, tega krasnega planeta. Vse drugo je samo zunanja ali mentalna preobleka. Zato je odgovornost vseh nas, da se tega zavedamo in da tako tudi v praksi živimo, se razvijamo, povezujemo in širimo sporočila strpnosti in miru. ●

Otroci, največje žrtve vojn

Skrito otroštvo Ljubljanskih ilegalčkov

Ilegalčki, otroci članov OF, ilegalcev, partizanov, taboriščnikov, talcev, ki so drugo svetovno vojno preživljali skriti v ilegali pri skrbniških družinah v Ljubljani, so fenomen odporniškega gibanja v Evropi. So dokaz solidarnosti in plemenitosti ljudi, ki so bili pripravljeni skrivati tuje otroke, v nekaterih primerih tudi matere otrok, ter so tako tvegali svoje življenje in življenja svojih družin. Nekaj teh otrok je še živih, danes so to možje in žene v poznih letih, zgodbe nekaterih bomo objavili v naši reviji.

// PIŠE: Tea Černe

Razlogov za skrivanje otrok med drugo svetovno vojno je bilo več. Eden je bil tudi ta, da otroci zaradi težkih razmer niso mogli s starši v partizane. Drugi pa je bil nedvomno ta, da se je okupator lotil tudi mučenja otrok, jih vzel za talce, s čimer je skušal doseči, da se njihovi starši predajo, in izsiliti od njih priznanja. Najbolj pod pritiskom so bili starši v vodstvenih strukturah OF.

Posebno vlogo pri skrivanju otrok v Ljubljani je imela **Ana Ziherl**, glavna organizatorica pomoči ilegalčkom in njihovim materam pri Slovenski narodni pomoči pod okriljem OF. »Na začetku sem jih imela samo petnajst, toda število je naraščalo iz dneva v dan in je v letu 1943 naraslo na sto, in to od do-

kot talci, katerih matere so ostale doma in so po drugi strani prejemale pomoč Slovenske narodne pomoči v okviru sektorja za pomoč družinam ... Za nekaj otrok so skrbela tudi tista združenja, katerim sta oče ali mati pripadala, na primer novinarsko, profesorsko, učiteljsko ali podobno, ali pa tudi po liniji krščanskih socialistov ali sokolov,« je Ana Ziherl zapisala leta 1951.

Pomoč otrokom ilegalčkom je bila v OF organizirana v okviru Slovenske narodne pomoči. Njena predhodnica je bila še pred drugo svetovno vojno Rdeča pomoč oziroma Ljudska pomoč, ki je bila del ilegalne komunistične partije. Skrbela je za delavske zaupnike, za zaprte komuniste in njihove družine, pa tudi za delavce, ki so bili kakor koli pod pritiskom delodajalcev in oblasti v času stavk. Ljudska pomoč je bila vse od začetka druge svetovne vojne aktivni del OF. Leta 1943 se je preimenovala v Slovensko narodno pomoč. Zbirali so hrano, obleko, oskrbovali ljudi z živili in nakaznicami, včasih tudi s ponarejenimi. Otrokom in njihovim materam so priskrbeli dokumente z novimi imeni. Poleg te pomoči pa je bila izrednega pomena skrb za nastanitev otrok ilegalčkov in v nekaterih primerih tudi njihovih mater. Eden od načinov brisanja sledi za ilegalčki je bilo tudi preseljevanje otrok od skrbnika do skrbnika. Položaj Ljubljane je bil v primerjavi z drugimi evropskimi mesti poseben, ker je bila od 23. februarja 1942 do konca vojne obdana z bodečo žico.

Otroci so vedno najbolj nedolžne žrtve vojne. O posledicah, ki so jih utr-

pelili ilegalčki, ni bilo raziskav. Med njimi je bilo veliko tragičnih zgodb. Marsikateri ilegalček je še več let trpel zaradi strahu pred temo ali pred uniformami, jokal ponoči, bil je zavrt v stikih z ljudmi, je poročala **Ada Krivic**, zbiralka informacij o ilegalčkih. Nedvomno pa je ta izkušnja pustila otrokom sledove, saj so se po vojni vrnili k staršem, od katerih so se že odtujili. »Nekatere od neobjavljenih zgodb govorijo o tem, da so vojne okoliščine močno vplivale na življenje otrok, na njihovo nezmožnost sodelovanja z okolico, težave z alkoho-

Za nekaj otrok so skrbela tudi tista združenja, katerim sta oče ali mati pripadala, na primer novinarsko, profesorsko, učiteljsko ali podobno.

lizmom, neprilagodljivost, nesoglasja s starši, samotarstvo in drugo,« je zapisal **Blaž Vurnik** v zborniku Skriti otroci druge svetovne vojne.

Zbiranje in raziskovanje zgodb ilegalčkov

Tematika ilegalčkov, otrok, ki so drugo svetovno vojno preživeli v ilegali v Ljubljani, je bila dolgo odrinjena na rob zgodovinskega raziskovanja. Pisnih virov, ki bi nastali med vojno, ni, saj so bili udeleženci zavezani molku in skrivanju. Seznam ilegalčkov je po vojni prva napisala Ana Ziherl, glavna organizatorica pomoči ilegalčkom v Ljubljani. Sestavila je dva seznama: seznam otrok, ki so živeli skupaj z materami ter so potrebovali pomoč OF, in seznam otrok, ki so bivali pri »rednikih«. Seznam sta nastala po letu 1949 in pred letom 1953 ter sta obsegala imena 184 otrok. Človeški spomin ni zanesljiv, in čeprav je bilo otrok več, vsi niso zapi-

Otroci so vedno najbolj nedolžne žrtve vojne. O posledicah, ki so jih utrpeli ilegalčki, ni bilo raziskav. Med njimi je bilo veliko tragičnih zgodb.

jenčka do 15-letnih otrok. To število je postalo približno isto do konca vojne. To niso bili vsi otroci, ki jih je v Ljubljani oskrbovala Slovenska narodna pomoč. Mnogo je bilo takih, katerih očetje so bili v partizanih, ali so bili aktivisti, ali internirani, ali v zaporih, ali pa so padli

sani na seznamih Ziherlove. Ada Krivic, ki je bila tudi sama z otrokom deležna pomoči Ljubljancanov med vojno, je na začetku osemdesetih let s sodelavkami začela zbirati pričevanja. Njena zapuščina, umrla je leta 1995, in raziskave njenih sodelavk so danes najobsežnejši vir za preučevanje življenja ilegalčkov in skrbi zanje. Zapiske hrani Mestni Muzej Ljubljana. Leta 2004 sta urednici Borca Milena Štrajnar in Tanja Velagič izdali monumentalno monografijo v dveh knjigah *Ilegalčki: vojna Ljubljana 1941–1945: iz zapuščine Ade Krivic*. Pomemben je tudi prispevek Mestnega muzeja Ljubljana, ki je pripravil osemnajstmesečni projekt Skriti otroci druge svetovne vojne, in je trajal do konca julija 2015. V okviru projekta so bili pripravljeni razstava, strip, spletna stran ter posnet dokumentarec v sodelovanju z RTV Slovenija. Aprila leta 2015 je bila organizirana v Ljubljani mednarodna konferenca s predavatelji iz dvanajstih držav. Skupaj z založbo Sophia so izdali zbornik Skriti otroci druge svetovne vojne z urednikoma Blažem Vurnikom in Tanjo Velagič. ●

Zbornik Skriti otroci druge svetovne vojne je mogoče kupiti pri založbi Sophia, tel. številka 01/434 49 35, narocila@zalozba-sophia.si; cena 15 evrov.

Pripoved **Marjete Šentjurg**, medvojne ilegalčice

Skrbeli so zame, kot da so moji starši

Marjeta Šentjurg je znanstvenica, ki je diplomirala iz tehnične fizike in se specializirala na področju biofizike. Je upokojena, a še sodeluje kot zunanja sodelavka na odseku za fiziko trdne snovi na Inštitutu Jožef Štefan. Je tudi članica Zveze borcev za vrednote NOB Majda Vrhovnik v Ljubljani. Rodila se je leta 1940. Njeni starši, Lidija Šentjurg in Sergej Kraigher, so bili znani komunisti in borci proti nacifašizmu.

// PIŠE IN FOTO: Tea Černe

Mamo Lidijo Šentjurg so Italijani že maja 1941 izgnali v Srbijo. Ilegalno se je vrnila v Ljubljano, kjer je bila jeseni 1941 med ustanoviteli mladinske Osvobodilne fronte. Oče je bil tedaj že v ilegali. Če bi Marjeto policija dobila, bi bila zelo dragocena za izsiljevanje staršev. Tako je postala otrok ilegalček. Bila je med najpogostejše seljenimi otroki v Ljubljani. Pri marsikateri družini je ostala le za eno noč.

Kaj se spominjate o življenju otroka ilegalčka pri različnih skrbnikih?

Skoraj nič se ne spominjam, le nekaj medlih utrinkov. Pripovedovali so mi, da sem cele noči jokala, ko so me za eno noč selili od družine do družine in nisem hotela jesti. Tega seveda ne vem. Nobenih travm nimam in živim normalno življenje, kot da bi moja podzavest vse to zbrisala. Povem lahko le to, kar so mi drugi pripovedovali.

Življenje pri skrbnikih med vojno vam je prineslo tudi novo identiteto. Postali ste Marjetka Hrovat. Kaj so vam o tem pripovedovali?

Živel smo v Hrastniku. Mamo so Italijani 1. maja leta 1941 zaprli v zapor v Velikih Laščah in jo potem izgnali v Srbijo. Oče je tedaj organiziral moj odhod iz Hrastnika v Ljubljano k njegovi mami. Trije bratje, Vito, Bojan in Sergej, in sestra Živa Kraigher so bili komunisti in zato pod drobnogledom italijanskih oblasti. Pri babici ni bilo varno, in moral sem v ilegalo. Tedaj je skrb zame prevzela Nuša Vode. Klicala sem jo kar teta Nuša. Nekaj časa sem bila pri njej, a tudi tam ni bilo varno. Njenega brata

so zaprli v taborišče v Gonarsu in bil je tudi na smrt obsojen. Nuša je imela nalogo, da poišče primerne skrbnike, ko je bilo to potrebno, in je bila ves vojni čas v stiku z mano. Mami je medtem uspelo pobegniti iz izgnanstva in se je ilegalno vrnila v Ljubljano. Odpeljala me je k znancem, to so bili Kambičevi. Bili so zanesljiva družina, doma iz Hrastnika. Mama je bila tam prijavljena kot gospodinjska pomočnica in tedaj sem bila še v stikih z njo. Pri Kambičevih sem pre-

Marjeta Šentjurg

nočevala, čez dan pa je zame skrbela teta Nuša. Tako sem se nanjo tudi najbolj navezala. Zaradi vloge Mihe Kambiča v osvobodilnem gibanju zame tudi pri Kambičevih ni bilo več varno. Preseleli so me k družini Lipušček, ki je imela hišo proti Barju, na Cesti na Loko. Imeli so dva odraščajoča otroka, a skrbeli so zame, kot da sem njihova. Teta Nuša me je tam redno obiskovala. Do tretjega leta sem imela občasen stik z mamo. Gotovo sem bila nanjo tudi navezana.

IZ OBDOBJA PRI LIPUŠČKOVIM IMAM DVA MEDLA SPOMINA. EDEN JE PRIMER ▲

trmastega triletnega otroka. Igrala sem se in potem igrač nisem želela pospraviti. Zagrozili so mi, da bo prišla čarovnica in mi zmetala igrače skozi okno. Njihov sin Srečo si je nadel plinsko masko, oblekel dolg plašč, a nosil je svoje copate. Nič se nisem ustrašila in rekla sem: »Ta čarovnica ima Srečotove copate.« To je moj prvi spomin. Spominjam se tudi, ko so Nemci Sreča aretirali in ga poslali v taborišče Mauthausen. Grozeče trkanje je naznanjalo, da ni običajen obisk. Še zdaj vidim zresnjene obraze domačih. Njegova sestra Vera me je zaprla v omaro in mi zabičala, da moram biti tiha in mirna. Ko so Sreča odpeljali, je bilo jasno, da so kompromitirana družina, in so me znova morali preseliti. Pogosto so me selili. Končna rešitev je bila Anka Tuma, ki je imela tri brate

Marjeta Šentjanc kot dveletna ilegalčica v Ljubljani

partizane, tam sem dočakala konec vojne. Tedaj sem imela že štiri leta.

K življenju v ilegali so spadali tudi varnostni ukrepi.

Z nikomer se nisem smela pogovarjati, še posebej ne z ljudmi v uniformi. Učili so me, da so ljudje v uniformah sovražniki. Nekoč je morala teta Anka v trgovino in zabičala mi je, naj nikomur ne odprem. Prebolevala sem ošpice. Ostala sem sama v postelji. Nekdo je prav energično trkal na vrata. Bilo me je zelo strah, vendar vrat nisem odprla.

Ali ste z Nušo Vode ostali v stikih tudi po vojni?

Z vsemi skrbniki sem ostala v stikih, tudi na poroko sem jih vse povabila. Re-

dno sem jih obiskovala za osmi marec in novo leto. Pogosto sem obiskovala Lipuščkove in teto Nušo, s Kambičevimi smo bili družinski prijatelji. S Srečem Lipuščkom si še zdaj redno piševa za novo leto.

Ste bili kdaj v nevarnosti, da odkrijejo, kdo so vaši starši?

Povedali so mi dva dogodka. H Kambičevim so prišli Italijani. Tedaj bi tudi mammo skoraj ujeli, ko me je prišla obiskat, a se je potem izmazala. Italijani so mi kazali fotografije, na katerih je bila tudi moja mama. Nisem se odzvala na nobeno fotografijo. Ker je bilo proti večeru, sem hotela le spati.

Drugi tak zanimiv dogodek je bil, ko me je teta Nuša s tramvajem peljala na sprehod v Tivoli. Tam je bil italijanski vojak v uniformi, ki sem mu bila očitno všeč. Najbrž je imel tudi sam otroke. Dal mi je čokolado. Rekla sem: »Ta vojak ni hudič, a ne, teta Nuša?« Vsi v tramvaju so se smejali, s teto Nušo pa sva izstopili takoj na naslednji postaji. Lahko bi kdo začel drezati, saj na bi bili Italijani prijatelji, ne hudiči.

Z mammo ste se znova srečali 10. maja 1945? Ni vam bilo še pet let. Kako se spominjate tega srečanja?

V spominu imam, da sem se igrala na dvorišču pred hišo tete Anke v Šiški. Pripeljal je avto. Šofer je izstopil in rekel, da me bo odpeljal k mami. Odpeljali so me v hotel Union. V hotelu je bila moja mama. Razširila je roke in vzkliknila: »O, Marjucl!« Jaz pa v jok. Bila je v uniformi in nisem je spoznala. Nazadnje sem jo videla leta 1943, preden je odšla v partizane. Hotela sem imeti teto Nušo, ki me je potem potolažila. To je bil prvi stik, ki je bil za mammo najbrž zelo boleč. Mama me ni takoj odpeljala s sabo, še mesec ali dva sem bila pri Tumovih in mama me je vsak dan obiskovala. Ko je prišla v civilni obleki, je bilo takoj drugače. Po dveh mesecih sem se preselila k staršem.

Naj dodam še, da je bila organizacija otrok ilegalčkov, ki jo je vodila mama Ziherl, izjemna. Velikemu številu otrok so poiskali zanesljive družine, organizacija je imela tudi svojega zdravnika in je prispevala k prehrani otrok. Pri mami Ziherl so bila po vojni srečanja ilegalčkov. Dvakrat sem bila tudi sama tam, potem sem se s starši preselila v Beograd. Lahko rečem, da so vsi skrbniki ravnali z menoj, kot bi bili moji pravi starši, in verjetno je tudi to razlog, da vojna leta in pogoste hitre selitve pri meni niso pustili večjih posledic. ●

Ponos

*Sedem v ponosu živimo desetletij
sinovi in hčere očetov iz prejšnjih stoletij,
tistih, ki žrtvovali vse svoje so, tudi življenje,
za narod, slovenstvo, za nič več trpljenja.*

*Ponosno sprejeli odločitev so vrsto,
okupator takrat jih poganjal je v krsto,
njih hrbet ni se uklonil ponižno,
vedo, da ne bode življenje brezbržno.*

*V boj se podajo odločno, ponosno
za materni jezik, ob mladost so rosno,
verjeti so znali, da boj je pravičen,
sovrag je nasilen, zločinsko krivičen.*

*Ob njih pa brat se drugače vrednoti,
sovragu čast, ponos ponuja naproti,
zakletvo mu daje, ovadi rojaka,
izdajalskega narod ne rabi junaka.*

*Kaj mora storiti v Slovenca se glavi,
kaj pomore k odločitvi čisto nepravi,
pozabljeni nauki časti in poštenja
ponos so ubili in mnoga življenja.*

*Mati slovenska in prag očetnjave,
učili sprejemati odločitve so prave
delavca, študenta in vernega kmeta,
nositi v sebi ponosnost celega sveta.*

*So vzeli nam matere, ubili očete,
porušili dom, načrte vseh svete,
ponosa pa slovenskega ni moči ubiti,
znamo za ceno življenja svoje ljubiti.*

*Zanamcem pesmi ponosa moramo peti,
njih časi, našo prihodnost ni treba zadeti,
vztrajno je treba resnici pota dajati,
vse žrtve naših prednikov spoštovati.*

*Ponos je vredno deliti,
ponos je lahko izgubiti,
ponos preživi čase različne,
ponos naredi ljudi odlične,
ponos živeli so borci,
ponosa niso imeli sovragovi norci,
dajmo ponosu prostora v sebi
v nas, v vseh in v tebi!*

Jože Vrhnjek

Kokrica: ohranjanje kulturne dediščine iz obdobja NOB

Skrb za pomnike NOB čast in obveza

Med temeljne naloge KO ZB NOB Kokrica spadata tudi vzdrževanje in skrb za kulturno dediščino iz obdobja NOB, za spominske in spominske plošče. Tudi tako ohranjamo zgodovinsko resnico o NOB in hkrati posredno negujemo spomin na vse tiste posameznike, ki so za to resnico dali svoje življenje. Na območju Kokrice skrbimo za vzdrževanje šestih spominskih znamenj, in sicer za znamenje obveščevalcu Mirku Zagrajšku, spominske plošče Francu Pestotniku - Aljoši, 22 padlim domačinom med NOB, Francu Mraku, za partizansko grobišče na pokopališču Kokrica in za spomenik trem padlim borcem – Bobovek.

// BESEDILO IN FOTO: **Damjan Renko**

Zaradi zapletov glede varovanja kulturne dediščine iz obdobja NOB od leta 1991 dalje je bila pri ZB NOB Kranj v letu 2014 ustanovljena posebna komisija, ki se ukvarja s problemi v zvezi s partizanskimi spominskimi znamenji. Na podlagi terenskih raziskav je komisija pripravila poročilo, v katerem so bili zajeti: odtujena spominska znamenja, poškodovana spominskih znamenj, nezakonite odstranitve, premeščanja ali umestitve spominskih znamenj z javnih površin in zgradb na druge lokacije ter zapuščena in zanemarjena spominska znamenja. Poročilo je bilo predano tudi Zavodu

Tovrstno terensko raziskovanje pa rojeva do zdaj še neodkrte zgodbe. Tako je bilo že ob zbiranju podatkov ugotovljeno, da na območju delovanja KO ZB NOB Kokrica obstaja primer spominskega znamenja, spomenik trem padlim borcem – Bobovek, na katerem je zelo verjetno vklesan napačen datum smrti. Po prvih preverjanjih v letu 2015 je namreč obstajala velika verjetnost, da je na tem spominskem znamenju poleg imena in priimka partizana Janeza Šenka vklesan napačen datum smrti, in sicer 14. oktober 1944. Pravilen datum bi moral namreč biti 20. februar 1945, to je datum, ko naj bi Janeza Šenka v Kranju dejansko ubili domobranci in ga nato še istega dne na skrivaj pokopali v neoznačen grob v gozdu v bližini naselja Bobovek, kjer naj bi bil še danes. Zgodba je dobila svoj epilog avgusta letos. V Predosljah so namreč navezali stik s hčerko ubitega Janeza Šenka, **Marijo Sajovic** (rojeno Šenk), ki je o svojem očetu povedala naslednjo zgodbo.

Oče je do odhoda v Kokrški odred jeseni leta 1944 deloval kot aktivist OF v Predosljah. V noči s 17. na 18. februar 1945 je Janez Šenk nekje z območja Storžiča v visokem snegu prigazil do ene od kmetij v Tenetišah, kjer je želel do jutra prespati v hlevu, nato pa navezati stik z domačimi v Predosljah. Kot kaže, ga je nekdo s kmetije opazil ter ga v nočnem čas izdal pripadnikom Gorenjske samozaščite (Oberkrainer Selbstschutz), tako imenovane »udarne čete« (Alarmkompanie), to je domobranske enote, nastanjene v barakah na Zlatem polju v Kranju. Domobranci so tako v jutranjih urah 18. februarja 1945

kmetijo obkolili, spečega Janeza Šenka ujeli in odpeljali v Kranj. Med zverinskim mučenjem, pri čemer sta po poznejši izjavi enega od takrat prisotnih domobrancev posebej izstopala Janez Ovsenik - Johann, doma iz Predoselj, in Franc Šenk -Kukovca, doma iz Suhe pri Predosljah, so očeta 20. februarja 1945 ubili tako, da so mu prerezali vrat in ga še istega dne v večernih urah na skrivaj pokopali v gozdu blizu Bobovka. Glavna mučiteljica sta pozneje med ljudmi razširjala informacijo, da naj bi Janez Šenk storil samomor z rezanjem žil na rokah. Pokojna mati Marije Sajovic je še med vojno želela moža pokopati na

Janez Šenk z družino (neznan avtor)

domačem pokopališču, a ji domobranci iz Predoselj tega niso dovolili. Tako je bil prekop moževih posmrtnih ostankov opravljen po osvoboditvi maja 1945, in sicer na partizansko grobišče na domačem pokopališču v Predosljah. Na napačno vklesan datum očetove smrti sta s pokojno materjo Marijo Šenk v letih po odkritju spomenika pri kompleksu Brdo večkrat opozarjali pristojne, a nihče od teh ni ukrenil ničesar za popravke datuma smrti na spomeniku.

Glede na ugotovitve je tako kljub odsotnosti pisnih zgodovinskih virov z veliko verjetnostjo potrjeno, da je na opisanem spominskem znamenju dejansko naveden napačen datum smrti Janeza Šenka, kar bo vsekakor treba popraviti. Pri tem pa bo veliko odvisno od strokovnega mnenja pristojnega Zavoda za varstvo kulturne dediščine – OE Kranj, kar bo v nadaljevanju povezano z denarnimi stroški, pri čemer bo kot skrbnica spominskih obeležij v skladu z zakonodajo morala odigrati svojo vlogo tudi Mestna občina Kranj. ●

Spomenik trem padlim borcem v Bobovku

za varstvo kulturne dediščine v Kranju. Hkrati je bil v okviru ZB NOB Kranj uspešno končan testni projekt zajema in vnosa podatkov spominskih znamenj iz obdobja NOB – več kot 220 jih je – z vsemi relevantnimi podatki na svetovni splet (Geopedija.si), kar bo v nadaljevanju nedvomno omogočilo boljši pregled in vzdrževanje teh spomenikov in spominskih plošč. Projekt bo kot dobra praksa letos zaživel tudi na nacionalni ravni, saj bodo podatke začele vnašati tudi druge članice ZZB NOB Slovenije.

Partizanska grobišča in spomeniki na avstrijskem Koroškem

Veliko jih je in lepo so vzdrževani

V drugi svetovni vojni je na dvojezičnem južnem Koroškem v Avstriji pod organizacijskim vodstvom OF potekal oborožen boj med partizani in nemškimi oboroženimi silami, ki je bil hkrati edini v mejah takratnega nemškega rajha. Na Koroškem so se proti skupnemu sovražniku bojevali poleg Slovencev tudi drugi: protifašisti nemške narodnosti, vojni ujetniki in prisilni delavci, ki jih je vojna usoda zanesla na Koroško in so se pridružili narodnoosvobodilnemu boju, med njimi so bili borci osmih narodnosti. Po vojni so posamezni raziskovalci zgodovine zbrali podatke za to vojno obdobje, nekateri so na to temo pripravili tudi magistrske in doktorske naloge.

// PIŠE: **Franc Godeša**

Po teh podatkih se je na dvojezičnem avstrijskem Koroškem krajši ali daljši čas bojevalo približno 3000 partizanov v enotah, ki jim je bilo to območje večinsko stalno operativno področje, med njimi je bilo 927 koroških domačinov. Organiziran odpor se je začel kmalu zatem, ko so nacisti začeli uresničevati svoj dolgoletni program in sistematično izseljevati koroške Slovence, začevši s prvim navalom 14. in 15. aprila 1942. Takrat so s Koroškega izselili 221 slovenskih družin, na njihove domačije pa se naselili južnotirolske in kanalske Nemce. Partizanski boj je trajal vse od 1. avgusta 1942, ko je evidentiran prvi spopad med 1. bataljonom (imenovanim tudi Cankarjev bataljon) Gorenjskega odreda in nemško patruljo pod sedlom Mlinca na koroški strani Karavank (v njem je padel prvi partizan na dvojezičnem Koroškem, Franc Cimerman - Nace), in vse do 14. maja 1945, ko je v krvavih bojih v Borovljah padlo približno 180 partizanskih borcev.

Zgodovinarji raziskovalci so za to obdobje evidentirali na dvojezičnem Koroškem vsaj 747 bojov, akcij in spopadov, v njih je padlo približno 600 partizanov, od tega do konca vojne 145 koroških domačinov. Partizanski boj na Koroškem je vezal nase več kot deset tisoč nemških vojakov. Kot žrtve nacističnega nasilja pa je evidentiranih z dvojezičnega Koroškega tudi 199 ljudi, ki so umrli v zaporih, taboriščih, in 117 ljudi, pomorjenih na koroških domovih ali obsojenih na kazenskih procesih, skupno 316 civilnih žrtev.

Zveza koroških partizanov je ob pomoči Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije po vojni po Koroškem lepo uredila 40 grobišč in posameznih grobov za več kot 500 padlih partizanov in žrtev nacističnega nasilja, koroških domačinov in borcev drugih narodnosti, padlih na tem območju, in postavila 14 spomenikov in spominskih znamenj. Zveza koroških partizanov tudi skrbi za urejenost teh grobišč in spomenikov ter v zgodovinskih krajih prireja tradicio-

z Rudijem Lukmanom iz Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije leta 1978 obiskal Karla Prušnika - Gašperja, predsednika Zveze koroških partizanov. Skupaj z njim in njegovo ženo Miro, partizanko od sredine leta 1943, smo nato obiskali nekaj grobišč in spomenikov na Koroškem. Ker se bliža dan spomina na mrtve, ko še posebej slovesno proslavimo spomin na padle in umrle partizane in žrtve nacifašizma, bom v nadaljevanju opisal nekaj partizanskih spominskih znamenj in grobišč na južnem Koroškem v Republiki Avstriji.

Peršmanova domačija

Edinstveni spomenik zgodovinskega pomena je obnovljena Peršmanova domačija v Podpeci, visoko v gozdnatem Lobniku. Ta domačija je med vojno dala prijazno zatočišče za koroške partizane z obeh strani meje. Proti koncu vojne, 25. aprila 1945, so jo napadli esesovci in pobili enajst članov družine Sadovnik in njihova nečaka, od tega sedem otrok, starih od enega do dvanajst let. Hišo, v kateri sta bila ubita gospodar in stara mati, pa so požgali, tako da sta v njej zgorela. Ob dvajseti obletnici te tragedije

Obisk na pokopališču v Malovščah sredi 90. let prejšnjega stoletja: levo Karel Prušnik - Gašper, v sredini Franc Godeša, desno Prušnikova žena Mira (foto: osebni arhiv avtorja)

nalne spominske proslave in pohode po partizanskih poteh.

Zaradi tradicionalne povezanosti med organizacijami Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide ter Zvezo koroških partizanov sem kot namestnik predsednika Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide

je je Zveza koroških partizanov vzdala na pročelje zidu spominsko ploščo. Na pobudo Karla Prušnika - Gašperja pa so v poznejših letih obnovili Peršmanovo domačijo in 25. aprila 1982 slavnostno odprli Peršmanov spominski dom s stalno razstavo dokumentov in slik. Pred hišo stoji tudi leta 1983 originalno obnovljen spomenik, ki je bil postavljen

v Šentrupertu pri Velikovcu, kjer so ga razstrelili in na starem mestu ni bil nikoli obnovljen v prvotni obliki.

Ta največji partizanski spomenik na Koroškem je bil postavljen in slovesno odkrit 26. oktobra 1947 v Šentrupertu pri Velikovcu, ob navzočnosti zastopnikov zavezniških sil. V noči z 10. na 11. september 1953 so spomenik neznani storilci razstrelili. Avstrijske oblasti so ga sicer leta 1983 obnovile in postavile na isto mesto. Vendar pa spomenik ni bil obnovljen v prvotni obliki, ker je namesto prejšnje, približno dva metra visoke bronaste plastike treh partizanov postavljena na vrh podstavka le navadna žara.

Ostanki razstreljenega spomenika v Št. Rupertu pri Velikovcu (fotografija je iz knjige Karel Prušnik - Gašper: Gamsi na plazu, Borec 1974)

Spomenik pa je bil postavljen v spomin 113 partizanom – pripadnikom osmih narodnosti, ki so padli na Svinški planini. Od teh je 83 borcev neznanih imen pokopanih na partizanskem grobišču pri šentrupertske cerkvi, med njimi poleg Slovencev tudi nekaj Korošcev - Avstrijcev, Francozov, Poljakov, Rusov in drugih. Od znanih padlih partizanov domačinov so številni pokopani v družinskih grobovih.

Železna Kapla

Na pokopališču v Železni Kapli je pokopanih 120 partizanov in 34 žrtev, ki so jih nacisti pobili po domovih. Grobovi so po vsem pokopališču, spomenik pa je skupen na sredini pokopališča v obliki visokega marmornatega kvadra. Na njem je vklesanih le 78 imen znanih pokojnikov, od tega 60 domačinov, 14 jugoslovanskih, trije sovjetski in en poljski državljani. Na tem pokopališču so pokopani tudi člani Peršmanove družine iz Podpece in Franc Pasterk - Lenart, ki je bil prvi komandant Prvega koroške-

ga bataljona in je za posledicami težkih ran v boju v Mežici 5. aprila 1943 umrl. Po vojni je bil razglašen za narodnega heroja.

Borovlje

Na pokopališču v Borovljah je pokopanih 49 padlih partizanov, ki so padli v bitkah z nemškimi, ustaškimi in domobranskimi enotami v dneh od 9. do 14. maja 1945, ko je Nemčija že kapitulirala in je na evropskih bojiščih že vladal mir. V boroveljskih bitkah je padlo približno 180 partizanskih borcev, večinoma iz 1. bataljona Bračičeve brigade, ki je imela

venskih imen. Dvojezični napis nosi le nagrobnik partizanskih borcev: »Tukaj počiva pet partizanov, Ožbalt Grabner in Boštjan Mlačnik ter trije neznani, ki so padli novembra 1944 v boju proti fašizmu.«

Na pokopališču v **Svečah**, ki se razprostira blizu Bistrice v Rožu, je pokopanih enajst padlih partizanov in aktivistov Osvobodilne fronte. Tu je pokopan tudi narodni heroj Matija Verdnic - Tomaž, ki je bil sekretar okrajnega odbora OF za Rož, v januarja 1944 je bil v spopadu z nacisti težko ranjen, 2. februarja je ranam podlegel. Na veličastnem spomeniku iz skal je pritrjena

Spomenik v Železni Kapli (foto: Andrej Mohar)

ukaz, da brani prehode čez Dravo prek Kumperškega mostu proti sovražniku, ki je pritiskal iz Ljubelja proti Borovljam. Veliko ubitih in ranjenih partizanov je sovražnik pometal z mostu v Dravo, zato se je za njimi izgubila vsaka sled.

Golovica

Na skrajnem pobočju Svinške planine so v majhnem kraju Golovica na pokopališču, kjer so sicer na nagrobnikih le nemška imena, pokopani štirje partizani, med njimi dva Slovenca, sovjetska partizanka in neznan poljski borec. Na črni marmornati plošči je dvojezični napis: »V čast in spomin padlim partizanom, ki so darovali svoja mlada življenja za osvoboditev Avstrije in vseh zaslužjenih narodov.«

Druga pokopališča

Tudi na pokopališču v vasi **Šmartin na Dholici**, na pobočju Galinjske gore severno od Poreč ob Vrbskem jezeru na nagrobnikih na pokopališču ni slo-

železna plošča z napisom: »Zrna plodna ste med nami, ki iz njih časov črnih ljudstvom bo svoboda vzknila.« Na spomeniku je pritrjena tudi bronasta plošča s podobo Matije Verdника - Tomaža, ki je bil posmrtno razglašen za narodnega heroja.

Naj na koncu omenim, da je organiziran oboroženi boj Slovencev in avstrijskih protifašistov proti nemškemu rajhu med drugo svetovno vojno pomembno vplival na sklenitev avstrijske državne pogodbe, podpisane 15. maja 1955 na Dunaju, in na sprejetje 7. člena te pogodbe, ki nalaga Avstriji popolno varstvo slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem. ●

Spomini *Marije Metljak*, rojene Kreč

Dnevi, ko je gorela Rašica

Slovesnosti ob požigu Rašice se je udeležila tudi Marija Metljak, z dekliškim priimkom Kreč. Doma je bila iz Rašice nad Ljubljano, leta 1941 ji je bilo 14 let in je sama doživela požig vasi. V nadaljevanju objavljamo njene spomine. Vsa njena družina je vojno preživela. Sama je po vojni dokončala administrativno šolo, delovna pot pa jo je vodila od Prekmurja prek Maribora do Grosuplje, po poroki je od leta 1952 z družino živela v Ljubljani. Zdaj živi v Domu starejših v Logatcu, konec leta bo dopolnila 90 let.

// PIŠE: **Marija Metljak** // FOTO: **Rado Metljak**

Živelimi smo v kmečki hiši: oče, brat Tone, sestra Johana in Frančiška ter jaz. Mama mi je umrla, ko sem bila še čisto majhna. Imela sem še tri brate, ki so bili takrat že zdoma. Dva sta bila vajenca in sta delala in živela drugje, tretji je bil izgnan v Avstrijo na prisilno delo. Junija sem hudo zbolela za davico in nujno sem morala v bolnišnico, ki je bila takrat v Japljevi ulici v Ljubljani. Odpeljal me je lahko le zdravnik, ki je imel dovolilnico, saj me je moral peljati čez nemško-italijansko mejo. Konec junija sem lahko zapustila bolnišnico. Tudi brat, ki me je prišel iskat in me je odpeljal domov, je moral pridobiti posebno dovoljenje. Spomnim se, da me je prišel iskat s kolesom in me je čez Črnuški most odpeljal domov.

Prišla sem domov in šele takrat so mi povedali, kaj se dogaja. Izvedela sem, da je bila ustanovljena partizanska četa, njen komandir je bil Stane Kosec. Četa

je imela tabor na vrhu Rašice.

V našo vas pa je sredi avgusta ali na začetku septembra začel prihajati neki gospod. Prihajal je na obisk k sosеду Petru Koscu, ki je bil brat komandirja Staneta Kosca. Predstavljal se je za nekdanjega jugoslovanskega oficirja z željo, da bi se pridružil partizanom. Sosed mu sprva ni zaupal. Pozneje pa mu je zaradi njegove vztrajnosti verjel in ga je odpeljal na hrib. Ko je spredel, da mu v resnici ne gre zaupati, je bilo že prepozno. Po sosedovem pripovedovanju naj bi se na hribu stepla, »izdajalec« pa mu je ušel. Kosec si takrat ni več upal domov.

Dober teden po tem dogodku so ponoči v vas prišli nemški vojaki. Razgledovali so se naokoli, pri naši hiši je pes močno lajal, zato so k nam vrgli bombo. Razbila je le nekaj šip in na srečo ni bil nihče poškodovan. Nekaj dni pozneje je naš pes znova začel močno lajati. Pogledala sem skozi okno in na našem dvorišču je bilo polno nemških vojakov, ki so stali v krogu. Vsi vojaki so imeli usmerjene puške proti mojemu očetu. Psa čuvaja so tako pretepli, da so mu zlomili hrbet.

Predvidevam, da so k nam prišli zato, ker smo se pisali Kreč – tam, kjer je bil doma Kosec, pa se je reklo Pr' Kreč. Očeta in brata so potem odpeljali s seboj, da jima pokažeta, kje se skrivajo partizani. Meni je oče takrat še naročil, naj napojim živino. Peljati sem jih morala do napajališča sredi vasi. Ko sem gnala še zadnja dva konja domov, se je slišal grozen hrup, pok, ki je prestrašil konja, da me je vrgel iz sedla. Srečo sem imela, da me drugi konj ni pohodil.

Moj oče je dobro poznal te kraje in je četo vojakov vodil po drugih poteh, da se ne bi srečali s partizani. Povedal mi

Marija Metljak med letošnjo slovesnostjo na Rašici

je tudi, da so v neko jamo vrgli bombo, češ da se skrivajo v njej partizani. Ko so se vrnili v vas, so šli mimo hiše, ki je bila prazna in so jo hoteli izropati in zažgati, ker ni bilo takrat nikogar doma. Predvidevali so, da je gospodar med partizani. Oče jim je le s težavo dopovedal, da lastnik živi sam in da najbrž kosi travo na travniku. Ko so ga zagledali, so mu verjeli in šli naprej, do hiše Petra Kosca. Tam je bila njegova žena z devetimi otroki. Nanjo se je potem spravil »izdajalec« in jo davil in kričal nanjo, češ da je tako tudi njen mož njega davil. Med vojaki je bil starejši nemški vojak, ki si je brisal solze zaradi vsega hudega, kar je ta človek počel Koščevi ženi. Nemci so potem odšli.

V nekaj dneh so se vrnili z avtomobilom. Peljali so se v hrib. Ko so se vračali, so jih partizani napadli in pobili. To je bilo v četrtek. V vasi smo samo čakali, kaj bo. V soboto zjutraj, 20. septembra 1941, so pa prišli v vas med drugo in tretjo uro ponoči. Vsa poslopja so pregledali. Ob pol šestih zjutraj so potrkali na naša vrata in nam dali pol ure časa, da vzamemo s seboj, kar moremo odnesti. Očeta in nas štiri otroke so odpeljali v Španov salon. Tam smo čakali dve uri, da so nas naložili na tovornjak in odpeljali proti Šentvidu. Tu so nas namestili tako, da smo lahko vsi dobro videli, kako so našo vas požgali in je gorela. Naslednji dan so jo še Italijani s topovi porušili do tal. V škofovih zavodih v Šentvidu (danes Zavod svetega Stanislava) smo bili približno teden dni. Od tam so nas odpeljali v Rajhenburg, kjer so nas zaprli v hleve. Od tam so nas poslali v Slavonijo, kjer smo ostali do sredine leta 1943. Ko smo izvedeli, da nam tudi tukaj grozi smrt, smo zbežali in se pridružili partizanom. ●

Ko je gorela Rašica

Spominska slovesnost ob obletnici požiga Rašice

Požig vasi pred 75 leti ni strl upora

Starejši Ljubljancani se gotovo še spominjajo velikega oblaka dima, ki se je 20. septembra leta 1941 valil iz smeri Šmarne gore in Rašice. Zlovešče je oznanjal okupatorjevo kruto maščevanje, saj so borci Rašiške čete dva dni pred tem napadli nemški avtomobil in ga uničili s potniki vred. Nemci so najbrž preračunano požgali vas Rašico tudi kot opomin uporni Ljubljani, ki je z grozo opazovala dimni oblak.

// BESEDILO IN FOTO: **Jože Čurin**

Poleti 1941 so že potekale akcije uporniških skupin proti okupatorski vojski. Nemškemu 171. rezervnemu policijskemu bataljonu, ki je imel eno četo na Bledu, je uspelo v kratkem času zadati hude udarce mladim četam Kamniškega partizanskega bataljona, ki so 18. avgusta 1941 iz rašiških gozdov odšle na svoja operativna območja. Kamniška četa je z zbornega mesta pri Rašici odhajala v

je poslal tudi v begunjske zapore. Čez teden dni je sovražnik nad Rašico napadel tudi Rašiško četo. Ta se je med napadom razdelila: del je odšel v črnuške gozdove, od koder so se nekateri umaknili v Ljubljano, skupino ranjenih partizanov pa je sovražnik ujel in jih 30. septembra pobil v nekem kozolcu v Selu pri Vodichah.

V spomin na te dogodke je bila 18. septembra v organizaciji Mestne obci-

Slavnostna govornica Ivica Žnidaršič

vojni, zato upravičeno pričakujemo, da bo kdaj in kdo omenil ali vprašal, kje ležijo grobovi slovenskih izgnancev, naših staršev po Evropi in po krajih nekdanje skupne države Jugoslavije. Slovenski izgnanci smo žive priče prvih množičnih žrtev fašizma in nacizma, ki so nas s 140 vlakovnimi transporti kot živino vozili na tuje in nas imeli za sužnje. Govori se o odkritju velikega spomenika v Ljubljani, ki bo označeval žrtve in storil-

Udeležence slovesnosti je pozdravil ljubljanski župan Zoran Janković.

tunjske gozdove. Postavljala je zasede in izvedla nekaj akcij, pri tem pa je premalo menjavala tabore. Ko se je 24. avgusta nameravala premakniti, jo je zaradi preblizu postavljenih in nepazljivih straž oddelek 171. rezervnega policijskega bataljona sredi poldneva prenetil in razpršil, a žrtev na srečo ni bilo.

Že 6. septembra 1941 je Rašiška četa pri Gamelnjah napadla nemško motorno vozilo in enega vojaka ranila, 18. septembra pa je iz zasede napadla in popolnoma uničila avtomobil s petčlansko posadko. Oddelek 2. čete 171. rezervnega policijskega bataljona je 20. septembra v odgovor na to akcijo obkolil vas Rašico in jo požgal, vaščane pa izgnal na Hrvaško in v Bosno, nekaj jih

ne Ljubljana z županom Zoranom Jankovićem na čelu ter združenj borcev za vrednote NOB Ljubljane in sosednjih občin spominska slovesnost. Udeležili so se je tudi taborniki, pohodniki in številni nastopajoči, ki so slovesnost obogatili s kulturnim programom. Delegaciji sta položili vence k spomeniku Rašiške čete in pred spominsko ploščo izgnanim vaščanom. Potem ko je prisotne nagovoril župan Zoran Janković, je spregovorila **Ivica Žnidaršič**, predsednica Društva izgnancev Slovenije, in med drugim povedala tudi to:

»Veliko se govori o odkrivanju posmrtnih ostankov pripadnikov vseh mogočih narodov, ki so se pomikali oziroma bežali čez Slovenijo na zahod po drugi

Dobro obiskana spominska slovesnost

ce. Ali ste že kdaj slišali ali prebrali, da bo ta spomenik v Ljubljani tudi za umrle izgnane žrtve fašizma in nacizma, ki počivajo v tuji zemlji?» je med drugim povedala Žnidaršičeva.

Na prireditvi je bil tudi **Rudi Vau-potič**, predsednik KO ZB Črnuče: »Bil sem opazovalec rašiškega gibanja in ustanavljanja Rašiške čete pa tudi pričevalec, ki je videl, kako so izselili ljudi iz vasi. Kot 12-letni deček sem takrat z bratom Ivanom opazoval, kako je gorela Rašica. Bilo je strašno za moje oči in takratno počutje, to je bil šok. Ko sem srečal domačina z Dobena, nekega Florjana, me je prijel in rekel: 'Bežita, otroka!' Nemci so obkolili Rašico in midva sva tedaj zbežala v dolino.« ●

V Poljanski dolini ob Kolpi so odkrili nov spomenik

Njihova imena niso pozabljena

V vasi Laze pri Predgradu v Poljanski dolini ob Kolpi smo 3. septembra odkrili spomenik v spomin in opomin na vojni zločin, ki ga je nacistični okupator v sodelovanju s skupino belogardistov in domačih izdajalcev storil med nemško nacistično ofenzivo 24. oktobra leta 1943. S postavitvijo spomenika se je izpolnila večletna želja potomcev in svojcev umorjenih, da njihova imena niso pozabljena..

// PIŠE: **Katarina Kapš in Boris Anton Weiss**

// FOTO: **Milan Šterk in Alojz Šmalcelj**

Spomenik je slavnostno odkril dr. Tit Turnšek, predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB, skupaj s poslancem Jankom Vebrom in dr. Petrom Kapšem, sinom umorjenega Petra Kapša iz Hreljina.

24. oktobra leta 1943 so pripadniki 14. esesovskega policijskega polka prekorali reko Kolpo iz Hrvaške z nalogo, da v ofenzivi do 26. oktobra zasedejo položaje na črti Knežja Lipa–Brezovica–cesta proti Črnomlju. Cilj je bil obkoliti območje Kočevskega roga. Spoto-

Na slovesnosti smo se spomnili tudi vojnih zločinov, ki jih je storil italijanski okupator leta 1942: 18. maja so v postojanki v Starem trgu mučili in nato pri Deskovi vasi umorili Petra Rauha in njegovega sina Petra, Marka Kralja in Alojza Fortuno. 10. avgusta pa so v bližini postojanke ustrelili Antona Tekavca in Franca Matkoviča. S postavitvijo spomenika se je izpolnila večletna želja potomcev in svojcev umorjenih, da imena njihovih dragih niso in ne bodo pozabljena. Na to je v svojem nagovoru

Venec so k spomeniku položili Boris Anton Weiss ter Nevenka Rauh in Zdenka Horvat, hčeri umorjenega Jožeta Kobeta. Prireditve so se udeležili tudi general Lado Kocijan, potomci in soročniki umorjenih, Martin Skube, predsednik ZZB za vrednote NOB Črnomelj, Bogdan Ambrožič, predsednik Krajevne skupnosti Poljanska dolina ob Kolpi, Katarina Kapš, predsednica KO ZB Stari trg ob Kolpi, ki je tudi vodila program, in številni drugi. V kulturnem programu so sodelovali: pevska skupina Polanski od-

Spomenik so odkrili Tit Turnšek, Janko Veber in Peter Kapš.

Venec k spomeniku so položili hčeri umorjenega Jožeta Kobeta in Anton Boris Weiss.

ma so po seznamu, ki so ga pripravili domači izdajalci, s pomočjo skupnice belogardistov »čistili teren« med domačim prebivalstvom. Tako so 24. oktobra aretirali in nato umorili pet vaščanov iz vasi Laze, brate Kobe Jožeta, Viljema in Emila, Jožeta Rauha in Mirka Gorjupa; iz vasi Hreljin pa Petra Kapša. Jožeta Kobeta in Petra Kapša so pred ustrelitvijo mučili. Istega dne so v vasi Dol aretirali in pozneje umorili tri vaščane – Jureta Prebiliča in Pavleta Kraškoviča, odvedli ju na hrvaško stran in tam umorili; Viljema Schauerja pa so umorili že zunaj vasi.

posebej opozoril tudi **Tit Turnšek** kot slavnostni govornik, ki je poudaril tudi, da ves svet ve, kdo so bili med drugo svetovno vojno okupatorji in kdo je branil svojo domovino.

Poslanec **Janko Veber** je v svojem govoru poudaril pomen postavljanja spomenika in omenil delo umetnika Maksa Sedeja mlajšega, ki je nekaj časa bival v Lazih in se tukaj seznanil s tragedijo, kakršno so doživeli domačini. To ga je spodbudilo, da je ustvaril delo Križev pot, ki ponazarja nastanek slovenske države. Del tega križevega pota so tudi dogodki v Lazih.

mev, recitatorki Vida Lambert in Vida Mesarič, učenki Osnovne šole Stari trg ob Kolpi Nika Rauh in Živa Mihelič, z recitacijo nagrajenih tekstov pod mentorstvom učiteljice Marije Volf in harmonikar Vlado Lakner. Pomemben prispevek pri postavljanju spomenika in organizaciji prireditve so dali Milan Šterk, Andrej Bukovec, Alojz Šmalcelj, predsednik KŠD Predgrad, in Alojz Šterk ter Prosto-voljno gasilsko društvo Kočevje in Aleš Škaper. Sredstva za spomenik je prispevala Ustanova Franca Rozmana - Stane-ta, izdelal in delno sponzoriral pa ga je Peter Radovan iz Trebnjega. ●

Sklepna prireditev projekta Vranov let v Otoku pri Metliki

Slovenija spada med države, ki so v vojni hudo trpele

Zadnjo nedeljo v septembru je bila na partizanskem letališču pri vasi Otok pri Metliki spominska slovesnost, ki so se je med drugimi udeležili Miro Cerar, predsednik vlade, Tit Turnšek, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije, Sophie Honey, veleposlanica Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske, ter Brent Harley, veleposlanik ZDA. Spomnili so se dogodkov leta 1944, ko so partizani iz nemškega ujetništva rešili več kot sto zavezniških vojni ujetnikov.

// PIŠE: Tea Černe

Ti ujetniki so prehodili pot iz Maribora do osvobojenega ozemlja v Beli krajini. Tam so jih zavezniki s partizanskega letališča Otok prepeljali v svoje oporišče v Bari v Italijo. Njihovo pot so po Ralphu F. Churchesu - Vranu imenovali Vranov let v svobodo.

Slovesnost so pripravili ZZB druženje borcev za vrednote NOB Metlika, občina Metlika in Društvo Vranov let. Ob tej priložnosti so podelili listine častnega članstva v Društvu Vranov let, ki so jih prejeli Tone Kropušek, Jože Berce, Vili Kos in Ivan Grobelnik. Razen Ivana Grobelnika, ki je dopolnil že 95 let, se drugi zaradi zdravstvenih težav prireditve niso udeležili. Grobelnik je še edini živeči veteran iz skupine šestih borcev, ki so decembra 1944 iz Starega piskra v Celju osvobodili približno 127 političnih zapornikov in talcev. **Eduard Veder-njak**, predsednik Društva Vranov let, je ob tem dejal: »Danes imam izjemno priložnost, da se v imenu Društva Vranov let zahvalim štirim veteranom za njihovo podporo pri zagonu projekta Vranov

ga rajha, v Stalag XVIII D v Mariboru. Številni so zaradi nečloveških razmer zboleli ali celo umrli. 31. avgusta 1944 so borci 3. bataljona Šerčerjeve brigade skupaj z dan prej pobeglimi sedmimi Britanci na čelu z Ralphom Friderikom. Churchesom, izvedli osvoboditev ujetnikov. V Belo krajino so vodili 96 Britancev, deset Francozov. 103 zavezniški vojaki so 18. septembra poleteli s partizanskega letališča Otok v zavezniško bazo v Bari. Ralph F. Churces, z vojaškim imenom Vran, je zapisal zgodbo

Prireditev na Otoku, slavnostni govornik Miro Cerar (Foto: Anže Malovrh, STA)

let. To so tovariši z obsežnim življenjskim delom, ki so ga posvetili svojemu narodu. Pred nacističnim nasiljem so se še kot otroci in mladinci podali v partizane. Iz vojne pa so prišli odločni, značajni možje, ki so morali iz nič ustvarjati razmere za boljše življenje.»

Začetek projekta Vranov let, ki sega v leto 2007, in njegov razvoj je Veder-njak opisal tako: »Z namenom dokazati prijateljem v tujini, da slovenske partizanske vojske ne gre enačiti s francosko gverilo, se je rodila ideja o Mednarodni spominski poti zavezništva Vranov let.« Temelj projekta Vranov let je ohranjanje spomina na osvoboditev skupine britanskih vojni ujetnikov z delovišča v Ožbaltu. Ujetnike so v živinskih vagonih pripeljali iz Grčije v nacistična taborišča ter nekatere med njimi julija 1941 v najbolj južno ležeče taborišče nemške-

tega pobega in osvoboditve.

Na slovesnosti je bil slavnostni govornik **Miro Cerar**, ki je med drugim dejal, da »Slovenija – in z njo Bela krajina – sodi med dežele, ki so najbolj trpele v času druge svetovne vojne. Tudi oziroma predvsem zato, ker nismo sprejeli tuje okupacije, temveč smo se ji uprli. Rezultat upora je bilo tudi osvobodeno ozemlje tukaj v Beli krajini.« Spregovorila sta še oba veleposlanika in se slovenskemu narodu zahvalila za njune rešene sohranjenke. Poudarila sta skupno zavezniško v drugi svetovni vojni.

V kulturnem programu, ki ga je povezovala Mirjana Bahorić, so sodelovali Ženski pevski zbor Društva upokojencev Metlika, učenci OŠ Metlika, OŠ Podzemelj in Glasbene šole Melodiart, harmonikar Marjan Končar ter kvartet trobil Mestne godbe Metlika. ●

Eduard Veder-njak izroča Ivo Grobelniku listino častnega člana. (Foto: Peter Golobič)

ZZB na Festivalu za tretje življenjsko obdobje

Partizansko zdravstvo: odraz velikega humanizma

ZZB za vrednote NOB Slovenije je s svojo stojnico in okroglo mizo tudi letos sodelovala na Festivalu za tretje življenjsko obdobje. Naš razstveni prostor je bil tokrat v znamenju vojaškega in civilnega zdravstva, o tem je bil govor tudi na osrednji prireditvi. Izbor fotografij za razstveni prostor je pripravil zgodovinar Janez Kos, organizacija pa je bila v rokah članice predsedstva Mete Mencej.

// PIŠE: Jožica Hribar

Zanimanje za tokratno temo je bilo veliko tudi med obiskovalci, ki so si z zanimanjem ogledovali razstavljenе fotografije, precej pa je bilo vprašanj o tem, katere

partizanske bolnišnice so še ohranjene in na ogled obiskovalcem.

O organizaciji vojaškega in civilnega zdravstva med NOB so na osrednji prireditvi govorili zdravnica **Zora Ko-**

njajev, partizanska bolničarka, ki je sodelovala tudi pri operaciji Franca Rozmana - Staneta v bolnišnici v Kanižarici, ter Janez Bršec in Živa Vidmar. Zora Konjajev je poudarila, da je bilo partizansko zdravstvo s svojo organiziranostjo posebnost v okupirani Evropi. Ob pomanjkanju zdravil, anestetikov, sanitetnega materiala in drugih pripomočkov za zdravljenje je uspešno opravilo svoje delo. »Ozdravljenih je bilo 61 odstotkov od 22.000 ranjencev, ki so se nato vrnili v bojne enote, več kot 14 odstotkov je bilo takih, ki so jih na nadaljnje zdravljenje poslali v zaledje, skoraj 20 odstotkov so jih evakuirali, le 2,6 odstotka ranjencev je v teh bolnišnicah umrlo. Slovenska centralna vojna

Obisk ministrice za delo, družino in enake možnosti Anje Kopač Mrak na razstavnem prostoru ZZB (v sredini). Ob njej levo Meta Mencej in desno Tilka Bogovič, članici predsedstva ZZB, skrajno desno Marjan Šiftar, član Sveta ZZB, skrajno levo Matjaž Špat, predsednik taboriščnega odbora Ravensbrück, zadaj Janez Sušnik, predsednik Zveze društev upokojencev Slovenije

O partizanskem vojaškem in civilnem zdravstvu so spregovorili Janez Bršec, dr. Zora Konjajev in Živa Vidmar.

Naš razstveni prostor si je ogledal tudi podpredsednik Državnega zbora Primož Heinz.

partizanska bolnišnica je bila zgrajena v Kočevskem rogu, imela je enajst postojank, med njimi tudi lično porodnišnico, kar je izjemen pojav v svetovnem gverilskem vojskovanju. Tam se je zdravilo 10.000 ranjencev, po vzoru te bolnišnice so nato gradili postojanke po vsej Sloveniji. K uspehu partizanskega zdravstva so pripomogli množična udeležba zdravstvenega osebja, njihova velika etičnost, iznajdljivost, improvizacija, odlično ekipno delo in medsebojno prenašanje izkušenj.

Zora Konjajev, ki je po vojni končala študij medicine in je vse življenje delala kot zdravnica pediatrija, je tudi tokrat navdušila obiskovalce v Cankarjevem domu. 21. decembra bo dopolnila 95 let, njene misli pa so jasne in je zakladnica podatkov in spominov na partizanske zdravnike, medicinske sestre, bolničarje in celotno zdravstveno osebje. ●

Opatje selo:

Na začetku septembra so v Opatjem selu pripravili proslavo v počastitev 75. obletnice ustanovitve prvega odbora OF. Pred približno 300 udeleženci je kot slavnostni govornik spregovoril državni sekretar na Ministrstvu za obrambo **Miloš Bizjak**. Med drugim je poudaril, da je ohranjanje spomina

na čas upora za pravičnost in svobodo naroda tisto bistvo, ki neki narod opredeljuje kot zrel in samozavesten narod. Počastitev ustanovitve OF, praznika upora slovenskega naroda proti okupatorju, je simbolni praznik upora za pravičnost in za slovenstvo, kajti OF je bila organizacija, ki si je za cilj postavila osvoboditev in združitev slovenskega naroda ter pravico do samoodločbe. To so bili cilji, postavljeni v času, ko je šlo za preživetje naroda. Proslave so se udeležili še poslanec Državnega zbora Matjaž Nemec, podžupan občine Miren - Kostanjevica Stojan Cotič in vrsta predstavnikov lokalne skupnosti. Poseben gost je bil **Patrik Zulian**, predsednik krajevne sekcije VZPI - ANPI Dol - Jamlje iz Italije. Program so oblikovali Pihalni orkester Komen z dirigentom Matijo Tavčarjem, Moški pevski zbor Kras iz Opatjega sela z dirigentom Pavlom Pahorjem in recitatorji iz Opatjega sela.

Besedilo in foto: **Miloš Ložič**

Grčarice:

ZZB za vrednote NOB Ribnica je v sodelovanju s člani PGD Grčarice v Grčaricah organiziralo spominsko slovesnost v spomin na partizansko zmago nad plavogardisti v Grčaricah pred 73 leti. V tridnevni boj, v katerih so septembra 1943 sodelovale enote 14. divizije, natančneje vsi trije bataljoni Šerčerjeve brigade in bataljon Gradnikove brigade, je bila uničena enota slovenskih četnikov. Boji so se končali 10. septembra 1943. V Grčaricah so bili tedaj predvsem oficirji in kader, ki je bil namenjen nadaljnjemu urjenju in usposabljanju slovenske četniške vojske.

Na zelenici ob leseni skulpturi Petra Jovanoviča je potekal kulturni program, ki ga je pripravila in vodila Irma Grbec. S svojimi nastopi so številnemu občinstvu polepšali dan pevci skupine Če češ posluš, ki so ob spremljavi harmonike zapeli venček slovenskih partizanskih pesmi. Nastopila sta tudi recitatorja Lia in Tjaša Rus, učenca OŠ dr. Franceta Prešerna Ribnica. Svoj delež so z avtorskim recitalom prispevale domačinke Jana Šega, Majda Rački in Jelka Domevšček.

Pozdravni govor je imel **Daniel Divjak**, predsednik ZB za vrednote NOB Ribnica, ki je opisal dogodke, povezane z razoroževanjem Italijanov na dolnjevaškem polju. Poudaril je, da je bila partizanska zmaga v Grčaricah

pravzaprav grenka, saj so bili borci proti okupatorju prisiljeni streljati na rojake, ki so se zavezali okupatorju. Osrednji govornik je bil **Milan Gorjanc**, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije. Na kratko je opisal zgodovino pojava plavogardistov in dogajanje v zvezi z njimi do prihoda v Grčarice ter spregovoril tudi o današnjih razmerah. Prireditve se je udeležil tudi poslanec Janko Veber. Ob častni straži pripadnikov Slovenske vojske so položili cvetje pred spominsko ploščo v središču Grčaric. Na pokopališču je posebna delegacija pod vodstvom Danice Dolničar, predstavnice 14. divizije, ki sta jo spremljala Jože Andoljšek, nekdanji predsednik ZB za vrednote NOB Ribnica, in domačin in starosta v vasi Norbert Černe, položila rože na grob partizanov, padlih v bitki, ter se tako poklonila njihovu spominu.

Irma Grbec // Foto: Daniel Divjak

Cerklje na Gorenjskem:

Občinska organizacija, Združenje borcev za vrednote NOB Kranj, Cerklje na Gorenjskem, je na planini Jezerca pod Krvavcem 10. septembra obudila spomin na dogodke v avgustu leta 1942. Na pohodu 2. grupe odredov z Dolenjskega na Štajersko je 13. avgusta 1942 nad Davovcem v boju z nemškimi

policisti in raztrganci padlo 16 borcev te enote in Kokrškega odreda. Do 20. avgusta 1942 pa je v okolici Jezerc in drugod pod Krvavcem padlo osem borcev obeh enot in en civilist.

V vodstvu 2. grupe odredov je bil tudi legendarni komandant Franc Rozman - Stane. V spomin na komandanta Staneta smo posadili brezo, letos pa smo odkrili spominsko ploščo. Odkrili so jo župan Občine Cerklje Franc Čebulj in borca 2. grupe odredov Božidar Gorjan - Bogo in Franc Sever - Franta. Po odkritju spominske plošče je tovariš Bogo orisal lik komandanta Staneta: »Bil je preprost človek, ki je imel izreden talent za vojaške operacije.«

Slavnostna govornica **Viktorija Potočnik**, predsednica Ustanove Franca Rozmana Staneta, je v svojem govoru opisala trnovo pot 2. grupe odredov in njihova prizadevanja, da s čim manj izgubami preide na Štajersko širit upor proti okupatorju in prepreči izseljevanje Slovencev. Spregovorila je tudi o aktualnih razmerah v Sloveniji.

V kulturnem programu spominske slovesnosti so sodelovali učenci Osnovne šole Davorina Jenka Cerklje Urban in Samo Erzar Frantar, Jerca in Vid Brezar z mentorico učiteljico Vlasto Jerič ter pevci ljudskih pesmi Klasje KD Folklor Cerklje. Slovesnosti se je udeležilo več kot sto ljudi.

Piše: **Božo Janež** // Foto: Janez Kuhar

Izola:

Kulturno društvo Tito Izola nadaljuje svoje poslanstvo. V soboto, 10. septembra, so v prostorih društva razvili prapor. V krajšem kulturnem programu sta sodelovala glasbenica Marjetka Popovski in pesnik Ernest Cah. Po razvitju prapora je sledilo družabno srečanje z društvi Grožnjana in Poreča iz hrvaške Istre.

Logatec:

Združnje borcev za vrednote NOB Logatec je kot vsako leto tudi letos zaznamovalo spomin na ustanovitev Logaškega bataljona. Srečanje sta spremljala krajši kulturni program in tovariško srečanje. Prireditev je bila v restavraciji Logatčanka v nedeljo, 11. septembra.

Po prihodu praporščakov se je začel kulturni program, v katerem so sodelovali: pevski zbor Društva invalidov in Društva upokojencev, ki ga je vodil

Matija Logar, harmonikar Peter Črnilogar ter recitatorji Magda Lipovec in Vanda Lavrič. Prisotne je pozdravila predsednica ZB NOB Logatec Vesna Jerina, o Logaškem bataljonu pa je spregovoril predsednik KO Tabor **Branko Rupnik**, ki je podal zgodovinski oris dogodkov na Logaškem pred 73 leti. Besedo so dobili tudi gostje: predstavnice Vsedržavnega združenja partizanov Italije ANPI, predsednica Sekcije iz Repentabora Nataša Skrk in članici Nives Guštin in Silvana Blažina. Podžupan Občine Logatec Boris Hodnik je poudaril, da je Logaški bataljon odraz volje mladine Logatca, da dodajo kamenček v graditev slovenskega naroda in končno slovenske države.

Od udeležencev NOB so bili prisotni: Dominik Vavken, Risto Čelebić, Jože Simšič - Jelen in Stanislav Simšič ter povabljeni svojci padlih in umrlih borcev Logaškega bataljona. Prireditev sofinancira občina Logatec.

Besedilo in foto: Brane Pevec

Brezje pri Škofljici:

V počastitev občinskega praznika Občine Škofljica smo se 8. septembra že šestnajstič zbrali na Brezju. Nekaj udeležencev prireditev vsako leto izkoristi tudi za rekreacijski pohod od gasilskega doma na Pijavi Gorici skozi gozd do Brezij in nazaj. Prireditev je potekala v organizaciji krajevnega odbora ZZB za vrednote NOB Škofljica, zbrane je uvodoma pozdravil predsednik KO ZB Škofljica Jože Rojc. Poleg župana Občine Škofljica Ivana Jordana, ki

je tudi nagovoril navzoče, so se prireditve udeležili Stane Dovgan, predsednik ZZB Ljubljana Vič - Rudnik, Tilka Bogovič, članica predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, ter predstavniki številnih krajevnih borčevskih in drugih veteranskih in domoljubnih organizacij. Prireditev je potekala ob spomeniku številnim neznanim padlim partizanom, ki so pokopani v grobnici na Brezju, med njimi je znano le ime fanta, ki je padel v svojem rosnem šestnajstem letu.

Predsednik KO ZB Škofljica Jože Rojc in Stane Dovgan sta Janezu Piškurju izročila srebrno plaketo ZB Slovenije. **Janez Piškur** je dolgoletni član KO ZB Škofljica. Prostor, kjer vsako leto poteka prireditev, je v njegovi lasti, prav

tako prostor, kjer stoji spomenik, za katerega vsa leta vzorno skrbi. Vsako leto tudi pomaga pri logistiki, organizaciji in pripravi prireditve.

Prireditev je povezovala Mojca Poredoš, v kulturnem programu so sodelovali učenci Osnovne šole Škofljica pod vodstvom mentoric Špele Bešter in Mateje Novak. Ob igranju harmonike in kitare ter prepevanju pevskega zbora so učenci pritegnili k sodelovanju tudi udeležence prireditve. Nastopile so še Laniške predice, ki letos praznujejo deseto obletnico svojega pevskega delovanja, pod vodstvom Anite Zidar so ob spremljavi Toneta Zaletela na orglicah zapele partizanske pesmi.

Slavnostni govornik je bil častni predsednik Zveze veteranov Slovenije, polkovnik **Miha Butara**. V svojem nagovoru se je dotaknil letošnjih aktualnih obletnic in se spomnil svojega očeta, Mihaela Butare - Aleksa. in številnih upornih in zavednih borcev, ki so nam izbojevali svobodo.

Za konec je z udarnimi partizanskimi pesmimi poskrbel pevski zbor Lipa zelenela je, ki že 25 let nadaljuje tradicijo Zbora Toneta Tomšiča, ta je nehal delovati v letu 1991. Posebna zahvala pri organizaciji prireditve gre gasilcem Pijave Gorice in številnim posameznikom, ki so bili nepogrešljiv del organizacijske ekipe.

Besedilo: Breda Pušnik // Foto: Dušan Bavčar

Cerje na Krasu:

Ob mednarodnem dnevu miru so na Cerju na Krasu pripravili slovesnost z odprtjem razstave del, nastalih na likovni koloniji pod naslovom Junaška preteklost Primorske. Ob tej priložnosti je območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Veteran Nova Gorica pripravilo tradicionalni pohod Nova vas - Opatje selo - Cerje - Nova vas. Zbrane sta med drugimi pozdravila tudi predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije Tit Turnšek in župan občine Miren - Kostanjevica Mauricij Humar.

Slavnostni govornik na Cerju je bil predsednik državnega zbora dr. **Milan Brglez**. Med drugim je dejal, da je prvi pogoj za razmišljanja o miru pomirjenost s samim seboj. Naloga vseh pa je, da mir postane temelj delovanja vseh akterjev tako doma kot v mednarodni skupnost. Povedal je še, da se mladim zdi danes mir nekaj samoumevnega, ob tem pa spomnil na velike žrtve v prvi svetovni vojni in dodal: »Kdo si je takrat drznil samo pomisliti, da lahko po grozotah 'velike vojne' sploh sledi druga, še hujša svetovna vojna?« Vprašal se je, koliko je bilo tistih, ki so odšli v boj za mir in samostojno Slovenijo pred 25 leti. Ob tem je poudaril, da nobena žrtev ni bila zama, a vsaka je bila preveč, vsaka je povzročila praznino in bolečino. Zbranim je položil na srce: »Naj nas vodi zavedanje, da je trenutek, na katerega lahko vplivamo, vedno zdaj, danes, vsak dan. In nazadnje naklonimo sočloveku nasmešek. Morda bomo prav s tem naredili prvi korak k mirnejšemu svetu.« V okviru mednarodnega dneva miru je več kot 500 mladih iz vse Slovenije dva dni na Cerju ustvarjalo v delavnicah. Ustvarjali so plakate na temo Pravica do prihodnosti in sodelovali na delavnicah s poudarkom na miru, prijateljstvu in drugih vrednotah. Naravoslovci so pripravili katapulte, s katerimi so metali bombice s semeni rastlin. Posadili pa so tudi drevo miru v spomin na srečanje in kot opozorilo na pomen varovanja naravne dediščine.

Prireditev je organizirala Občina Miren - Kostanjevica v sodelovanju z veteranskimi in domoljubnimi organizacijami ter Teritorialnim polkom 1. brigade z Ajševce pri Novi Gorici.

Kulturni program ob pomniku braniteljem slovenske zemlje, ki se je za-

čel s slovesnim prihodom praporščakov, so oblikovali dijaki Gimnazije Nova Gorica, Orkester slovenske policije, Oktet Sotočje, Lara Jankovič, klub mladih Tigr in pripadniki Slovenske vojske. Sestavili so ga okrog besed mir, svoboda, bratstvo in ljubezen, pod scenarij in režijo pa se je podpisal Rok Andres.

J. A.; foto: Štef Domjan

Cerklje na Gorenjskem:

OO ZB za vrednote NOB Cerklje na Gorenjskem se je s pohodom po Poti spomina in tovarištva v Spominski park tovarištva Davovec spomnila padlih borcev 2. grupe odredov in Kokrškega odreda – Krvavške čete. Pohod je vodil Ivan Krivec. Pohodniki so mimo groba neznanega partizana na Pečeh in spominskega znamenja na Davovcu prišli do spomenika na Brezovici – grobišča padlih borcev 2. grupe odredov in Krvavške čete. 13. avgusta 1942 je skupina 80 nemških vojakov in 25 raztrgancev v zasedi pričakala in napadla partizane. V nepričakovanem napadu je bilo ubitih 16 borcev, od tega 13 borcev 2. grupe odredov in trije borci – vodniki Krvavške čete Jože Grilc, Tone Vrhovnik in Janez Koselj. K spomeniku smo položili venec in s partizanskimi pesmimi počastili njihov spomin. Ob vračanju na izhodiščno mesto so se pohodniki ustavili še pri od Nemcev leta 1944 požgani domačiji na Davovcu. Kulturni program z govorom, recitacijami in petjem partizanskih pesmi je bil pri Lovski koči LD Krvavec. Nato smo se še tovariško družili.

Besedilo: Božo Janež //foto: Damjan Renko

Mokronog, Trebelno:

Spominska slovesnost v počastitev 74. obletnice ustanovitve Gubčeve brigade, 73. obletnice ustanovitve 12. SNOUB in 75. obletnice ustanovitve Mokronoške čete na Trebelnem so pripravili ZZZB za vrednote NOB Trebnje, občinska organizacija ZB NOB Mokronog - Trebelno, Skupnost borcev

Gubčeve brigade, Občina Mokronog - Trebelno in Mestna občina Ljubljana. Po scenariju Staneta Pečka so prireditev izvedli Partizanski pevski zbor, Občinski pihalni orkester Trebnje, učenci podružnične OŠ Trebelno, Rado Mervar in voditeljica Mateja Vrabec. Slavnostna govornica je bila dr. **Ljubica Jelušič**, podpredsednica ZB za vrednote NOB Slovenije. Med drugim je izrazila skrb za dediščino partizanstva in prenos znanja o partizanskem boju in trpljenju civilistov na povojne generacije. (govor je objavljen na spletni strani www.svobodna.beseda.si)

Tovarištvo, domoljubje in poštenost pa so tiste dobrine, ki po mnenju Miroslava Horvata, predsednika ZB NOB Mokronog - Trebnje, manjkajo v

današnjem času. Horvat je skupaj z Zvonimirjem Pungerčarjem prejel srebrno priznanje ZB NOB Slovenije. Medobčinska ZB NOB Trebnje pa se je s priznanji zahvalila učiteljicam OŠ Mokronog Vesni Magovec Regent in Ivici Kocjan Anderlič za dolgoletno sodelovanje pri oblikovanju in izvedbi vseh prireditev, ki jih organizira občinska organizacija borcev Mokronog - Trebelno. Enako priznanje je dobila tudi Martina Zorenč.

»Nismo sposobni izražati medsebojnega spoštovanja, kaj šele da bi bili sposobni gojiti in ohranjati spoštljiv odnos do naše skupne zgodovine, ki smo jo ustvarjali sami! To dokazuje tudi dogodek v noči pred proslavo, ko so neznanci z rabljenim strojnim oljem polili spomenik Gubčeve brigade v gozdu pod vasjo Trebelno,« pa je povedal župan **Anton Maver** in zagotovil, da bodo na občini poskrbeli, da bo spomenik prihodnje leto še lepši, kot je bil. Barbarom so še na sledi, sicer pa zgroženosti nad početjem vandalov nihče ni mogel skriti. Zahvalil se je gasilcem, ki so očistili spomenik.

Na prireditvi so s prapori sodelovale številne pohodne enote, ki so prišle iz različnih krajev, ter domoljubne in veteranske organizacije. Med gosti so bili generala Lado Kocjan in Mirko Mirtič, predsednik ZB NOB Slovenije Tit Turnšek ter polkovnik Aleksander Viktorovič Krasnov, ruski vojaški ataše, in številni drugi.

Besedilo in foto: Dragica Ribič

Čreta:

Čreta nad Vranskim je danes prostor miru in spokojnosti, 26. oktobra leta 1941 pa je bila prizorišče prve frontalne bitke slovenskih partizanov, borcev prvega štajerskega bataljona, z nemškim okupatorjem. Bataljonu je poveljeval legendarni komandant Franc Rozman - Stane. Celoten bataljon je bil takrat sestavljen iz treh čet, uspešno je več ur odbijal napade nemške

vojske in prizadel sovražniku več izgub ter se sam brez žrtve umaknil čez težak teren na varno. Bitka je imela velik odmev v takrat okupirani Evropi in velik pomen na Štajerskem, predvsem v množičnem odporu slovenskega naroda proti sovražniku.

Njen pomen je viden še danes, saj se je proslave na Čreti, ki jo je organiziralo Zveza združenja borcev Žalec, udeležilo res veliko število ljudi, s čimer so izrazili spoštovanje do predhodnikov, ki so se bojevali proti okupatorju. Pozdravni govor je imel Marjan Turičnik, predsednik ZB za vrednote narodnoosvobodilnega boja Žalec. S kratkim, a jednatim govorom je povzel bitko na Čreti, njen spomin in pomen v takratni okupirani Evropi in Sloveniji, ter opomnil, kako pomembno se je spominjati najsvetlejših trenutkov zgodovine slovenskega naroda. Še posebej je pozdravil predsednike in podpredsednike veteranskih organizacij, župane in podžupane Zgornje in Spodnje Savinjske doline, načelnike upravnih enot Zgornje in Spodnje Savinjske doline ter poslance Državnega zbora. Zbrane je pozdravila tudi Andreja Zupan, predsednica krajne skupnosti Kokarje.

Slavnostni govornik pa je bil dr. **Tone Kregar**, direktor Muzeja novejšje zgodovine Celje. V svojem govoru je osvetlil in prikazal pomen NOB v Sloveniji in njegov pomen v svetu. Delegacija je položila venec k spomeniku žrtvam in padlim ob spomeniku bitke na Čreti.

Kulturni programu so oblikovali Pihalni orkester Prebold, mešani pevski zbor PD Tabor in povezovalka Jožica Ocvirk.

Besedilo in foto: Mitja Tomažič

Ljubljana:

KO Zveze borcev NOB Savsko naselje je v sodelovanju s KO ZB Ljubljana Tabor - Ledina 14. septembra organizirala društveni izlet v Belo krajino. Zbralo se nas je 37.

Obiskali smo vinsko klet v Semiču, se ustavili v Lokvah, kjer smo k spomeniku Francu Rozmanu - Stanetu položili venec, poskusili smo belokranjske pogače in karampampuli ter se imeli nadvse fino. Naše druženje smo nadaljevali ob kosilu na turistični kmetiji družine Babor. Bela krajina nas tako kot še nikoli do zdaj tudi tokrat ni razočarala.

Besedilo in foto: Janez Stariha

Solkan:

Ob 75. obletnici ustanovitve prvega odbora OF v Solkanu so krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Solkan, solkanska krajevna skupnost, novogoriška mestna občina in območno združenje borcev za vrednote NOB Nova Gorica na pokritem kotalkališču v nekdanji solkanski karavli pripravili spominsko slovesnost. Udeležilo se jo je več kot 200 ljudi z Goriškega in iz zamejstva. Slavnostna govornica na prireditvi je bila direktorica Muzeja novejšje zgodovine Slovenije in solkanska rojakinja dr. **Kaja Širok**. Spomnila je, kako so se domoljubi pred 75 leti organizirali k uporabi proti zavojevalcem, ko so oktobra 1941 v Poberajevem mlinu v Solkanu ustanovili prvi odbor OF. Poudarila je, da je obletnica ustanovitve OF tudi spomin na svobodo, pogum in domoljubje. Govorila je tudi o etnocidu, ki ga je italijanska oblast desetletja izvajala nad primorskimi Slovenci, in poudarila, da na takšnih praznovah, kot je bila solkanska, ni treba postavljati vprašanj ali nas učiti, kdo je bil pred 75 leti na pravi strani.

Zbrane sta nagovorila še predsednica sveta Krajevne skupnosti Solkan Darinka Kozinc in novogoriški župan Matej Arčon. Oba sta poudarila pomen narodnoosvobodilnega boja in potrebo po tem, da vrednote NOB prenašamo na mlajše rodove. Predsednik novogoriške borčevske organizacije Vladimir Krpan je ob tej priložnosti prebivalcem Solkana podelil spominsko listino.

Kulturni program so oblikovali Mešani pevski zbor Slavec iz Solkana, recitatorka Špela Pellegrini in Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič, ki je zbrane navdušil s koncertom.

Besedilo in foto: Jani Alič

Sežana:

V zadnjih avgustovskih dneh smo občani občine Sežana praznovali. Zvrstilo so se številne prireditve, ki so popestrile zadnji avgustovski konec tedna. Vendar se ob tem prazniku večkrat sprašujem, ali večina občanov naše občine sploh ve, česa se spominjamo tega dne. Zakaj ravno 28. avgust?

Ta datum nosi v sebi močan domoljubni naboj, in to iz časov, ko so se naši predniki uprli terorju fašizma in nacizma. Občinski praznik temelji na dogodku, ki se je zgodil pred 75 leti. Zadnje dni avgusta leta 1941 je prišla na Vrhe (in Primorsko) prva skupina sedmih partizanov, ki jo je vodil Ervin Dolgan - Janez iz Trnovskega pri Ilirski Bistrici. V skupini so bili še Milko Puntar s Proseka, Ivan Sancin - Jovo iz Doline pri Trstu, Peter Čelik - Peter Tolminski z Reke pri Cerknem, Slavko Likar - Lojze iz Šturij, Franc Žagar - Čamberlain iz Žage pri Bovcu in Benjamin Čehovin iz Čehovin v Gornji Branici. Prišli so iz Mokrice čez Bloke in se utaborili ob vznožju Vrhov (v Mršnovki nad Trebižani). 28. avgusta 1941 so se pri Kobolih srečali z najbolj zaupnimi domačini in ustanovili prvi odbor Osvobodilne fronte na Primorskem. Njihov prihod pomeni začetek oborožene uporabe Kraševcev in Primorcev nasploh, ki pa je imel svoje korenine že v uporabi tigrovcov in drugih svobodomiselnih Primorcev ob prihodu fašizma pred drugo svetovno vojno.

Na ta dogodek nas opozarja spomenik, ki stoji na kraju, kjer so se prvi partizani utaborili. Čudovit spomenik v obliki Triglava je leta 1950 postavila takratna Zveza borcev Sežana. Ob 75. obletnici dogodka je skupina članov Združenja borcev za vrednote NOB Sežana izboljšala pristopno pot in okoličico spomenika.

Vsako leto spremlja občinski praznik tudi proslava na Ocinci pri Štjaku, kjer se tradicionalno spominjamo tega veličastnega dogodka. Letošnja prireditev na Vrheh je potekala 28. avgusta v organizaciji Občine Sežana, ZZB za vrednote NOB Sežana, Krajevne skupnosti Štjak in Lovske družine Vrabče - Štjak. Zbrane sta pozdravila župan občine Sežana Davorin Terčon in predsednik sežanskega ZZB za vrednote NOB Bojan Pahor. Osrednji govornik na prireditvi pa je bil generalmajor **Ladislav Lipič**. Kulturni program so oblikovali pevci MePZ Rdeča zvezda iz Saleža.

Besedilo: Danilo Ravbar, foto: Bojan Pahor

Javorski pil:

Na cesti med Litijo in Čatežem je gorski prelaz Javorski pil. Tam je 28. oktobra 1944 pohodna kolona Cankarjeve brigade naletela na zasedo na hitrico združenih domobranskih enot. Domobranci so se krili za ograjo iz bodeče žice (postavili so jo Nemci na razmejitevni črti med nemško in italijansko okupacijsko cono), zato se je več jurišev cankarjevcev tragično končalo pred žično oviro.

Člani Združenja borcev za vrednote NOB Litija - Šmartno, člani Skupnosti borcev Cankarjeve brigade in drugi občani so se ob obletnici tega boja tudi letos zbrali na prelazu na skromno, a prisrčno slovesnost. Ob zvokih trobente so položili k obelisku venca, k grobnici v bližnji globači pa sveže cvetje. Predsednik Združenja **Mirko Kaplja** je v svojem govoru med drugim spomnil na neenak položaj bojujočih se strani, a partizani so končno prebili zasedo, toda z velikimi žrtvami - 24 padlih (v tem številu so tudi ranjenci, ki so jih domobranci zajeli in okrutno pobili). Moderator

priredivte Zlatko Zavrl pa je prebral opis teh dogodkov v pretresljivih verzih tamkajšnjega ljudskega pesnika. Navzoči smo z zadovoljstvom ugotavljali, da sta spomenika vzorno vzdrževana.

Besedilo in foto: Stojan Pertovt

Pangršica:

Osrednji govornik na vsakoletnem partizanskem mitingu na Pangršici je bil veteran vojne za Slovenijo in predsednik krajevnega odbora Zveze združenj borcev za vrednote NOB Kokrica **Brane Virant**. Ko je govoril o pogostih primerih blatenja narodnoosvobodilnega boja in lažeh, ki skušajo biti opravičilo nasprotnikov NOB za sodelovanje z okupatorjem, je spomnil na julijsko pridigo kardinala Franca Rodeta v Šentjoštu, v kateri je partizanski upor označil za zločin, domobranstvo pa za dejanje demokracije, čeprav ni civilizacije na svetu, ki ne bi obsojala izdajstva. To je govoril predstavnik Cerkve, ki je med vojno tudi sama spodbujala sodelovanje z okupatorjem. Žalostno je, da je takega mnenja tudi Slovenska škofovska konferenca. To ni kritika Cerkve, ampak naše škofovske konference, ki se vtika v vsa področja družbe in v življenje slehernika ter kopiči premoženje. Taka Cerkve ne služi Bogu

in ne ljudem. Spomnil je, da so Slovenci po vojni gradili domovino, ustvarili svoje tovarne, letališča, hotele in pristanišča, danes pa vse polzi v roke tujcev, celo iz tistih krajev nekdanje skupne države, ki so bili takrat manj razviti od Slovenije. Temu se je treba upreti, zavreči moramo prepričanje, da smo majhni in nemočni. Državljeni ne smemo molčati. Biti moramo glasni in aktivni, je povedal govornik.

Na mitingu so podelili priznanja. Vera Smolnikar in Julijana Erbežnik sta prejeli srebrni priznanji Združenja borcev za vrednote NOB, Lado Nikšič in Damjan Renko posebni nagradi, zlata priznanja pa so bila podeljena Miri in Miranu Hladniku ter Vladu Guni. Kulturni program so pripravili učenke in učenci Osnovne šole Naklo pod vodstvom mentorjev Karle Tušek, Stanke Kolenko, Nataše Zaletelj in Marka Kavčiča in gostja, kantavtorica Marjetka Popovska iz Izole. Vsi, še posebej pa Osnovna šola Naklo, so bili deležni posebne zahvale organizatorjev mitinga za dolgoletno sodelovanje.

Jože Košnjek, foto: Damjan Jenko

Ljubljana, Kranj, Bazovica:

Letošnji sveženj dogodkov, s katerimi so obudili spomin na primorske protifašiste, člane tajne organizacije TIGR oziroma njene veje Borba: Ferda Bidovca, Franja Marušiča, Alojza Valenčiča in Zvonimirja Miloša, so potekali v Ljubljani, Kranju in Bazovici. Osrednja slovesnost v Ljubljani je bila pred poslopjem Univerze, ob pomniku bazoviškim žrtvam. Na njej sta spregovorila prorektor Univerze, prof. dr. **Goran Turk**, in predsednik Društva Tigr Primorske, prof. dr. **Savin Jogan**. V kulturnem programu so nastopili Združeni pevski zbor Jezero - Skala iz Gorice in mladi iz Kluba TIGR, častno stražo pa so postavili taborniki rodu Modri val in pripadniki Slovenske zamejske skavtske organizacije.

Dr. Turk je spomnil predvsem na to, da se o pripadnikih TIGR-a dolga leta ni govorilo, danes pa dobivajo mesto v narodovem spominu, kot si ga zaslužijo, saj vemo, da so bili prvi protifašisti v Evropi. »S tem dodajamo majhen kamen v velik spomenik tigrovcem,« je med drugim dejal prorektor. Vence k spomeniku so položili predstavniki odbora Bazovica, Društva TIGR, Sloven-

ske kulturno-gospodarske zveze, Zveze slovenskih organizacij in Slovenske izseljenske matice.

Nato se je dogajanje preselilo v Prešernov gaj v Kranju, kjer je ob prvem spomeniku protifašističnim žrtvam v Evropi zbrane nagovoril kranjski žu-

pan Boštjan Trilar, slavnostni govornik pa je bil župan občine Doberdob **Fabio Vizintin**. Tudi tukaj so zapeli pevci Združenega pevskega zbora Jezero - Skala, poleg praporščakov pa so ob spomeniku stali taborniki rodu Modri val iz Trsta in Gorice in kranjski taborniki.

V nedeljo, 11. septembra, pa so se talcem poklonili še v Bazovici pri spomeniku. Osrednji govorniki sta bili dve. **Ksenija Dobrila**, predsednica paritetnega odbora za slovensko manjšino, je govorila v slovenskem jeziku. Med drugim je dejala: »Marsikaj je bilo storjeno na področju priznavanja manjšinskih pravic. Žal pa je razkorak med normo in udejanjanjem še vedno prevelik.« Deželna odbornica FJK Loredana Panariti je imela govor v italijanščini. Zbrane sta pozdravila tudi Gorazd Žmavc, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu, in Milan Pahor v imenu odbora za proslavo bazoviških junakov. V kulturnem programu so sodelovali Združeni zbor Barkovlje - Mačkovlje, Godbeno društvo Viktor Parma iz Trebč ter igralca Danijel Malalan in Nikla Petriška Panizon. Program sta povezovali Elena Husu in Tatjana Malalan. Planinski odsek ŠZ Sloga, SK Devin in Slovensko društvo TRST (SPDT) so pripravili tradicionalni, zdaj že 36. spominski pohod »Pri kalu« v Bazovici.

Besedilo in foto: Jožica Hribar

Svetina:

»Danes smo se tu na Svetini v tej čudoviti vasi zbrali, da skupaj pod naslovom »Zakaj se borimo, zakaj v partizane?« praznujemo in s ponosom počastimo 75. obletnico ustanovitve OF slovenskega naroda, 75 let od junškega delovanja 1. celjske čete, 72. obletnico legendarnega pohoda 14. divizije na Štajersko in delovanje Kajuhove kulturniške skupine ter obletnico odhoda 135 pečovniških rudarjev v partizane.« S temi besedami je predsednik ZZZ za vrednote NOB Celje **Marjan Petan** začel svoj slavnostni govor na Svetini nad Štorami.

Bil je dogodek, vreden spomina, s harmoniko, pevskim zborom, recitatorji in slavnostnim govornikom je navdušil zbrano množico, ki se je zgrnila na prostor v vasi Svetina. Slovesnosti so svoje dodali številni praporščaki in nato še partizanska pesem, ki je zadonela iz ust moškega pevskega zbora Pod gradom, spremljana s harmoniko Stanka Mikule, navdušujoč govor slavnostnega govornika, recitatorji KUD Zarja Trnovlje z recitali pesmi Karla Destovnika Kajuha, kar je srčno povezala voditeljica Marijana Kolenko.

Besedilo in foto: Branko Verdev

Predsedstvo ZZB za vrednote NOB Slovenije je v zvezi s prekopom mrtvih v Hudi jami objavilo:

Izjava za javnost

Dogodek pred Hudo jamo ni vzbudil samo našega ogorčenja. Častiti ustaše, jih imenovati junake, jim polagati vence je žalitev našega boja za svobodo, je žalitev vseh borcev proti fašizmu in nacizmu, je ne nazadnje tudi žalitev naših zaveznikov v drugi svetovni vojni. Naša dolžnost je, da o tem obvestimo tudi vse zavezniške veteranske organizacije.

Tako imenovana »sprava« se je sprevrgla v širjenje sovraštva. Tudi pomiritev med Slovenci, za kar se že dolgo čas zavzema ZZB za vrednote NOB, vse bolj postaja iluzija. Laži in potvarjanje zgodovine gradijo med nami zidove. ZZB je že večkrat poudarila, da je treba vse mrtve ne glede na to, kako in zakaj so umrli, spoštljivo pokopati. Vsakdo ima pravico do groba in imena na njem. Iz prekopa delati politične spektakle pa je podlo dejanje. Je netenje sovraštosti.

Vznemirljivo nevarna je prisotnost visokih osebnosti države in vlade, ki vzbujajo vtis popolnega strinjanja z dejanji belogardistov in tako imenovanih domobrancev. Danes se udeležijo proslavljanja izdajalcev in jutri so na spominskih slovesnostih borcev – partizanov. S tem izenačujejo tiste, ki so se bojevali za obstoj slovenskega naroda, z izdajalci.

Škofje, predsednik države in številni politiki (ne vsi) se že nekaj časa hodijo pred Hudo jamo klanjat ustašem. Ustašem, ki so v taborišču Jasenovac med drugimi zaklali sedem slovenskih duhovnikov, ki so klali in zažigali Srbe. Za zidovi ljubljanske nadškofije so znova pognale korenine klerofašizma.

Resnici na ljubo je treba povedati, da se je RKC za svoja dejanja po vojni večkrat opravičila. Simbolno spravno dejanje sta v jami pod Krenom opravila pokojni škof Šuštar in takratni predsednik Milan Kučan. Potem pa je prišlo leto 1991 in spet je bilo vse po starem. RKC je krenila po starih poteh, ki so že daleč pred drugo svetovno vojno razdvajale Slovence.

Huda jama je že nekaj časa priložnost za blatenje borcev, ki so se bojevali proti fašizmu in nacizmu, ter za opravičevanje izdaje lastnega naroda.

Kaj se je v resnici dogajalo v tednih in dneh pred kapitulacijo nacistične Nemčije? Horde različnih kvizlingov z vzhoda so se valile čez Slovenijo skupaj z umikajočo se nemško armadno skupino E. Po nekaterih cenitvah jih je bilo čez 300.000. Tu so ropali, pobijali in se prebijali na zahod.

Med Rimskimi Toplicami in Laškim je bila zaustavljena velika kolona pripadnikov NDH. Med njimi so bili tudi civilisti. Na desnem bregu Savinje so bili borci 3. divizije (Črnogorci, Hercegovci), na levem bregu pa borci 4. krajiške divizije (z območja Kozare, Grmeča in Pounja). Ustaši so bili pozvani k predaji, kar so zavrnil. Nato so borci z obeh strani začeli streljati. V prvem udaru je bilo nekaj sto mrtvih in ranjenih. Nato se je kolona predala. Zajetje je izvedla 4. krajiška divizija, ker

je 3. črnogorska divizija odšla naprej proti Hrastniku in Trbovljam. Borci obeh divizij so izločili manjše skupine zajetih oboroženih kolaborantov, predvsem ustašev, in jih postrelili. Civiliste so vrnili proti Zagrebu. Po vsej verjetnosti so ranjene in mrtve civiliste odpeljali družinski člani in znanci. Vojne imajo krut obraz.

Pokop mrtvih je izvedla civilna organizacija iz Laškega v opuščen rudniški jašek v Hudi jami. 4. divizija je odšla nato nazaj na Kozjansko čistit z območja zaostale sovražne skupine. Pred Hudo jamo so pozneje postavili kapelico.

O morebitni identifikaciji mrtvih ustašev naj se slovenska oblast pogovori in dogovori s hrvaško oblastjo. Ne vidimo smisla, da bi proračunski denar, naš denar, porabljali za identifikacijo ustašev. Inštitut za novejšo zgodovino je dolga leta pripravljaval poimenski register vseh Slovencev, umrlih zaradi druge svetovne vojne, teh je nekaj več kot 98.000 tisoč.

Natančno:

- vseh slovenskih žrtev med vojno 1941–1945: 83.724
- slovenske smrtne žrtve med sodelavci okupatorjev ob koncu vojne: 14.999
- vse žrtve med vojno in po njej: 98.723

Novih mrtvih se ne da izmišljati.

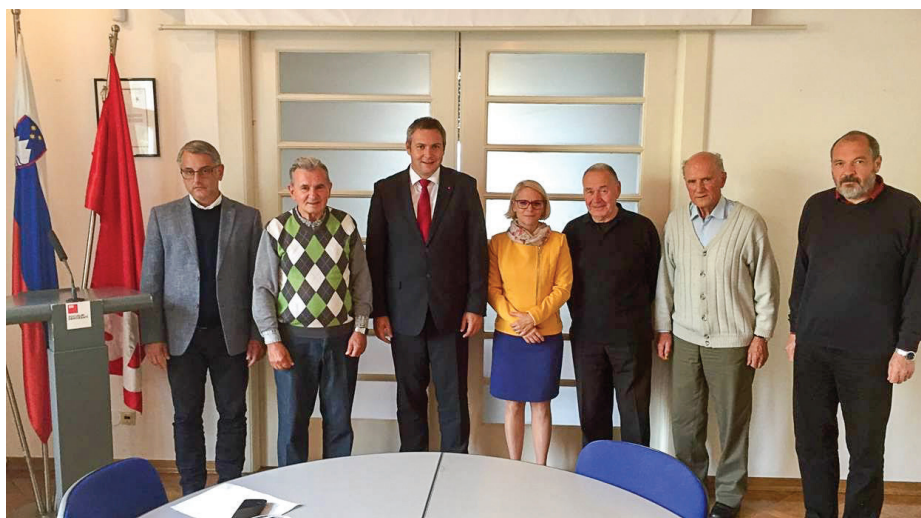
Ljubljana, 7. oktobra 2016

PREDSEDSTVO ZZB NOB SLOVENIJE
Tit Turnšek, predsednik

Srečanje vodstev ZZB in stranke SD

Na pobudo predsednika SD sta se sredi meseca na sedežu stranke v Ljubljani sešli vodstvi Socialnih demokratov in Zveze združenj borcev za vrednote NOB. Na srečanju so se predsednik SD mag. **Dejan Židan** in predsednik ZZB za vrednote NOB dr. **Tit Turnšek**, ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti dr. **Anja Kopar Mrak**, vodja poslanske skupine SD **Matjaž Han**, podpredsednik ZZB za vrednote NOB dr. **France Križanič** in člana sveta ZZB za vrednote NOB **Miran Potrč** in **Andrej Marinc** pogovarjali o aktualnih temah, med njimi tudi o pietetni slovesnosti pri rovu Barbara, ki je potekala teden dni prej v Hudi jami.

Kot je poudaril predsednik SD Dejan Židan na srečanju z vodstvom ZZB za vrednote NOB, se oboji strinjajo, da je vse mrtve treba dostojno pokopati. Naša skupna dolžnost ob tem je, da preprečimo, da bi se ob pietetnih in spravniških dogodkih dogajale provokacije, kakršnim smo bili priče v primeru napisa »Slava junakom« na vencu

Nove slovenske zaveze pred Hudo jamo. »V SD zato opozarjamo, da bi se lahko takšne in drugačne provokacije sprevrgle v širjenje sovraštva, česar pa po našem mnenju ne potrebujemo,« je

povedal Židan. Socialni demokrati kot tudi ZZB za vrednote NOB si že dolgo časa prizadevajo za narodno pomiritev, ki jo potrebujemo zaradi naše skupne prihodnosti, da se bodo naši otroci

in vnuki lahko v celoti posvetili novim izzivom in priložnostim. »Zato želimo Socialni demokrati pred prihajajočim pokopom žrtev iz Hude jame v Parku spominov Dobrava pri Mariboru in vsemi drugimi, ki bodo sledili v prihodnjih letih, odločno poudariti, naj imajo vsa dejanja v prihodnje v ospredju zgolj človekovo dostojanstvo in pieteto do vojnih žrtev ter žrtev nasilja ob koncu vojne, brez izkrivljanja zgodovine,« je še poudaril predsednik SD Židan.

Po srečanju obeh vodstev so v posebni izjavi zapisali:

»Socialni demokrati smo prepričani, da je več kot sedemdeset let po največji svetovni moriji do zdaj dozorel čas, da v Sloveniji dostojno in z vso dolžno pieteto pokopljemo vse žrtve vojne in povojnega nasilja, ki še vedno nimajo svojega groba. Takšna so bila tudi naša pričakovanja ob žalni slovesnosti v Hudi jami. Toda predstavniki Nove slovenske zaveze so pietetni dogodek znova zlorabili za potvarjanje zgodovine, saj so pripadnike domobranstva, ustaštva in drugih kvizlinških enot razglasili za »junake« in s tem zlorabili tudi prisotnost visokih državnih predstavnikov na tej žalni slovesnosti.

Ob poskusih potvarjanja resnice in zgodovine morajo slovenska politika, predvsem pa vsi državni organi in nosilci javnih funkcij skrbeti za to, da bo njihova vsebina res pripomogla k spravi in pomiritvi, ne pa da bi ustvarjali podlago za novo politiziranje in nove spore. Ob vsem tem pa želimo jasno poudariti, da je za Socialne demokrate narodnoosvobodilni boj proti fašizmu in nacizmu vsega spoštovanja vredno dejanje, borkam in borcem, še posebej tistim, ki so za svobodo domovine dali svoje življenje, pa gresta naša zahvala in obljuba, da si bomo v SD še naprej prizadevali, da pietetnih dogodkov nihče ne bo izkoriščal za blatenje vrednot NOB in jih izrabljajal za politične namene.«

Delegacija ZVB na obisku pri Zvezi ruskih veteranov

Delegacija ZVB za vrednote NOB Slovenije je bila 29. in 30. septembra letos povabljen v Moskvo na slovesnost ob 60. obletnici Zveze ruskih veteranov. V imenu ZVB so delegacijo zastopali predsednik Tit Turnšek, član predsedstva Milan Gorjanc in v. d. generalnega sekretarja Aljaž Verhovnik. ZVB NOB

Toda ne družijo nas samo preteklost, skupaj gledamo v prihodnost. Ohraniti moramo mir v svetu in Evropi. Nihče drug kot veterani, kot tisti, ki smo doživeli grozote vojne, ne ve bolje, kaj je vojna, kako dragocena sta mir in sožitje med narodi. Ljudje se zavedo, kako dragocen je mir, ko ga iz-

Polaganje venca na Rdečem trgu v Moskvi, v delegaciji je tudi Tit Turnšek. (Foto: Aljaž Verhovnik)

Govor Tita Turnška na zasedanju Svetovne antifašistične organizacije v Moskvi.

Slovenije in ruske veterane povezuje boj proti skupnemu sovražniku v drugi svetovni vojni.

Kot je v pozdravnem nagovoru povedal predsednik **Tit Turnšek**, sta se obe strani bojevali za domovino, svobodo in dostojanstvo naših narodov. »Vojaki Rdeče armade, ki so se uspeli rešiti iz ujetništva, so se pridružili partizanom. Prijateljstva med našima narodoma razni politiki v resnici nikoli niso uspeli uničiti in tudi ne bodo. Zato sta se obe organizaciji nedolgo tega zblížali. Imamo skupne cilje ohranjanja spomina na boj, ki smo ga bojevali, ohranjanja spomina na vse padle v tem skupnem boju.

gubijo. Zato moramo združiti vse miroljubne in napredne sile Evrope in se skupaj upreti vse bolj agresivnemu novemu fašizmu, ki se pojavlja od Baltika do Sredozemlja – da obvarujemo pravico vsega naroda, da sam odloča o svoji usodi. Da se upremo vsem, ki nas pehajo v novo hladno vojno zaradi sebičnih interesov mednarodnih korporacij,« je še poudaril Turnšek.

V okviru proslavljanja visokega jubileja ruske veteranske organizacije je potekalo tudi srečanje Svetovne antifašistične organizacije, zametki katere so nastali prav na pobudo ZVB za vrednote NOB Slovenije.

Izjava o podpori odstavljenim profesorjem na Univerzi na Primorskem

Predsedstvo ZVB NOB Slovenije je na svoji seji 4. oktobra 2016 obravnavalo informacijo o odpovedi delovnega razmerja uglednim profesorjem in profesoricam na Univerzi na Primorskem, med drugimi akademiku prof. dr. Jožetu Pirjevcu, dr. Borutu Klabjanu, dr. Vesni Mikolič, dr. Egonu Pelikanu, ki so tudi sodelavci in podporniki ZVB NOB. Našo podporo izrekamo tudi drugim profesorjem, ki so prav tako brez svoje krivde ostali brez zaposlitve. Predsedstvo je izrazilo zaskrbljenost nad takšni-

mi ukrepi, ki kažejo bolj na obračun s sodelavci s področja humanističnih ved kot pa na notranje univerzitetno prestrukturiranje. V ZVB NOB upamo, da bo prevladoval razum in bo Univerza nemoteno delovala z vsemi svojimi sodelavci, ki jih cenijo tudi študentje.

Predsedstvo
ZVB NOB Slovenije
Tit Turnšek, predsednik

Seja Glavnega odbora ZZB za vrednote NOB Slovenije

Člani Glavnega odbora so na 4. seji, ki je bila 27. septembra in jo je vodil dr. Matjaž Kmecl, podpredsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije, sprejeli naslednje sklepe:

1. Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije izraža skrb nad vlogo države pri nepremišljeni razprodaji slovenskih podjetij in predlaga, da se izvede revizija projekta sanacije

bank iz decembra leta 2013, ki je takšno ravnanje omogočil. Obljuba o prodaji točno določenih podjetij je bila nesprejemljivo popuščanje vplivnim lobijem iz tujine. Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije podpira prenos strateških državnih naložb v demografski sklad.

2. Glavni odbor sprejema rebalans finančnega načrta Zveze za leto 2016 v predloženem besedilu. Po rebalansu obsegajo skupni prihodki 754.087,74 €, odhodki pa 753.827,49 €.

3. Glavni odbor verificira mandat Štefanu Kalamarju, predsedniku ZB NOB Škofja Loka, Jožetu Vrhnjaku, predsedniku PS NOB za Podravje in Jožetu Vidiču, predsedniku PS NOB za Pomurje. Predsednik delovnega predsedstva dr. Matjaž Kmecl

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 10. DO 31. 10. 2016

1. Predsedstvo

7. 10. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, Informacija iz seje GO; komemoracije ob 1. novembru; sovrani govori; imenovanje delovne skupine za pripravo predloga v zvezi z administrativnimi potrebami združenj oz. društev; informacija o aktivnostih filma Strah; finančne zadeve; druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se (se bodo) udeležili:

1. 10.	zaključne slovesnosti pohoda ob prazniku KS Sv. Anton
4. 10.	45. redne seje KODVOS
7. 10.	pogovora o sovranskem govoru v Uradu predsednika RS
9. 10.	prireditve v spomin na 73. obletnico 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze v Dobrniču
9. 10.	spominske slovesnosti ob 72. obletnici požiga vasi Gozd v Križah pri Trziču
10. 10.	sestanka o financiranju veteranskih in domoljubnih organizacij na Ministrstvu za obrambo
10. 10.	sestanka s predstavniki Zavezništva proti revščini
11. 10.	pogovora z vodstvom SD o dogodkih pred Hudo jamo
11. 10.	srečanja s predstavniki Območnega združenja Zveze veteranov vojne za Slovenijo Ljubljana
12. 10.	sestanka na Ministrstvu za kulturo o ureditvi statusa ruskega taborišča v Mariboru
13. 10.	žalne slovesnosti v spomin na 24 ustreljenih talcev v Ulici talcev v Ljubljani
15. 10.	spominske prireditve in srečanja »Dan spomina v občini Kostanjevica na Krki« na Oštrcu
17. 10.	slovesnosti ob spominskem dnevu Mestne občine Murska Sobota
20. 10.	žalne slovesnosti pred spomenikom žrtvam okupatorjevega nasilja v Kozlarjevi gošči
20. 10.	sestanka z vodstvom KO ZB NOB Majde Vrhovnik v Ljubljani
22. 10.	prireditve v spomin na dan izгона Nemcev v Žireh
22. 10.	proslave v spomin na ustanovitev Brežiške čete
22. 10.	spominske slovesnosti pri spomeniku padlim borcem in žrtvam fašizma na območju Suhe krajine na Cvilju
25. 10.	državne proslave ob dnevu suverenosti v Kopru
28. 10.	polaganja vencev in komemoracij pri grobnici narodnih herojev in na ljubljanskih Žalah

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

3. Mladi borci

11. 10.

V ponatisu je izšla knjiga Matjaževa vojska, v kateri zgodovinar dr. Martin Premk opisuje delovanje terorističnih skupin na našem ozemlju po koncu druge svetovne vojne in o tem, kdo jih je usmerjal in financiral.

~~Redna cena: 18 EUR~~

Akcijska cena
do 31. 12. 2016: 13 EUR
Stroški poštnine: 2,75 EUR

Naročila sprejemamo:
po e-pošti
romana.jemec@zzb-nob.si ali
na tel.št. 01-434-44-45.

Dr. Miro Cerar

predsednik vlade, na spominski prireditvi osvoboditve zavezniških vojnih ujetnikov na partizanskem letališču Otok v Beli krajini, 24. septembra 2016,

»Danes se spominjamo prav posebnega poglavja v slovenski, evropski in evroatlantski zgodovini. V teh krajih so se namreč v času grozodejstev druge svetovne vojne odvijale usode, ki zaradi svoje plemenitosti, humanosti in predvsem vzbujanja upanja zaslužijo posebno skrb pri ohranjanju spominov nanje. Dostava materialne pomoči, reševanje sestreljenih zavezniških letalcev in ujetnikov, prevozi ranjencev in civilnega prebivalstva nam morajo biti trajen zgled. Da bo tudi resnično tako, je prav, da poskrbimo za ohranjanje spominov na ta dejanja, hrabre posameznike in sklepanje zavezništva v boju proti človeškemu zlu. Naj zato takoj pohvalim delo borčevskih in veteranskih organizacij pri ohranjanju spominov na »Vranov let« in druge podobne dogodke takrat.

Slovenija – in z njo Bela krajina – spada med dežele, ki so najbolj trpele v času druge svetovne vojne. Tudi oziroma predvsem zato, ker nismo sprejeli tuje okupacije, temveč smo se ji uprli. Rezultat upora je bilo tudi osvobodeno ozemlje tukaj v Beli krajini.

Naš oboroženi upor je hitro postal sestavni del zavezniškega navora. Ne le v tem, da je »zaposloval« pomembne okupacijske sile na našem ozemlju, ki bi jih okupator potreboval drugje, temveč tudi tako, da so slovenske partizanske enote in svobodoljubni domačini aktivno pripomogli k zavezniškim operacijam.

Letalske operacije zaveznikov proti Hitlerjevemu rajhu niso bile preprosta stvar. Predvsem so terjale številne žrtve, tudi med letalci. Po vsej kontinentalni Evropi je množica krajev, kjer so bili sestreljeni. Tudi če so sestrelitev preživeli, jih je doletelo vojno ujetništvo, če ne kaj hujšega.

Pri nas je bilo drugače. Slovenski ljudje, zavedni domačini – civilisti in pripadniki osvobodilne vojske – so rešili veliko večino zavezniških letalcev, sestreljenih nad našim ozemljem. In večinoma so jih spravili na varno prav tu, čez letališča na osvobojenem ozemlju v Beli krajini. Prepričan

sem, da je slehernemu popolnoma jasno, da je tako ravnanje naših ljudi v času surove vojaške okupacije pomenilo tveganje za njihova lastna življenja. Zato je še kako prav, da obujamo spomin na njihov prispevek k zavezniški zmagi v Evropi.

Prihod majorja Williama Jonesa v Bazo 20. junija leta 1943, kateremu so sledili prihodi drugih zavezniških misij, je pomemben premik pri vključitvi slovenskih partizanov v protinacistično zavezništvo. Misije pri generalštabu NOV in PO Slovenije so med drugim skrbele za pomoč pri ureditvi letališč za dostavo materiala, pri evakuaciji sestreljenih zavezniških letalcev in rešenih vojnih ujetnikov, ranjencev in civilnih beguncev.

Po nekaterih podatkih so slovenski ljudje in partizani na našem ozemlju takrat rešili 303 ameriške letalce, 389 britanskih letalcev in vojnih ujetnikov ter 120 Francozov in drugih. Skoraj vsi rešeni letalci so pripadali 15. ameriški letalski sili.

Pogumno reševanje sestreljenih letalcev, vojnih ujetnikov, oskrba ranjencev in organizacija odhoda domov s pomočjo zračnega mostu je edinstven primer ravnanja prebivalcev in partizanov v takratni okupirani Evropi. In ne, ne čudim se, da je vse to bil sposoben izvesti prav naš slovenski narod.«

Dr. Tone Kregar

direktor Muzeja novejšje zgodovine Celje, na slovesnosti ob obletnici prve frontalne bitke slovenskih partizanov na Štajerskem, Čreta, 1. oktober 2016

»V takšnih razmerah je po svoje razumljivo, da so se tudi tisti, ki niso bili naklonjeni okupaciji, vedli skrajno previdno in zadržano. Tudi zato je toliko bolj prišla do izraza

odločnost slovenskih komunistov in drugih z njimi tesno povezanih levičarskih gibanj, ki so sledili pozivu vodstva osvobodilnega gibanja, natančneje Osvobodilne fronte slovenskega naroda, k oboroženemu odporu. Resda dokaj maloštevilni, a dobro organizirani in v industrializiranih okoljih, kamor lahko ob Celju uvrstimo tudi Prebold in rudarsko Zabukovico, tudi vplivni komunisti niso nikoli tajili svojih ambicij po spremembi družbenega reda. A jim obenem ni mogoče očitati pomanjkanja

narodne zavesti. Čeprav do nemškega napada na Sovjetsko zvezo v zadregi zaradi ujetosti v Stalinov pakt s Hitlerjem, so dejansko dobro vedeli, kdo je resnični sovražnik, s katerim so se že dolgo spopadali, med drugim tudi v Španiji, in ki je tokrat okupiral tudi njihovo domovino. V razmerah, ko slovenska politična elita v Ljubljani ni bila dorasla položaju in je v prepričanju, da je to zanjo in za narod še najbolj, vedno bolj tonila v takšno in drugačno kolaboracijo, so komunisti pač izkoristili svojo zgodovinsko priložnost, prevzeli pobudo in oblikovali jedro odporiškega gibanja na Slovenskem.

K upor niso pritegnili zgolj svojih političnih zaveznikov v Osvobodilni fronti na čelu s krščanskimi socialisti, ki so prav tako verjeli v korenite spremembe slovenskega človeka in družbe, temveč tudi vrsto neuklonljivih, nad okupacijo ogorčenih posameznikov ne glede na njihov politični in svetovni nazor. A čeprav je bila odporiška mreža zelo heterogena, so partijski disciplini zavezani komunisti skupaj s svojim skojevskim podmladkom sestavljali kar štiri petine od slabih tristo štajerskih partizanov v prvem letu upora. Z orožjem se upreti nemški sili je bilo leta 1941 izredno pogumno, že skorajda iracionalno dejanje, nemški odgovor pa neusmiljeno brutalen. Velika večina prvih upornikov, njihovih sodelavcev in podpornikov je padla, bila pobita ali odpeljana v taborišča, krvavi davek so plačali tudi njihovi svojci in številne kmečke družine, ki so partizanom, v katerih so videle predvsem borce za svobodo in slovenstvo, dale zavetje in hrano. K izgubam so ob vsem drugem gotovo pripomogle tudi izdaje, tako tiste izsiljene med gestapovskim mučenjem kot tudi druge, ki so bile preplet osebnega koristoljubja, lojalnosti do uradne oblasti, nezaupanja do oboroženih ljudi, ki jih je nemška propaganda označevala za bandite, roparje in morilce, predvsem pa velikega strahu pred nemškimi represalijami.

Kot je za gverilo značilno, so tudi takšnji partizani napadali tako predstavnike okupacijskih oblasti, ki so jih pač dosegli, kot rojake, ki so bili po njihovem mnenju okupatorjevi sodelavci in ovaduhi. Pri tem so se zgodili tudi zlorabe in zločini, ki jih je mogoče pripisati nenehnemu boju za preživetje, strahu pred izdajami in gestapovskimi vrinjenci, maščevalnemu besu, tudi osebnim značilnostim in motivom posameznikov, predvsem pa spirali nasilja in splošni surovosti časa, v katerem je bila cena človeškega življenja čedalje nižja. Vsi tisti, ki še danes iz različnih razlogov relativizirajo, omalovažujejo, zasmehujejo in celo demonizirajo partizanski upor, mu očitajo vojaško neučinkovitost in pre-

velike žrtve ter s tem izpodbijajo njegovo smiselnost, praviloma zavestno pozabljajo na to, v kako težkih razmerah se je rojeval in razvijal narodnoosvobodilni boj na Slovenskem in koliko več poguma, idealizma in srčnosti je zato zahteval. Pozabljajo, da so največ gorja prestali prav vanj vključeni posamezniki, tako imenovani prvoborci in njihove družine. In pozabljajo, da je bilo že leta 1941, ko je vsa Evropa ječala pod nemškim škornjem, na naših tleh zasejano seme upora, ki ga okupatorju nikoli več ni uspelo izkoreniniti in je kljub obupnim razmeram počasi vzklilo in rodilo končno zmago nad nacifašizmom in s tem narodovo preživetje.

In prav to najpomembnejše dejstvo nas vedno znova vabi, združuje in povezuje na prireditvah in srečanjih, kot je današnje. Zato, ker tukaj zbrani delimo podobne vrednote in zavest. In zato, ker mi tega ne pozabljamo.«

“

Dr. Savin Jogan

predsednik društva TIGR Primorske, pozdravni nagovor udeležencem spominske slovesnosti pred ljubljansko univerzo, 9. septembra 2016

»Štirje bazoviški junaki, prva skupina žrtev fašističnega zatiranja in raznarodovanja Slovencev na Primorskem, so simbolično izrazili pomembnost tedaj že raz-

vejenega odpora, hkrati pa že tudi nakažovali njegovo preraščanje v neizprosen boj kot edino mogočo obliko obstanka in preživetja naroda, obsojenega na izbris iz zgodovine. Občutki krivic in brezizhodnosti, ki je bila napovedana temu 'prekletemu plemenu' (po dučeju), so od prvih desetih bojevnikov tigrovcev že zgodaj prerasli tudi v neštete druge oblike povezovanja in ozaveščanja ljudi, ki so jim bili odvzeti slovenske šole, društva, knjige, možnosti normalnega preživetja. Tako široko in dosledno zamišljen boj je ne glede na posledice mogel pozneje prerasti v naravno podlago in spodbudo za močno in široko narodnoosvobodilno gibanje.

Ob današnjih občutkih spoštljive hvalenosti za vse te prvine tigrovskega boja je nedvomno smiselno, da nadaljujemo

dejavnosti in oblike ohranjanja sistematičnega spomina na to zgodovinsko dogajanje. Vendar je to premalo – ob pritiskih in izzivih novih metod nasilja, tlačenja in odrekanja temeljnih pravic posameznikom in celim ljudstvom se bo treba odgovorno, premišljeno in odločno opredeljevati do vprašanj obstoja in razvoja našega naroda v svetu, ki nas obkroža, do naše vloge in vpliva v njem. Protifašistični boj za svobodo, narodovo in slehernega posameznika, za dejavno narodno suverenost, in ne tekovanje, kje in kdaj bomo prvi prikimali in se priklonili zahtevam, porojenim iz interesov velikih sil in vsak dan močnejših finančnih krogov, postaja hkrati z bojem za kruh znova aktualen. Ob privatizaciji in poceni razprodaji bogastva, ki ga je naš narod ustvarjal desetletja in še daleč nazaj v zgodovino, ob vedno bolj omejeni rabi slovenskega jezika, brez jasne usmeritve in trdne povezave vseh, ki so pripravljeni iskati pot in pripomoči k uveljavitvi naroda na drugačni podlagi, nas bo zgodovina hitro naplavila na opustela obrežja. Naše društvo za negovanje tigrovskih rodoljubnih tradicij se želi s polnim angažiranjem svojih sicer skromnih moči, a ob ponosnih in odločnih zgledih zgodovinskih predhodnikov, vsem takim prizadevanjem pridružiti in jih soustvarjati.

Brezkompromisen boj junakov, katerih spominu se danes klanjamo, nam je kot narodu pokazal, da je smiselno in nujno iti v boj že tudi takrat, ko na obzoru še ni dodelanih rešitev.«

“

Janez Alič

član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, 10. septembra 2016 na spominski slovesnosti v Kaporju ob 73. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Rab

»Samo Slovencev – otrok, žensk in moških – je bilo na Rabu zaprtih 15.000. V Kaporju jih je za vedno ostalo 1.433. V vseh italijanskih taboriščih, če omenim samo Gonars, Visco, Reniči, Padovo in Trevizo, je bilo zaprtih 36.200 Slovenk in Slovencev. Koncentracijski taborišče Kapor so začeli postavljati 2. julija 1942, prvi Slovenci pa so se v njem znašli 27. julija 1942. Interni-

ranci so živeli v grozljivih razmerah. Trpeli so zaradi lakote in številnih bolezni, mraza in vročine. 5. januarja 1943 je bila v moškem taborišču ustanovljena OF, 75. obletnico njene ustanovitve praznujemo letos. 11. september je bil za internirance najpomembnejši dan. Razorožili so 2.200-člansko italijansko posadko. Rabska brigada, katere poveljnik je bil Franc Potočnik, namestnik pa Anton Vratuša, je štela 1700 borcev. Številni so padli v boju za osvoboditev domovine.

Danes hočejo nekateri spreminjati zgodovino, Napadajo partizane in partizanski boj; napadajo tiste, ki so osvobodili našo domovino, napadajo tiste, ki so bili na strani zaveznikov iz ZDA, Velike Britanije, Rusije in Francije. Izdajstvo in kolaboracija se pojavljata v vsaki vojni. Zakaj je bil kdo na izdajalski strani, je po toliko letih težko razsojati. Zato pa je treba mlade vzgajati v duhu patriotizma in spoštovanja svoje države in soljudi.«

“

Dr. Kaja Širok

direktorica Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, 2. oktobra 2016 na proslavi v počastitev 75. obletnice ustanovitve prvega odbora OF v Solkanu

»Današnje srečanje v spomin na 75. obletnico ustanovitve prvega odbora OF v Solkanu je spomin na svobodo, pogum in domoljubje. Danes jih jemljemo kot samo-

umevne. Brez strahu in sramu govorimo svoj jezik, v svojem vsakdanu ne doživljamo ponižanj in žalitev samo zato, ker smo Slovenci. Z omenjenimi vrednotami živimo in pozabljamo, da so v imenu teh pravic pred petinsedemdesetimi leti ljudje stopili v boj. Razumeti moramo, da nam naša samostojnost ni bila podarjena, temveč izborjena v žrtvovanju in boju.

Verjamem, odločitev za aktivno sodelovanje v boju in upor proti okupaciji je bila največja odločitev tistega časa. Zahtevala je jasno opredelitev do vprašanja narodne enotnosti in samostojnosti, vprašanje vesti do usode naroda in njegove prihodnosti. Vendar ta odločitev ni nastala čez noč. Etnocid, ki ga je italijanska oblast desetletja izvajala nad primorskimi Slovenci, je dodobra načel njen obstoj. Politike italija-

nizacije prostora so utirale pot nastajajoči fašistični ideologiji in njeni raznarodovalni politiki. Ne pozabimo, da je v svojem programu do tako imenovanih allogenov – drugorodnih fašistična vlada sprejela poseben zakon in izvrševala politiko obmejnega fašizma nasilno, z vsemi sredstvi. Menila je namreč, da so vsa priključena ozemlja geografsko in zgodovinsko sestavni del Italije, in tako pokrajino kot prebivalstvo je bilo treba znova italijanizirati. Drugorodne skupine po mnenju oblasti niso imele ne zgodovine, ne civilizacije, ne narodne kulture, ne narodne zavesti. Slovenci so bili opredeljeni kot manjvredna rasa, naloga višje razvitega italjskega naroda pa je postala s kolonizacijo po zgledu starega Rima poskrbeti za razvoj takšnih skupin.

Prepovedi uporabe slovenskega jezika v javnosti, poitalijančenju slovenskih šol in krajevnih imen, prepovedi delovanju društev in kulturnih ustanov sta sledili ukinitve političnih strank in prepoved poimenovanja prebivalcev s slovanskimi imeni. Z uzakonjenjem preimenovanja slovenskih priimkov in osebnih imen v italijanska imena je slovensko prebivalstvo izgubilo bistveni del svoje identitete in je bilo s prepovedjo uporabe domačega jezika prisiljeno svojo kulturo in identiteto ohranjati doma, znotraj privatnega.

Delež trpljenja, ki je prizadel Primorke in Primorce pred in med drugo svetovno vojno, je bil izjemno velik in pomembno je, da na te žrtve ne pozabimo in se jih spominjamo. Na Primorskem je bila odločitev za upor zgodnja, še preden je Evropa obležala v krvavi vojni. Odločitev, da se majhen narod upre »tisočletni rimski kulturi«, je zahtevala junaštvo posameznikov, ki so tem odločitvam podarili svoje življenje. To moramo še posebej spoštovati ob zavesti, da ta boj ni bil samoumeven kot boj za zmago, temveč je bil to boj za preživetje. In zanj so se žrtvovali tako posamezniki kot njihove družine, svojci partizank in partizanov, ki tudi v urah trpinčenja in nasilnih pregonov v koncentracijska taborišča niso izdali svojih najbližjih. Ne glede na represalije in množične aretacije svojcev so se ljudje odločali, da bodo usodo vzeli v svoje roke.«

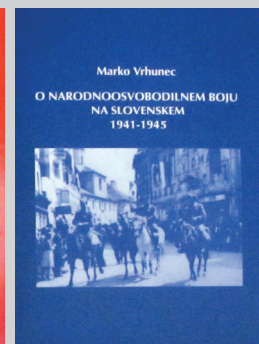
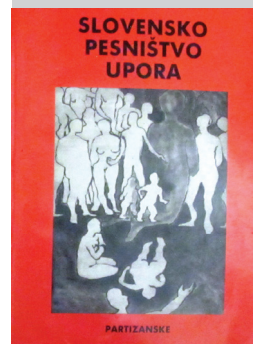
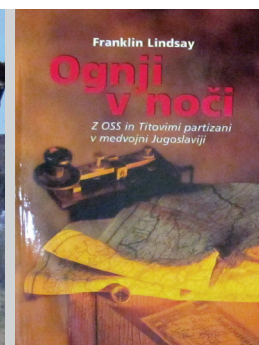
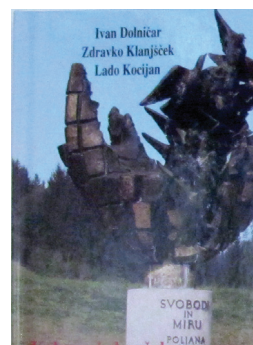
Brane Virant

član IO ZB NOB Kranj in predsednik KOBZV NOB Kokrica, na partizanskem mitingu na Pangršici, 24. septembra 2016

»Danes po 25 letih svoje države nimamo več svojih potniških letal, nimamo več ladij, ne svojih letališč, ne hotelov in ni več velikih tovarn, tiste, ki pa so ostale, pa so v pretežni lasti tujcev. Tujcev tudi iz tistih delov skupne države, ki so bili razvojno daleč za nami. Naše železnice, v katerih ima glavno besedo politična stranka s predsednikom z najdaljšim stažem, sodi med najbolj transportno zastarele sisteme v Evropi. Tiho in mimo javnosti so tovarni del železnic prevzele avstrijske, ki dajejo prednost prevozu tovora za potrebe svoje države. In pravijo, da so pri tem natančne in dosledne. Zamude so na voljo prevozu blaga za slovenske potrebe. Postali smo spet hlapci, hlapci tujcem na svoji zemlji. Zakaj? Ker smo pod vplivom politike, strankokracije, formalnih in neformalnih mrež, lobijev, tudi po zaslugi Cerkve, poteptali vse prave človeške vrednote, ker so nam znova vcepili ponižnost in hlapčevstvo.

Ker nam nenehno govorijo, da smo majhni in nepomembni, ker govorijo, da se mora država umakniti iz gospodarstva, ker neoliberalni kapitalizem enačijo z demokracijo, skratka, ker nas zavestno prodajajo tujcem za judežev denar oz. za lastne osebne privilegije. Zato so šli spreminjati tudi tiste dele sistema, ki so odlično delovali in postali zgled celo skandinavskim državam. Skratka, podrli so vse, da bi se okoristili, ne zavedajoč se, da je to kratkega roka in da bodo tudi sami prej ali slej žrtve svojega izdajstva. In če samo pomislim, s kakšnim veseljem, elanom in visoko zavestjo smo šli v osamosvojitveno, v desetdnevno vojno, ki se je na srečo končala tako, kot se je. Popolnoma suvereno lahko trdim, da je bila velika večina oficirjev policije in TO, ki smo vodili bojne akcije, s partizanskim pedigrejem ali vsaj vzgojena v duhu uporništv. Izkoriščajoč poosamosvojitveno evforijo pa so nas mimo naše volje pripeljali do tukaj, kjer smo zdaj. In ko smo se zavedli, smo bili večinoma tiho, kar so razumeli kot naš pristanek.«

AKCIJSKA ODPRODAJA KNJIG IZ ZALOGE PO UGODNIH CENAH

Po simboličnih cenah, že od **1 €** dalje, vam nudimo možnost nakupa knjig, izdanih med leti 1991 - 2015 in rahlo poškodovanih knjig starejših letnikov (prašne, odrgnjene).

Tematika: NOB, partizanske enote, vrednote NOB, Jugoslavija, Tito, biografije

Popis in prodajne cene knjig bodo od 2. novembra 2016 dalje objavljeni na spletnih straneh www.zzb-nob.si in www.svobodnabeseda.si.

Knjige si lahko ogledate in kupite na sedežu **ZZB NOB Slovenije**, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana vsako sredo med 13. in 15. uro in sicer od 2. novembra do 21. decembra 2016, lahko vam jih pošljemo tudi po pošti (stroške poštnine zaračunamo po veljavnem ceniku Pošte Slovenije).

Za ostale informacije smo na voljo na tel. št. 01 434 44 45 ali po e-pošti: romana.jemec@zzb-nob.si.

Graditev spomenika na Južnem trgu

Končno bo kljub vsemu država Slovenija imela spomenik »vsem žrtvam vseh vojn« oziroma druge svetovne vojne. Večina držav zahodne civilizacije pozna take ali podobne spomenike, vendar so ti namenjeni spodbujanju narodnega ponosa (neznanemu junaku), velikokrat tudi obžalovanju padlih na tujih ozemljih, posebno to velja za države zavojevalke in kolonialistke.

Z novim slovenskim spomenikom pa naj bi bila omogočena pieteta do vseh državljanov Slovenije, ki so umrli med drugo svetovno vojno (v bojih ali kako drugače). Predlagana oblika spomenika naj bi bila »metafora za enotnost v dvojnosti«, kar se nanaša na dve med seboj vojskujoči se strani državljanov v Sloveniji med drugo svetovno vojno, v bojih, ki predstavljajo bratomorno vojno, enostransko v korist tretjega (vseh okupatorjev na ozemlju Slovenije).

Spomenik bo nosil verze Otona Župančiča: »Domovina je ena, nam vsem dodeljena, in eno življenje in ena smrt.«

Ob vsem znanem se ni mogoče sprijazniti z mislijo, da so se vojskujoči na obeh straneh »bojevali za domovino«. Eni so se bolj za »socialni status« kapitalistične ureditve, kar so brez sramu tudi oznanjali, tudi z izgovorom na vero, kar je Katoliška cerkev podpirala. Težko si drugače razložimo, zakaj naj bi sodelovali z okupatorjem, ter v njegovem imenu in z njegovimi materialnimi sredstvi vodili boj. S takim spoznanjem se ne da brez grenkega priokusa sprejeti pietetnega napisa: »Domovina je ena, nam vsem dodeljena, in eno življenje in ena smrt.«

Očitno domovina za obe vojskujoči strani ni bila »ena«, saj »okupirana« domovina ni več ta, ki jo je treba braniti pred lastnimi ljudmi pod vodstvom okupatorja.

Zato je napis neustrezen. Še vedno pa nam bo očitno manjkala spomenik »narodnemu junaku«, ki bi nedvoumno poveljeval in slavil vse uporne može in žene, ki so branili narodnostne vrednote pred potujčevalci skozi vso zgodovino slovenskega naroda.

Martina Lipnik, Ljubljana

25 let samostojne Slovenije

Moje misli se tokrat nanašajo na obletnico samostojne Slovenije. Veliko je bilo na to temo prelitega črnila, opisani in orisani so bili uspehi nove države. Seveda je bilo veliko uspehov posameznikov,

ki jim je uspelo ukrasti državo, medtem ko so pustili poštene državljane na cedilu. Tu se poraja vprašanje, ali smo res samostojni. Ali imamo res svojo državo? Mnogo jih je zapisalo, da na plebiscitu, ki je bil čista prevara, niso dali glasu za takšno državo. Tudi jaz sem dal glas za povsem drugačno državo. V čem je razlika med »jugototalitarizmom« in tako čaščenim klerofašizmom? Morda v tem, da kdor ni naš, v slednjem nimamo osnovnih človekovih pravic. Ko brskam po številnih zapisih, imam občutek, da samostojnost Slovenije temelji na povsem gnilih temeljih. V tej reviji je bilo že zapisano, da se še nikoli v zgodovini ni zgodilo, da bi se sovražnik (jugovojška) umaknil in s tem omogočil, da državo uniči vodstvo te države. In državljanom v posmeh: imamo pravico voliti, in ko izvoljeni prevzamejo oblast, adijo lepi zobje in lepe obljube, kar seveda kažejo volivcem.

Pred kratkim sem poslušal nekega odvetnika, da se je kriminal v naši družbi začel tako globoko, da ga je tako rekoč nemogoče izkoreniniti. Veliko se govori o nevidnih stricah iz ozadja. Koliko vernih državljanov ve, da je eden od velikih stricev tudi Cerkev, ki naj bi državi s prevarami pridelala blizu milijarde evrčkov minusa? O tem doktor, ki je bil celo kandidat za predsednika države, nikoli ni rekel niti besede. Kot »pošten« državljan bi lahko rekel kakšno besedo o trgovini z orožjem, v kateri je poniknilo na stotine milijonov deviznega kapitala. Hodi po Bruslju in izliva žolč z lažmi po domovini, ki mu je omogočila sanjske prihodke za njegov trud v korist domovine. Pa ni edini, ki laže. Je pa edini (proti)slovenski lažnivi šarlatan, ki odkrito časti kolaboracionizem in klerofašizem. Na teh straneh sem že nekoč zapisal: v sedemdesetih letih sem se pogovarjal z nemškim podoficirjem, ki je deloval v Jugoslaviji. Povedal mi je, da se je sama nemška vojska distancirala od ustašev in domobrancev, katerih krvoločnih dejanj ni bilo mogoče opisati. Vse v imenu vere in boga.

Če država ni pravna, če ji vladajo pohlepneži in konjski tatovi, navaden in pošten državljan ne more z miloščino, ki jo prejema, zagotoviti gospodarske rasti. Tragično je, da mladi rod ne vidi dostojne prihodnosti, ki jo brez težav najdejo v tujini. Nemočni državljani nimamo nobenih pravic. Gorje tistemu, ki se znajde v sodnih mlinih. Tudi popolnoma nedolžen bo izgubil sodni postopek.

In komu naj povem to svoje mnenje? V samostojni Sloveniji takšne institucije preprosto ni. Ali je potem čudno, da

pada zaupanje v pravno državo? Denar od orožja, ki je poniknil, kdaj bo dobil epilog? Denar v zadevi Patria je poniknil, kdaj boste odkrili oziroma obsojili kriminalce? Banke so izropane, kdaj bodo znani obrazi odgovarjali? S takšnimi vprašanji bi lahko popisal cel list.

Gospodje kriminalci, ki vam je uspelo vaša kriminalna dejanja uzakoniti, in še posebej osamosvojitelji, ki ste si pripeli križce za vaša plenilska dejanja, zagotovo ne veste, kaj je čast. Kako se boste počutili čez nekaj let, ko vam bo mlada generacija očitala vaša nečedna dejanja? Ustavnim sodnikom, ki se za domovino strašno trudijo, pa priporočam, da pokličejo na pomoč hrvaške redarje, ki uspešno iščejo po Sloveniji tiste, ki na Hrvaškem niso plačali parkirnine. Morda sem v zmoti o tem, kar sem opisal, morda sem tudi slaboviden. Ob obletnici osamosvojitve sem namreč videl zelo malo slovenskih zastav...

Jože Bračun, Artiče

Ali so nas Rusi izigrali?

V mislih imam seveda izvolitev novega generalnega sekretarja OZN. Besede o »izigranosti« pa je že naslednji dan po objavi izrekel poslanec NSi in predsednik parlamentarne komisije za zunanjo politiko Jožef Horvat. Verjetno se bo marsikdo spomnil tiskovne konference Jožefa Horvata ob zadnjem obisku ruskega predsednika Vladimirja Putina v Sloveniji, ko je imel naš poslanec na njegov račun nemalo pripomb. Pa je Jožef Horvat še najmanj pomemben, čeprav nas na sejah državnega zbora in v raznih odborih nenehno obvešča, kje vse je bil, kaj je videl, niti enkrat pa še nisem slišal, kaj je naredil. Veliko pripomb o našem kandidatu za položaj generalnega sekretarja OZN je imel tudi Dimitrij Rupel. Verjetno še danes ne more preboleti zavrnitve takratnega predsednika RS ob kandidaturi za veleposlanika na Dunaju. Veliko gnojnice na našega kandidata je bilo zlite tudi z desnega političnega pola. Enako usodo je doživela Alenka Bratušek, ko se je potegovala za evropsko komisariko. Kam se je zdaj potuhnil predsednik KPK Štefanec ob sodni zmagi Bratuškove? Sicer žalostno, vendar v Sloveniji čisto normalno.

Rusija torej ni podprla našega kandidata. Kdor pozna vsaj malo zgodovine, ve, kako mačehovske do Slovenije so bile velesile pri delitvi ozemelj po prvi in drugi svetovni vojni. Tega dejstva ne smemo spregledati. A pogledajmo še

aktualne dogodke. V spominu imam 9. maj 2015, 70. obletnico zmage nad fašizmom in nacizmom, za Ruse največji praznik. Vse zaveznike iz druge svetovne vojne so povabili na vojaško parado v Moskvo. Se še spomnite zgodbe naših hlapčevskih politikov, koliko izgovorov so imeli, da niso šli v Moskvo? Le »pogumni« Karel Erjavec je izmed politikov takrat šel v Moskvo in nato ob vrnitvi hrabro razlagal, da on pa ni bil na paradi. Hinavščina in ritolizništvo brez primere. Čast skupnega boja in zavezništva med drugo svetovno vojno je reševala borčevska organizacija, njeni člani so se parade pogumno udeležili. Se še spomnite, bralci, kakšne izgovore so izbirali ob obisku Putina pri Ruski kapelici na Vršiču, v Ljubljani in na Brdu? Vsa mogoča imena obiskov smo si izmišljali, samo državniškega ne. Predsednika največje države na svetu je pričakala šefica protokola, njej sicer vsa čast. Se spomnite, da delegacija Slovenije na generalni skupščini OZN ni podprla predloga resolucije za boj proti poveljevanju nacizma in fašizma? Naši lizuni so se vzdržali. Tudi Kacinovih izjav ob sestrelitvi ruskega letala, ki so ga zagrešili Turki, Rusi verjetno niso prezrli. Mar mislite, da so Rusi tako neumni ali naivni, da bodo podpirali državo, ki nima hrbtenice, da ne rečem še kaj hujšega, ne glede na odličnega kandidata? Seveda ne trdim, da je vzrok podpore Rusije portugalskemu kandidatu Guterresu samo v tem, kar sem navedel, je še verjetno mnogo več. Je pa del zapisane-ga zagotovo res.

Srečko Križanec, Štore

Oporoke

Spet bomo morali nedolžni plačevati grehe naših »nedotakljivih«! Živimo pač v takem sistemu, kjer premnogi nima-jo poštene službe, premnogim je sploh prepovedano delati, daleč največ pa je tistih, ki so imeli srečo: zasedli so svoja delovna mesta, se z njimi »poročili« oziroma so tam, »dokler naju smrt ne loči«, in od tam jih nihče ne more premakniti. Le na višje, bolje plačano, še manj odgovorno delovno mesto lahko gredo.

Njihova plača ni odvisna od njihove uspešnosti, saj uspešnost ni posebej nagrajevana, je pa zato tudi neuspešnost pozabljen kategorija. Za storjene napake nihče ne odgovarja, storjeno škodo pa poravnavamo davkoplačevalci.

V kratkem času slovenske samostojnosti nisem zasledil članka ali novice,

da bi odpustili določenega državnega uslužbenca zaradi njegovega nedela. Redki odpuščeni so imeli kar precej masla na glavi. Tu ne mislim navadnih delavcev, ki letijo že zaradi par konzerv. Nedotakljivi so više postavljeni. Armada zaposlenih se ne zmanjšuje niti z uvedbo e-sistemov in avtomatizacijo postopkov. Dandanes navadni državljani nima vstopa v pisarne upravnih organov, saj mora vse vloge vlagati računalniško in so te vloge takoj zavedene in v veliko primerih tudi avtomatsko rešene.

Škodo, ki jo povzročijo neanonimni s svojim nedelom ali napačnim delom, poravnava država. Škodo za sodne zao-ostanke plačujemo nedolžni ostali. Nezakonito delo organov pregona, ko na sodišču padejo odmevne afere, plačujemo nedolžni ostali. V zadnjem času škodo za več kot štiri tisoč založenih oporok od leta 1975 dalje bomo spet krili nedolžni ostali. Zavestno krše-nje ustave, ko naša vlada in parlament sprejemata protiustavne zakone, plačujemo mi – nedolžni ostali. V vseh teh primerih, ki jih je že ogromno, se nihče ne vpraša o odgovornosti. Odgovornost je v državnih organih in sodstvu nez-nana kategorija. Nihče se ne čuti od-govornega, čeprav je bil za to izvoljen ali postavljen. Zaradi neodgovornosti je stanje v našem podalpskem raju takšno, kakršno je.

Zoran Markuža, Ankaran

O spravi

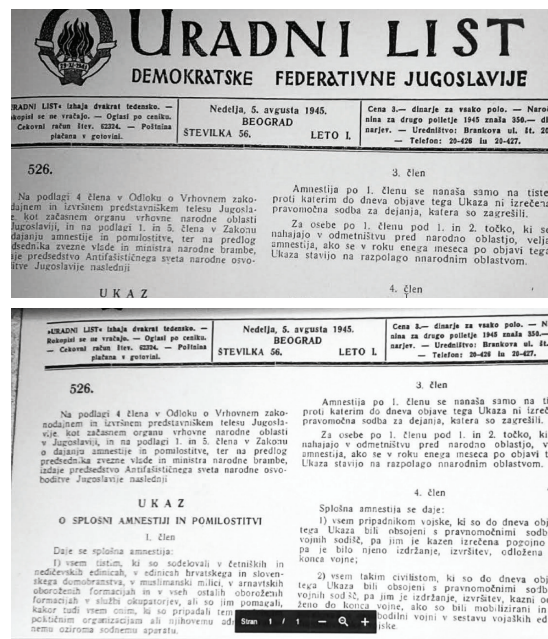
Sprava se je zgodila že davnega 5. avgusta 1945 z odlokom 3. zasedanja Avnoja v Beogradu, kar je bilo objavljeno tudi v Uradnem listu Demokratske federativne Jugoslavije, Beograd, 5. avgust 1945, številka 56, leto I.

V priponkah sta Ukaz o splošni amnestiji in pomilostitvi 3. avgusta 1945, ki je bil objavljen v Uradnem listu 5. avgusta 1945, kar dokazuje, da je bila takrat izvedena uradna narodna sprava, in postavlja na laž sedanje zagovornike »narodne sprave«. Odlok o prehodu sovražnikovega imetja v državno svojino, o državnem upravljanju imetja odsotnih oseb in o zasegu imetja, ki so ga okupatorske oblasti prisilno odtujile, pa je bil objavljen v Uradnem listu Demokratske federativne Jugoslavije 6. februarja 1945.

Predsedstvo Avnoja je 3. avgusta izdalo Ukaz o splošni amnestiji in pomilostitvi, kar je razvidno tudi iz prispevka Povojna koncentracijska in delovna taborišča v Sloveniji, objavljenega v Večeru 3. maja 2008, str. 34, avtor dr. Mikla Mikula.

Tako so zmagovalci pomilostili vse ko-laborante razen vojnih zločincev, kar po-meni uradno narodno spravo. Dobili so državljanske pravice, premoženje in vse drugo in so bili kot vsi drugi državljani enaki pred zakonom. Prispevek tudi omenja vojaška sodišča, kar dokazuje, da ni šlo za izvensodne poboje in da o usmrčitvah obstajajo sodne odločbe.

Zgodbe, da se še nismo spravili, ki krožijo zadnjih 30 let, torej ne držijo in ustvarjajo občutek, da je nekaj drugega v ozadju in da se nekdo igra s čustvi svojcev in vsega naroda. Uradna sprava je bila storjena leta 1945 in je dejstvo, osebna sprava med državljani pa je stvar osebne odločitve in ne državne ali druge oblike prisile. Zveza borcev se

je opravičila za povojne dogodke, druga stran pa našemu narodu še vedno ni iz-rekla obžalovanja zaradi sodelovanja z okupatorjem, ni se odrekla okupatorjevi ideologiji, ni priznala kapitulacije Nem-čije in drugih okupatorskih sil in zmage silam zavezništva v drugi svetovni vojni. Pokop posmrtnih ostankov pripadnikov kolaboracije je enostransko in za eno stran privilegirano dejanje, saj ni poskr-bljeno za pokop na tisoče umrlih v kon-centracijskih taboriščih, prisilno mobili-ziranih v nemško, italijansko, madžarsko ali drugo okupatorsko vojsko, umrlih po bojiščih druge svetovne vojne. Torej bi bilo smiselno izkopati vse posmrtno os-tanke umrlih državljanov Slovenije po svetu, ki so umrli zaradi druge svetovne vojne in za katere smrt so krive okupa-torske države, jih identificirati, pripeljati domov in pokopati na ustrezen način, torej v grobove svojcev ali v skupne gro-bove z ustreznim obeležjem, in to na stroške okupatorskih držav.

Franko Pleško, Odbor Avnoj Slovenija

Dušan Fortič

Vest, da je umrl Dušan Fortič, je na začetku oktobra pretresla vse nas, njegove znanke, prijatelje, nekdanje sodelavce, člane Združenja protifašistov, borcev in udeležencev NOB ter veteranov Mestne občine Koper in širšo slovensko javnost, saj je kot dolgoletni družbenopolitični in javni delavec za seboj pustil globoko sled svojega poslanstva.

Rodil se je leta 1923 v Idriji v družini naprednih in zavernih staršev, ki so ga izpisali iz italijanske osnovne šole v Idriji in ga poslali v Ljubljano, da je lahko nadaljeval šolanje v slovenski šoli. Fašizmu ali genocidnemu nasilju, kot je sam dejal, se je uprl tudi njegov oče in bil skupaj z družino izgnan v Jugoslavijo.

Na Primorsko se je Dušan vrnil po partizanski poti. Ta se je začela v Ljubljani z vključitvijo v vrste Osvobodilne fronte, nato z odhodom v partizane v Dolomite. Po srečnem naključju, ko se je izognil gotovi smrti na Pokljuki, kjer so esovci napadli bataljon, kamor je bil namenjen, se je s kurirji odpravil na Primorsko, kjer se je na planini nad Cerknim srečal s tovarišema, ki sta komaj

dober mesec prej ustanovila Partizanski dnevnik, edini časopis v okupirani Evropi delujočega protifašističnega, partizanskega tiska. Sedel je za pisalni stroj in nekaj napisal o tragičnem boju na Pokljuki. In tako je namesto vojaške začel novo, novinarsko kariero.

Pozneje, jeseni leta 1943, je Partizanski dnevnik postal glasilo OF za Primorsko in Gorenjsko. Dušan se je preselil v štab 9. korpusa in prevzel mesto vodje tiskovne sekcije, odgovoren za vojne dopisnike 9. korpusa. V tej funkciji je za prvo obletnico ustanovitve 9. korpusa pripravil brošuro Leto borb ob Soči – september 1943-1944. Ob njegovi štirideseti obletnici je Goriški muzej v Novi Gorici izdal faksimilirani ponatis te brošure in je danes dragocen zgodovinski dokument.

Kot vodja kulturno-propagandnega odseka 9. korpusa je 1. maja 1945 prišel v Trst, pozneje pa je odšel v Ljubljano, v službo na Slovenski poročevalec. Nato je, kot je sam dejal, zabredel v diplomacijo, na jugoslovansko ambasado v Rimu je odšel za kulturnega in tiskovnega atašaja. Po vrnitvi iz Rima je postal odgovorni urednik Tovariša, nato TT-ja in zatem odgovorni urednik Ljubljanskega dnevnika. Upošteva njegove izkušnje ga je slovenska vlada leta 1963 postavila za direktorja televizije. Bojeval se je za čim hitrejšo slovenizacijo televizije in njeno neodvisnost in ob tem doživel neljub dogodek: obiskal ga je namreč sekretar osnovne partijske organizacije in mu v pogovoru naravnost zabičal, da bo moral delati tako, kot bo organizacija od njega zahtevala. Dušan Fortič mu je pokazal vrata in suvereno nadaljeval svoje poslanstvo. »Taka sta primorski duh in upornost,« je ob priliki hudomušno komentiral ta dogodek.

15. aprila leta 1967 je bil uveden slovenski televizijski dnevnik. To je bil prelomen dogodek za slovensko televizijo in slovensko javnost. V knjigi Lebič je sam dejal, da je bil »pomladanski glasnik osamosvajanja od jugoslovanskega unitarizma in beograjskega centralizma. Zato tudi niso izostale kritike iz Beograda, ki so imele slovenski televizijski dnevnik za dokaz o razbijanju Jugoslavije.«

V skladu z ustavnimi pravicami manjšin o enakopravnosti položaja in jezika je Dušan Fortič uvedel v programu lju-

bljanske televizije posebno oddajo za italijansko narodnost Costiera, Obala. Bila je začetek nove televizije v italijanskem jeziku, ki se je nato razvijala kot drugi eksperimentalni televizijski barvni program iz Ljubljane in končno zaživela kot TV Koper - Capodistria s Fortičem kot direktorjem. Pomembna pridobitev Slovencev v Italiji pa je bila uvedba slovenske informativne oddaje Odprta meja. Koprška televizija je s tem postala v celovitem pomenu narodnostna postaja.

Po upokojitvi je Dušan postal aktiven član Združenja borcev Koper in pomemben sogovornik na številnih področjih. Za svoje delo je prejel zlato plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije. Predlagal je dopolnitev preambule k ustavi in zapisal, »da smo Slovenci v večstoletnem prizadevanju za svoj obstoj izoblikovali svojo narodno samobitnost in z antifašističnim, narodnoosvobodilnim in osamosvojitvenim bojem uveljavili svojo samostojnost in državnost«. Žal se njegova dolgoletna prizadevanja niso uresničila.

Marijan Križman

Vinko Čuk

V maju smo se člani ZZB za vrednote NOB Cerknica poslovili od dolgoletnega predsednika Krajevne organizacije ZB Grahovo, Vinka Čuka. Rodil se je leta 1931 kot četrti otrok v logaških Žibršah mami Mariji in očetu Matevžu. Po vojni se je njegova družina preselila v Grčarevec. Poklic trgovca si je pridobil v takratni trgovski šoli v Logatcu, potem pa je služboval po različnih krajih po Sloveniji, v takratni Kmetijski zadruzi in podjetju Nanos je bil poslovodja, vse do upokojitve pa je bil zaposlen v podjetju Mercator.

Po odsluženem vojaškem roku je v Grahovem spoznal Marijo Šega, zgradila sta si skupen dom in vzgajala hčeri Bredo in Marjeto. Njihovo življenje so obogatili vnukinji Špela in Katra in pravnuka Jakob in Ajda.

Vinko se je v Grahovem aktivno vključil v obnovo domovine in v družbenopolitično življenje kraja. V Krajevni skupnosti je bil blagajnik, bil je član Kulturno-umetniškega društva, od leta 1957 član prostovoljnega gasilskega društva Grahovo, član Krajevne organizacije ZB za vrednote NOB Grahovo vse od ustanovitve in nekaj mandatov tudi njen predsednik, član izvršilnega odbora ZZB NOB Cerknica. Prizadeval si je za utrjevanje zgodovinske resnice, vrednot in dosežkov NOB in za ohranjanje spomina na žrtve vojne in kulturno dediščino NOB ter za vključevanje mladih rodov v ZZB. Za svoje predano delo je pred leti prejel srebrno plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Cvetka Levec

Jože Germek

Sredi julija smo se na pokopališču Kurešček poslovili od našega člana Jožeta Germeka z Visokega. V imenu vaščanov in društev se je od njega poslovil njegov prijatelj in sovaščan Zvonimir Poznik.

Jože Germek se je rodil pred 92 leti kot tretji od štirih sinov očetu Janezu in materi Ani. Oče je odšel na delo v Ameriko, da je lažje preživel številno družino. Jože se je zato lahko

izučil za krojača in se že kot vajenec seznanil z naprednimi idejami delavskega gibanja.

Po italijanski okupaciji je skupaj z več sovaščani odšel v partizane. Že leta 1942 je bil mitraljezec v Šercerjevi četi in pozneje v Kočevskem odredu.

Po zajetju Italijanov je bil interniran v Italiji. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in takoj vstopil v 10. ljubljansko brigado, ki je bila ustanovljena na Golem, in postal obveščevalec. Leta 1944 so ga zajeli Nemci in internirali v Mauthausen. Tik pred koncem vojne se je vrnil domov in se pridružil enotam Knoja, kjer je bil do 1947. leta.

V letih povojne obnove je sodeloval pri graditvi električnega in cestnega omrežja in kot dolgoletni občinski odbornik je veliko prispeval k napredku naših vasi. Bil je član ZZB NOV, član domoljubnega društva Odmev Mokrc, ki mu je nesebično prispeval pomoč – les za obnovo objekta v Spominskem parku Petelinove doline, in častni član lovske družine Škofljica.

Za svoje zavzeto delovanje je prejel več odlikovanj.

Društvo Odmev Mokrc

Božidar Koželj

Na Ptuju smo se poslovili od prof. dr. Božidarja Koželja. Rodil se je v Mislinji 5. februarja 1927. Po petem letu osnovne šole se je vpisal na mariborsko gimnazijo, po premestitvi očeta na Ptuj pa se je prepisal v gimnazijo na Ptuju. Leta

1943 so bili vsi 16-letni fantje šestega razreda gimnazije premeščeni v Linz (Avstrija) kot pomočniki pri protiletalski obrambi. Ko je bil leta 1944 kot 17-letnik vpoklican v nemško vojsko, se je odločil za odhod v partizane in vstopil kot borec v Kozjanski odred. Ob koncu leta je bil poslan na ra-

dotelegrafski tečaj pri Glavnem štabu NOV in POS v Črnomlju, nato pa kot radiotelegrafist v četo za zveze pri štabu VII. korpusa na položajih na Dolenjskem, kjer je sodeloval v ofenzivah od Broda na Kolpi do osvoboditve Ljubljane ter je bil s to enoto 9. maja 1945 zjutraj in osvobodjeni Ljubljani. Po demobilizaciji oktobra leta 1946 je končal gimnazijo in Visoko tehnično šolo v Ljubljani, kjer je leta 1953 diplomiral kot inženir metalurgije in se zaposlil v Železarni Zenica. Tam je delal do leta 1969 kot upravitelj obrata priprave rud in kot glavni inženir in direktor obrata proizvodnje grodlja, nato pa je železarno vodil kot tehnični direktor.

Poleg profesionalnega dela v Železarni Zenica se je že od vsega začetka vključil v pedagoško delo na Srednji tehnični metalurški šoli v Zenici in od 1960. leta kot asistent in predavatelj na Metalurški fakulteti Univerze v Sarajevu, kjer je leta 1974 tudi doktoriral iz metalurgije. V okviru strokovnega in znanstveno-raziskovalnega dela s področja proizvodnje in izboljšanja kakovosti ter ekonomičnosti proizvodnje grodlja je napisal več kot 30 raziskovalnih in znanstvenih del.

Pred slovensko osamosvojitvijo se je vrnil na Ptuj ter se aktivno vključil v ZB in v Klub brigadirjev Ptuj ter v Filatelistično društvo, ki mu je predsedoval v letih 1995–2008. Prof. dr. Božidar je nosilec številnih državnih, vojaških in društve-

nih priznanj. Preveč jih je, da bi jih naštevali. Zaslužil si jih je, tako kot si je zaslužil, da smo se mu ob slovesu z vsem spoštovanjem poklonili s slovensko zastavo ter borčevskim in brigadirskim praporom.

Stanko Lepej

Vid Gradišar - Vinko

Sredi novembra smo se na Kojsem v Goriških brdih poslovili od Vida Gradišarja - Vinka. Rodil se je zadnjega majskega dne leta 1928 v Škriljah nad Igom kot zadnji otrok v številni Gradišarjevi družini. Njegova otroška razposajenost se je med vojno spremenila v odgovorno vlogo malega partizana – kurirja. V to ga je popeljala starejša sestra Angela, saj sta skupaj zbirala hrano, oblačila, sanitetni material in vse to dostavljala partizanom Mokrške čete.

Njegovi prizadevnost in odgovornost sta ga leta 1943 pripeljali v Skoj, kjer je prevzel delo predsednika mladincev podmokrških vasi. Zaradi svojega delovanja je bil skupaj z družino in drugimi vaščani pregnan z doma v Škriljah, saj

so vas dvakrat požgali. Prvič, spomladi leta 1942, so se s hribov preselili v Iško vas in leto pozneje so zatočišče dobili v Kotu.

Po vojni je Vid oblekel miličniško uniformo in začel opravljati delo miličnika v Velikih Laščah. Varoval je tudi nemške ujetnike pri graditvi

ljublanskega Litostroja. Svojo poklicno pot je nadaljeval s šolanjem na miličniški šoli v Begunjah, pozneje pa je nabiral delovne izkušnje od Gorenjske do Primorske in ostal v Brdih. Sem ga je leta 1950 privedlo službovanje v tedanji Ljudski milici v Kojsem. Ustvaril si je družino z Emo Obidič iz Snežatnega, v zakonu sta se jima rodili hčeri Tatjana in Ivanka. Huda bolezen jim je ženo in mamo vzela že pred 35 leti.

Poleg službe se je Vinko aktivno angažiral v družbenem in političnem življenju kraja in povsod pustil viden pečat. V KO ZB Kojso se je včlanil že leta 1953, pred tem pa mu je bil priznan status borca. V borčevski organizaciji je bil najprej predsednik nadzornega odbora, od leta 1975 do marca leta 2011 pa tajnik ZB. Aktivno je sodeloval pri vseh prireditvah in proslavah v počastitev zgodovinskih obletnic s spominom na NOB. Skrbel je za organizacijo tovariških in družabnih srečanj ter izletov, za redna in druga vzdrževanja spominskih objektov, posvečenih dogodkom in žrtvam NOB na območju KS Kojso in tudi širše.

Kar 16 let je bil aktiven v Zvezi vojaških starešin Nova Gorica, bil je sekretar krajevne partijske organizacije, predsednik krajevne SZDL, tajnik Društva upokojencev Kojso, upravitelj načrtov civilne zaščite in narodne obrambe v KS Kojso. Skoraj je ni bilo dejavnosti ali akcije v nekdanji KS Kojso, v kateri Vinko ne bi bil aktivno udeležen. Za svoje vsestransko delo je prejel številna priznanja, med drugim orden za vojne zasluge s srebrnima mečema, medaljo za delo, medaljo zaslug za narod, plaketo Janka Premrla - Vojka, srebrno medaljo zaslug za varnost organov za notranje zadeve, plaketo Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Društvo Odmev Mokrc mu je podelilo priznanje častnega člana, letos spomladi pa je prejel srebrno plaketo ZZB Slovenije. Rad je prihajal nazaj pod Mokrc, kjer se je sestajal s svojimi prijatelji iz otroštva, se udeleževal spominskih prireditev in se

srečeval s svojimi sorodniki in prijatelji. Aktivno je sodeloval pri obnovi Petelinovih dolin in grobnice na Golem, ki jo je vsako leto ob dnevu mrtvih obiskal.

Za svojo sprostitev pa si je izbral čebelarstvo. Leta 1960 je postal član Čebelarke Slovenije. Prejel je dve priznanji Antona Janše in zlato značko za dolgoletno zvesto delo v čebelarstvu. Bil je dober mentor mlajšim čebelarjem, na katere je prenašal svoje bogate izkušnje. Njegov čebelnjak v Figovcah mu je bil prijetno zatočišče po napornem delu, družba čebel ga je pomirjala. Zadnjih 17 let je živel z Dorotejo Štekar, ki mu je stala ob strani, tudi ko so mu pojemale življenjske moči.

Martina Plantan, Lea Sever

Cene Peček

V Ljubljani so se sorodniki, znanci in prijatelji sredi poletja poslovili od Ceneta Pečka, borca v Pionirski četi Golo, ki je bila ustanovljena junija leta 1942 na Golem nad Ljubljano, potem ko je italijanska soldateska odgnala vse odrasle moške

ke v zapore in internacijo, ostarele moške, ženske in otroke pa pregnala na Ig. »Ženske so se organizirale v AFŽ, moški so se dokazovali z zavidanja vredno iznajdljivostjo kot aktivisti NOB. Otroci smo bili v starosti od osem do štirinajst let v pionirski četi, starejši pa so odhajali v partizane,« je

pred leti zapisal v članku za tedanjo Svobodno misel.

Tedaj je tudi priznal, da je bilo med vojno preveč krutosti, da bi jih lahko sprejela otroška duša, saj sta padla kar dva njihova komandanta, kar je bilo za otroke v četi izredno hud udarec. Pripovedoval je tudi o tem, kako si je na podstrešju osnovne šole na Golem uredil opazovalnico, od koder je opazoval okolico in tako nekega dne opazil ranjenega partizana, ki mu ga je z veliko muke uspelo spraviti na varno. Mnogo let pozneje, ko je služboval v Robu na Dolenjskem, mu je narodni heroj Stanko Semič - Daki pripeljal tega rešenega partizana, ki je svoje življenje dolgoval pogumnemu fantičku.

Cene Peček je bil eden tistih ljudi, ki so se jim po vojni izpolnile sanje, postal je namreč pilot. Zaradi pomanjkljive izobrazbe, saj je osnovno šolo prekinila vojna, se je ob podpori Letalske zveze Slovenije najprej vpisal v oddelek za jadralna letala v Ribnici, kjer je 6. junija 1948 prvič sam poletel. Šolanje je nadaljeval v Vršču, Rumi in nato v vojaški šoli v Mostarju ter ga končal v Novem Sadu. Ker se ni odločil za službo v vojski, je ostal rezervni pilot in je vsako leto do upokojitve vsaj mesec ali celo dva preživel na vojaških vajah na lovskih letalih z vsemi bojnimi sredstvi po vsej Jugoslaviji.

Leta 1988 se je upokojil kot komandir eskadrilje pri Teritorialni obrambi Slovenije, ki so jo sestavljali sami rezervni piloti. V vojni za Slovenijo ni več sodeloval, saj je menil, da je za letenje že presegel svoja leta. Ostal pa je zapisan letenju, ki je bilo vedno njegova največja ljubezen in način življenja. Po načrtih Švicarja Maxa Brendlija si je izdelal lastno letalo in z njim sta z ženo letela kar 13 let, vse do leta 2008. Tako je letel natančno 60 let. Rad se je pohvalil, da je to letalo še vedno pri njem doma.

J. H.

Helena Riedl

Konec avgusta smo se na limbuškem pokopališču poslovili od naše dolgoletne tajnice in pozneje častne tajnice Krajevne organizacije Zveze borcev za vrednote NOB Limbuš - Pekre, od drage Helene Riedl, rojene Devetak. Rodila se je 18. oktobra 1922 v Idriji v uradniški družini, od koder se je njena družina pred fašističnim terorjem preselila v Logatec in nato v Maribor, kjer je bilo že veliko Primorcev. Kot zavedna in predana Slovenka se je vključila v Sokolsko društvo, tik pred vojno pa se je z družino umaknila v Ljubljano, nato je odšla k tetam v Tolmin. Tam se je začelo njeno sodelovanje z aktivisti. Pri teti Ilki Devetak Bignami se je v NOB vključila kot kurirka, ki je raznašala pošto, oblačila, sanitetni material in hrano, pripravljala je pakete za internirance v Gonarsu in Viscu. Potem ko so teto Ilko izdali in jo deportirali v koncentracijsko taborišče Auschwitz, od koder se ni vrnila, je morala Helena vse delo opravljati sama.

Po kapitulaciji Italije so se razmere še poslabšale, Nemci so začeli mobilizirati dekleta in zasedli so tudi hišo njene

tete Marije, pri kateri je žive-la, ter ju izgnali iz nje. Redna nemška vojska, ki je bila nastanjena na Mostu na Soči, in domobranska v Tolminu sta začeli izvajati čistke, zaprili, ubili in pregnali so mnogo domačinov. S teto Marijo sta našli zatočišče pri družini Kragelj, Helena je svojo obvešče-

valno nalogo opravljala tudi v begunstvu.

Klena in ponosna Primorka se je po osvoboditvi vrnila v Maribor. Spoznala je bodočega moža, odšla z njim na Primorsko, kjer je bila ustanovljena Direkcija državnih posestev, ter se poročila na gradu Kromberk. Spet se je vrnila na Štajersko, bila je zaposlena na Katastru, pozneje na Pohorskem dvoru, kjer je končala svojo delovno dobo in se upokojila. Svoja zadnja leta je preživela v krogu svoje družine. Zavedamo se, da smo izgubili prizadevno članico, ki je bila naša tajnica celih trideset let. Imela je status žrtve vojnega nasilja, prejela je dve pisni priznanji ZB za vrednote NOB Maribor.

Pogrešali bomo njeno vedrost, pozitivno energijo, vztrajnost, poštenost in spoštovanje vsakega posebej in vseh skupaj.

Majda Cvetanovska, predsednica KO ZB Limbuš - Pekre

SVOBODNA B E S E D A

Obvestilo avtorjem

Avtorje prispevkom naprošamo, da nam za rubriko *Dogodki* pošljete kratke zapise o dogodkih, dolžina do 2500 znakov skupaj s presledki ter dodate 1 do 2 fotografiji v osnovni velikosti in v jpg formatu. Tudi prispevki v rubriki *Imeli smo ljudi* in *Jubileji* naj ne presegajo 2500 znakov skupaj s presledki. Če bodo prispevki daljši, jih bomo krajšali v uredništvu. Sprejemamo le zapise v elektronski obliki, ki jih pošljite na naš e-naslov: **svobodna.beseda@gmail.com** do 15. v mesecu. Prispevkov in fotografij ne honoriramo. Za daljše zapise se dogovarjamo posebej.

Uredništvo

Pregled komemoracij s polaganjem vencev ob 1. novembru

Polaganje vencev v Republiki Sloveniji

22. 10. 2016 (sobota) ob 11. uri – pri partizanski grobnici na Cviblju pri Žužemberku
predstavnika ZZZB NOB Slovenije: Tit Turnšek, Tilka Bogovič

28. 10. 2016 (petek) ob 8.45 – pri grobnici Narodnih herojev v Ljubljani
predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Tit Turnšek, Aljaž Verhovnik, Julka Žibert, Janez Stanovnik

28. 10. 2016 (petek) v Ljubljani na Žalah ob 9.40 pri kostnici žrtvam I. svetovne vojne, ob 10.15 pri spomeniku padlim v NOB, ob 10.50 pri spomeniku v Gramozni jami, ob 11.15 pri spomeniku padlim v vojni za Slovenjo 91 ob 12.00 pri spomeniku ruskim vojakom, padlim v 1. in 2. svetovni vojni na slovenskih tleh

Predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Tit Turnšek, Aljaž Verhovnik, Julka Žibert, Janez Stanovnik in Partizanski pevski zbor

30. 10. 2016 (nedelja) ob 17.30 pri spomeniku talcem Maribor predsednik DS Mitja Brvar predstavnik ZZZB NOB Slovenije

31. 10. 2016 (ponedeljek) ob 11.00 pri spomeniku žrtvam na Frankolovem
predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Andrej Marinc, ZZZB NOB Celje

1.11. 2016 (nedelja) ob 10.00 pri grobnici na Urhu predsednik DS Mitja Bervar predstavniki MO Ljubljana
predstavnika ZZZB NOB Slovenije: Tit Turnšek, Janko Heberle

Polaganje vencev v Republiki Italiji

27. 10. 2016 (četrtek) ob 15. uri Bazovica – Trst - Rižarna ob 15. uri pri grobnici borcev na vojaškem pokopališču ob 15.15 pri Sv. Ani na grob bazoviških žrtev ob 15.30 pri Sv. Ani – Škedenj pri spomeniku padlih borcev ob 16.00 Trst – Rižarna
Predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Ljubica Jelušič, podpredsednica

31. 10. 2016 (ponedeljek) ob 12.00 uri Čedad ob 16.30 uri Rezija – Osojane
Predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Marijan Križman

1. 11. 2016 (nedelja) Visco ob 8.30, Gonars ob 9.30 in Gorica ob 13.00 pri grobnici na pokopališču
predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Janez Alič predstavnik UE Nova Gorica

Polaganje vencev v Republiki Hrvaški

29. in 30. 10. 2016 (sobota, nedelja) ob 11.00 Rab, italijansko taborišče Kampor predstavnik veleposlaništva RS v Zagrebu
predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Herman Janež ml.

Taborišče Jasenovac, datum bo določen naknadno predstavnik Veleposlaništva RS iz Zagreba.
predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Janez Alič

Kučibreg v hrvaški Istri, datum bo naknadno določen predstavnik veleposlaništva RS v Zagrebu
predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Marijan Križman

Polaganje vencev na Madžarskem

25. 10. 2016 ob 11. uri v taborišču Šarvar predstavnik veleposlaništva RS v Budimpešti predstavnik generalnega konzulata v Monoštru predstavnik UE Lendava
predstavniki ZZZB NOB Slovenije: Jože Vidič

Polaganje vencev v Republiki Avstriji

11. 2016 (torek) ob 8.00 v Gradcu Predstavnik Veleposlaništva RS na Dunaju Predstavnik ZZZB NOB: ZZZB NOB Maribor

ZZB NOB Radovljica

Begunje na Gorenjskem: v torek, 1. novembra, ob 10. uri na grobišču talcev v Dragi, ob 11. uri pa na grobišču Grajski park v Begunjah; **Bled:** v torek, 1. novembra, ob 10. uri na pokopališču; **Bohinjska Bela:** v torek, 1. novembra, ob 9.30 pri spomeniku; **Bohinjska Bistrica:** v ponedeljek, 31. oktobra, ob 15.30 pred centralnim spomenikom; **Gorje:** v torek, 1. novembra, ob 9. uri na pokopališču; **Kropa:** v torek, 1. novembra, ob 15. uri pri spomeniku; **Lesce:** v soboto, 29. oktobra, ob 16. uri na Žagi pri spomeniku; **Radovljica:** v soboto, 29. oktobra, ob 16. uri pri spomeniku v Grajskem parku; **Ribno,** v torek, 1. novembra, ob 9.15 uri pri spomeniku na pokopališču; **Zasip:** v torek, 1. novembra, ob 9. uri na pokopališču

ZZB NOB Škofja Loka

Železniki: v petek, 28. oktobra, ob 17. uri, pri spomeniku NOB na Plac; **Dražgoše:** nedelja, 30. oktobra ob 10.30 pri spomeniku NOB; **Škofja**

Loka, nedelja, 30. oktobra ob 16. uri pred Domom ZB v Škofji Loki; **Trebija:** torek, 1. novembra, ob 9. uri pri spomeniku NOB; **Poljane:** polaganje venca, torek, 1. novembra, ob 9. uri pri spomeniku NOB; **Žiri:** torek, 1. novembra, ob 10. uri, na pokopališču na Dobračevi; **Godešič,** torek, 1. novembra, ob 10.30, pri spomeniku NOB

ZZB NOB Jesenice:

Planina pod Golico: torek, 1. novembra, ob 15. uri pri spomeniku; **Jesenice:** torek, 1. novembra ob 9. uri v Spominskem parku na Plavžu; **Koroška Bela:** torek, 1. novembra ob 10. uri v Parku talcev na Koroški Beli; **Blejska Dobrava:** sredo, 26. oktobra, ob 17. uri pri spomeniku pri Kulturnem domu Blejska Dobrava; v torek, 1. novembra ob 11. uri v brezovem gaju na pokopališču nastop Pihalnega orkestra Jesenice - Kranjska Gora **Občina Žirovnica:** torek, 1. novembra, ob 14. uri na pokopališču na Breznici

ZZB NOB Celje

Stari pisker: na dvorišču Starega piskra v petek, 28. oktobra, ob 11.00; **Golovec:** ob grobnici herojev v petek, 28. oktobra, ob 13.00; **Grdec v Avstriji:** torek, 1. novembra, ob 11.00 (delegacija Mestne občine Celje); **KO Trnovlje:** pri spominski plošči gasilskega doma, v petek, 28. oktobra, ob 16.00; **KO Ljubčana:** pri spominski plošči pri Domu krajanov, v petek, 28. oktobra, ob 18.00; **KO Škofja vas:** pri spomeniku na igrišču, v petek, 28. oktobra, ob 17.00; **KO Dečково naselje:** v petek, 28. oktobra, ob 10.00 pri spomeniku I. K. Efenka pri IV. osnovni šoli; **KO Hudinja:** pri spomeniku pri OŠ Hudinja, v petek, 28. oktobra, ob 11.00; **KO Šmartno v Rožni dolini,** v petek, 28. oktobra, ob 11.00 pri spomeniku pri kulturnem domu; **KO Tone Grčar - Zagrad:** v petek, 28. oktobra ob 11.00 pri spominski plošči OŠ Frana Krajca Polule; **KO Medlog:** pri gasilskem domu Babno, v ponedeljek, 24. oktobra, ob 15.00; **KO Štore:** v petek, 28. oktobra, ob 12.00 na Lipi pri osnovni šoli; v petek, 28. oktobra, ob 15.30 na Kompalah pri Ocvirkovih, nato še pri spomeniku na Svetini.

ZZB NOB Kočevje

V petek, **28. oktobra,** ob 13. uri v **Fari pri Kostelu** na pokopališču, v soboto, 29. novembra, ob 18. uri v **Predgradu** pri spomeniku padlim borcem, aktivistom in žrtvam fašističnega nasilja, V nedeljo, **30. oktobra,** bo polaganje cvetja v Osičnici pri spomeniku žrtvam vojne, v Dragi pri spomeniku žrtvam dragarske doline, v Kočevski Reki pri spominski grobnici, v Livoldu pri spomeniku padlim za svobodo.

V torek, **1. novembra,** se bodo zvrstile naslednje spominske slovesnosti: ob **8.30** v parku Narodnih herojev; ob **9.00** pri spomeniku na Rudniku; ob **9.00** v Stari Cerkvi pri spomeniku žrtvam, padlim

za svobodo; ob 10.00 bo v spominskem parku na pokopališču v Kočevju osrednja spomska slovesnost.

ZBZ NOB Ljubljana:

Dravlje: četrtek, 27. oktobra, ob 15. uri, pokopališče; **ČS Posavje:** četrtek, 27. oktobra, ob 16.30, pokopališče Stožice; **Črnuče:** četrtek, 27. oktobra, ob 17. uri, novo pokopališče

Ostale prireditve

Žiri:

ZB NOB Žiri vabi na spominsko slovesnost, ki bo **v soboto, 22. oktobra, ob 13. uri** v gostišču Sklednik pri parkirišču tovarne Alpina. Spomnili se bomo 23. oktobra 1943, ko so bili iz Žirov izgnani Nemci. Slavnostni govornik bo Marjan Gorjanc, član predsedstva ZBZ NOB Slovenije.

Pečice, Brežice:

Športna zveza Brežice, Občina Brežice in ZBZ za vrednote NOB Brežice vabijo na 40. pohod Po poteh Brežiške čete, ki bo potekal **v soboto, 22. oktobra**, z začetkom ob 10. uri na Pišecah. Ob 9. uri

se bo pričelo srečanje borcev, izgnancev, planincev in mladine, slavnostni govornik bo dr. France Križanič, podpredsednik ZBZ NOB Slovenije. Po slovesnosti pa bodo pohodniki odšli na pohod mimo spomenikov in spominskih znamenj NOB.

Vaneča, Puconci:

ZB NOB Murska Sobota in Občina Puconci vabita na srečanje in pohod na Vanečo, ki bo **v nedeljo, 23. oktobra**, v počastitev spomina na padle borce, 75. obletnico ustanovitve OF in praznika občine Puconci. Slovesnost bo pri Domu borcev in mladine na Vaneči **ob 13. uri**.

Podčetrtek:

Občina Podčetrtek in ZBZ za vrednote NOB Šmarje pri Jelšah vabita na slovesno odkritje prenovljene spomske plošče ob 72. obletnici požiga vasi Rudnica, ki bo **v soboto, 29. oktobra, ob 11. uri** pri hiši družine Košak, Rudnica 9. Slavnostni govornik bo Karol Žibret, borec Kozjanskega odreda.

Lokve pri Črnomlju:

Združenje borcev za vrednote NOB Črnomelj vabi na spominsko slovesnost ob 72. obletnici tragične nesreče komandanta slovenske partizanske vojske Franca Rozmana – Staneta in

njegovih soborcev, ki bo **v ponedeljek, 7. novembra, ob 11. uri** pri spominskem znamenju Francu Rozmanu-Stanetu na Lokvah pri Črnomlju. V programu bodo sodelovali pevci, glasbeniki in recitatorji, pripadniki Slovenske vojske in slavnostni govornik Tit Turnšek, predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

Kobarid:

KO ZB Kobarid, Združenje borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin v sodelovanju z ANPI iz Čedad vabijo na Koncert domoljubnih in partizanskih pesmi. Koncert bo v kinogledališču v Kobaridu **v soboto, 12. novembra, ob 20. uri**. Koncert bomo zaključili s pesmijo Na juriš, ki jo bodo izvajali nastopajoči pevski zbori iz Posočja in Furlanije, udeleženci koncerta.

Ljubljana:

Partizanski pevski zbor vabi na letni koncert, ki bo **v četrtek, 3. novembra, ob 17. uri** v Linhartovi dvorani Cankarjevega doma. Vstopnice so na voljo pri blagajni Cankarjevega doma.

KUD Serafin tudi letos vabi na 8. praznik partizanske pesmi, ki bo **v soboto, 19. novembra, ob 18. uri** v Festivalni dvorani v Ljubljani. Vstopnine ni!

Tudi za leto 2017 je na voljo koledar s fotografijami Josipa Broza Tita. Cena koledarja je 5 evrov + poština. Naročila sprejema Mojmir Lipovšek na telefonski številki 041/769-200

Terme Dolenjske Toplice, 27. november – 2. december 2016

Ponudba vključuje:

- namestitev v dvo in enoposteljni sobah hotela Kristal**** v Termah Dolenjske Toplice,
- brezplačno neomejeno kopanje, tudi na dan prihoda in odhoda,
- pol ali polni penzion z dnevno izbiro med tremi meniji,
- vsaj tri dnevne aktivnosti vodene telesne vadbe (hidrogimnastika, vodna aerobika, kardiovadba pod strokovnim nadzorom, nordijska hoja ali vodeni sprehodi),
- bogat večerni animacijski program, organizacijo izletov po željah društva,
- kopalne plašče v sobah,
- 1x predavanje z zdravstveno vsebino ali o prehrani s kuharsko delavnico,
- 10 % popusta na vse zdravstvene storitve in storitve wellnessa,
- možnost obročnega odplačila aranžmaja s plačilno kartico Maestro preko trajnika, z Diners club kartico ali American express kartico na 3 obroke,
- brezplačni avtobusni prevoz v zdravilišče ter nazaj*.

TERME DOLENJSKE TOPLICE, HOTEL KRISTAL ****

5 polpenzionov v dvoposteljni sobi: 212 €

5 polpenzionov v enoposteljni sobi: 252 €

5 polnih penzionov v dvoposteljni sobi: 252 €

5 polnih penzionov v enoposteljni sobi: 292 €

Navedene cene že vključujejo zgornjo mejo vseh popustov, nanje ni možno uveljavljati dodatnih popustov.

Cene veljajo na osebo, turistična taksa ni vključena v ceno (1,27 EUR na dan na osebo).

Rok za prijavo: 11.11.2016.

Prijave in akontacijo zbira Marija, telefon: 031 303 755.

Vzemimo moč holesterolu in jo dajmo življenju

Dve tretjini Slovencev s povišanim holesterolom

Holesterol je v človeškem telesu nepogrešljiv. Ko se vrednosti holesterola dvignejo nad dopustno mejo, postane eden od največjih dejavnikov tveganja za pojav srčno-žilnih zapletov. Prav srčno-žilne bolezni pa so v Sloveniji še vedno najpogostejši vzrok smrti. Povišan holesterol ima kar dve tretjini odraslih Slovencev. Ozaveščenost med prebivalci je še vedno premajhna. Prav zato so v Društvu za zdravje srca in ožilja Slovenije na začetku oktobra znova opozorili na to težavo, tokrat s pomenljivim sloganom Vzemimo moč holesterolu in jo dajmo življenju. Strokovnjaki z različnih področij so predstavili svoja spoznanja.

// PIŠE: Tea Černe

Profesor dr. **Aleš Blinc**, predstojnik Kliničnega oddelka za žilne bolezni na Interni kliniki UKC v Ljubljani, opozarja: »Tudi v strokovni javnosti, ne le v laični, je v zvezi s holesterolom veliko nesporezov. Holesterol ni zgolj škodljiv, temveč je nujno potrebna sestavina našega telesa. Premočitno razmišljanje »manj holesterola v hrani« = »manj holesterola v krvi« = »manj infarktov«

Premočitno razmišljanje »manj holesterola v hrani« = »manj holesterola v krvi« = »manj infarktov« se je izkazalo za preveč poenostavljeno

membrna in bi z njo preprečili številne srčno-žilne bolezni in njihove zaplete.« Veliko vlogo vidi v zdravstveno vzgojnih centrih in ambulantah družinske medicine. Le dobro poučen in ozaveščen bolnik bo poznal in razumel cilje

zdravljenja, spoznal svojo bolezen in znal z njo kakovostno živeti. Takšen bolnik bo tudi znal pravočasno poiskati pomoč v primeru poslabšanja bolezni.

Vest o kronični bolezni pogosto obremenjuje bolnika. Lahko se pojavi strah, poslabša se razpoloženje. Še posebej je to pogosto pri ljudeh, ki so doživeli miokardni infarkt (srčno kap). Vzrok zanj je lahko tudi posledica previsokega LDL-holesterola. O paleti različnih čustvenih stanj pravi specialist psihiater **Damijan Perne**: »Od 20 do 30 odstotkov pacientov v prvem letu po miokardnem infarktu potrebuje psihiatrično pomoč zaradi razvoja anksiozne ali depresivne motnje. Pogosto zadostuje že odkrit pogovor o bolezenskem poteku in posledicah, pomembna je tudi podpora svojem, ki je sicer pogosto spregledamo.«

Veliko zapletov in tudi prezgodnjih smrti bi lahko preprečili, če bi zmanjšali dejavnike tveganja za srčno-žilne bolezni. Kateri so? Stres, premalo fizičnega gibanja, nepravilno prehranjevanje in drugi dejavniki nezdravega življenjskega sloga, povečane vrednosti krvnega sladkorja, čezmerna telesna teža in debelost ter povečane vrednosti krvnih maščob. Z rednim uživanjem predpisanih zdravil in z zdravim življenjskim slogom lahko sami vplivamo na izboljšanje bolezni. ●

Več informacij na www.zasrce.si.

se je izkazalo za preveč poenostavljeno. Zdravju škodljiv je LDL-holesterol, ki se zaleze v žilno steno in povzroča srčno-žilne bolezni.« Primarij dr. **Mati-ja Cevc** s Kliničnega oddelka za žilne bolezni z UKC v Ljubljani opaža: »Čim dlje traja izpostavljenost visoki ravni holesterola, tem večja škoda nastane na žilnih stenah. To dejstvo je najbolj očitno pri tistih, ki imajo družinsko obliko motnje, saj imajo pri tej obliki visoko raven holesterola že otroci. Taka oblika je tudi najpomembnejši vzrok za zgodnjo srčno-žilno bolezen. Zelo pomembno je torej, da take osebe čim prej odkrijemo in ustrezno zdravimo.« **Tanja Žontar**, diplomirana medicinska sestra, pa pravi: »Zavedamo se, da je na področju srčno-žilnih obolenj preventiva zelo po-

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

						SVOBODNA BESEDA	ODSTRANJENOST UMAZANJE S TELESA	ZAČETEK GESLA	POVRŠINA OBMOČJE	NADALJE- VANJE GESLA	ANTON NOVAČAN	NAJVIŠJA GORA V HRVAŠKEM DELU ISTRE Z VRHOM VOJAK	VIJAK PRI STISKAL- NICI	PREBI- VALEC ONEKA	SEMITSKO PLEME V JUŽNI ETIOPIJI (NI: KARASI)
						NAOČNIKI						UVERTURA HINDUIST. KOZMIČNA ENERGIJA (IZ: KISTA)			
						MEŠČAN. POLITIKA V RUSIJI (PO KE- RENSKEM)									
						OČE (ZASTAR.)					IGRALEC INDIGO				
						KNJIGA S KOLEDAR. IN VRE- MENSKIMI PODATKI							ČINGIZ AJTMATOV ULIČNI GLASBE- NIK		
						KNJIGA ZEMLJE- VIDOV, ATLAS ERBIJ						NAGLAVNI IZRASTEK DEL VERIGE			
RAZSTAVA ISTOČASNO NASTALIH KIPARSKIH DEL NA PROSTEM	LASTNIK OPEKARNE	SLOVENSKI NOGO- METNI TRENER (MATJAŽ)	SIMON RUDEŽ	BISTVO, BIVANJE TAKOST					PREBIVAL- CI RTIČ						
SEVERNO- AMERIŠKI DRUŽABNI PLES								IVANA KOBILCA PRIJATE- LJIČINI SO- RODNIKI				LJUBLJA- NA HRUP, NEMIR		RAZSVET- LJENEC	IRSKA (IZVIRNO)
ODRSKO GLASBENO DELO						NORVEŠKA UMET. DRSALKA OLIMPIJ- SKE IGRE									
PREGOVOR			KOROŠKI KRAJ (VORANČ) UREJE- NOST								LETOPIŠ, KRONIKA VLITJE V KALUP				
MILAN KUČAN		INDIJSKI SVETI MOŽ, RIŠI MAVEC (NI: SODRA)				ELFI EDER BRITANSKI GLASBE- NIK JOHN (IZ: NOLTE)			UROŠ LIPUŠČEK SVETOVNO MORJE			ČAPKOVA DRAMA GARI KASPAROV			
NORVEŠKI SLOVNIČAR (IVAR, NI: ARSEN)					NARODO- SLOVEC ZIVAHEN GLAS. STA- VEK, VIVACE										
KONEC GESLA												ŽIVLJENJ. TEKOČINA ČETRTE RIMSKI KRALJ			OŽINA NA MALAJ- SKEM POLOTOKU
AZIJSKI VELETOK			VRSTA TRAVE, SIT STANKO LORGER					SEDMA GRŠKA ČRKA TJAŠA ANDREE					PRIPADNIK INKOV IVO DANEU		
ZAŠČITA, PATRONAT						SLOVEN- SKI EKONO- MIST IN POLITIK (MAKS)									
ARALSKO JEZERO V RUSIJI				OSCAR NIEMEYER		ZABAVNA ZGODBA O ZNANI OSEBI									

Rešitve križanke pošljite do 18. novembra 2016

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Izžrebaní reševalci križanke iz
11. številke revije Svobodna beseda 2016:

1. **Nada Aranjoš**, Bistriška cesta 44, 2319 Poljčane
2. **Polde Borišek**, Jablana 5, 1410 Zagorje ob Savi
3. **Boris Košuta**, Ul. Milana Klemenčiča 26, 5250 Solkan

Rešitve križanke:

NOČ, SKLECA, IZLETALNIK, KAOLIN, OMA, ODVOD, TON, LEE, ENEAS, HAKKINEN, KRIŽPOT, PLJUSKOT, MAKRAE, ROER, AKA, ESTET, SKI, JODAT, ČK, BO, LAHI, ESEJ, KAD, KEATON, TRAM, IVERAL, DAKAR, NO, KILA, AMAN, IKAROS, ONOSTRANOST, VEST, TANTRA, ESTI, ANTE.

Geslo: NIKOLA TESLA - ČLOVEK PRIHODNOSTI.

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 18. novembra 2016.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 11. številke SB: _____